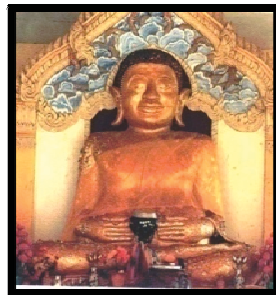

ทั้งหมด 67 เมตร 85 เซนติเมตร ที่ฐานจัดเป็นพิพิธภัณฑสถาน หลวงพ่อใหญ่เป็นที่เคารพนับถือของชาวเมืองร้อยเอ็ดเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ภายในบริเวณวัดยังเป็นที่ตั้งศูนย์งานพระธรรมทูต โรงเรียนปริยัติธรรม และมีศาลเจ้าพ่อมหศักดิ์ซึ่งเป็นที่เคารพของชาวเมืองอยู่ด้วย

วัดสระทอง

ตั้งอยู่ในตัวเมืองร้อยเอ็ด ถนนหายโศก เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญรอดพระสังกัจจายน์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ชาวร้อยเอ็ดเคารพสักการะ สร้างในสมัยใดไม่ปรากฏ เมื่อปี พ.ศ. 2325 พระยาขัติยวงษา (ทน) เจ้าเมืองคนแรก ได้พบพระองค์นี้เห็นว่ามี ความเก่าแก่และศักดิ์มาก จึงได้นำมาประดิษฐานที่วัดสระทองและยกให้เป็นพระคู่บ้านคู่เมือง ในอดีตข้าราชการทุกคนต้องมาสาบานตน ต่อหน้าหลวงพ่อบุญรอดก่อนขึ้นบ้านเมืองเป็นประจำทุกปี

บึงพลาญชัย

บึงพลาญชัยคือสัญลักษณ์ของเมืองร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ใจกลางเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จากสำนักงานเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ไปทางทิศเหนือประมาณ 300 เมตร มีลักษณะเป็นบึงน้ำจืดล้อมรอบเกาะเป็นวงกลม พื้นที่ 200,000 ตารางเมตร มีสะพานคอนกรีตเข้าสู่เกาะ 3 แห่ง ภายในเกาะกลางบึงพลาญชัย มีเกาะที่ประดิษฐานหลักเมือง พานรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด และเกาะใหญ่ที่จัด เป็นสวนสุขภาพ เพื่อออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจของประชาชน บึงพลาญชัยอยู่คู่อำเภอเมืองร้อยเอ็ดมาช้านาน

สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

ตั้งอยู่ใกล้กับบึงปลาอุบ มีลักษณะเป็นอาคาร 2 อาคารเชื่อมต่อกัน อาคารแรก ประกอบด้วย ห้องโถง ห้องบรรยาย ห้องนิทรรศการ สำนักงานห้องจำหน่ายบัตรและของที่ระลึก ส่วนอาคารที่ 2 เป็นส่วนแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ ประกอบด้วยตู้ปลาน้ำจืดขนาดเล็ก ตู้ปลาขนาดใหญ่ มีระบบบำบัดแบบกรองชีวภาพ (BIO FILLER) จำนวน 1 ตู้ จุดเด่นของอาคารนี้คือ อุโมงค์ลอดใต้ตู้ปลาขนาดใหญ่ สามารถชมความเคลื่อนไหวของสัตว์น้ำได้รอบทิศทาง เปิดให้เข้าชมทุกวัน วันจันทร์ – อังคาร และวันหยุดนักขัตฤกษ์

วัดป่าโนนสวรรค์

การเดินทางใช้เส้นทาง ร้อยเอ็ด-ธวัชบุรี-เสลภูมิ(ทางหลวงหมายเลข 23) กิโลเมตรที่ 139 - 140 เลี้ยวขวา 7 กิโลเมตร จากตัวเมืองร้อยเอ็ดประมาณ 18 กิโลเมตร ตั้งอยู่บ้านเทิดไทย ตำบลเทิดไทย เป็นวัดขนาดใหญ่สร้างมาจากนิมิตของเจ้าอาวาส โดยใช้หม้อดินของชาวบ้านมาประดับตกแต่งจึงดูสวยงามแปลกตา เจดีย์ประธานหลายชั้นทางเข้าจะเป็นปากหมานแต่ละชั้นจะมีจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ชุ่มประตู่วัดมีเต้ายักษ์ 2 ตัว ตุ๊กลายศิลปะทางขอมและอินเดีย

ปราสาทหินหรือ ปราสาทหนองกู่

ตั้งอยู่ที่บ้านยางกู่ ตำบลมะเอี การเดินทางจากตัวเมืองใช้ทางหลวงหมายเลข 23 (ร้อยเอ็ด-ยโสธร) ประมาณ 10 กิโลเมตร ถึงที่ว่าการอำเภอธวัชบุรี ฝั่งตรงข้ามมีทางแยกซ้ายไปปราสาทกู่ ระยะทาง 6 กิโลเมตร หรือใช้ทางหลวงหมายเลข 2044 (ร้อยเอ็ด-โพนทอง) ไปประมาณ 8 กิโลเมตร มีทางแยกขวาไปปราสาทกู่อีก 1 กิโลเมตร ปราสาทกู่ คือ กลุ่มอาคารที่มีลักษณะแบบเดียวกับอาคารที่เชื่อกันว่า คืออโรคยาศาล ตามที่ปรากฏในจารึกปราสาทตาพรหมอันประกอบด้วย ปราสาทประธาน บรรณาลัย กำแพงพร้อมซุ้มประตูและสระน้ำนอกกำแพง โดยทั่วไปนับว่าคงสภาพเดิมพอควร โดยเฉพาะปราสาทประธานชั้นหลังคาคงเหลือ 3 ชั้น และมีฐานบัวยอดปราสาทอยู่ตอนบน อาคารอื่นๆ แม้หักพังแต่ทางวัดก็ได้จัดบริเวณให้ดูร่มรื่นสะอาดตา นอกจากนี้ภายในกำแพงด้านหน้าทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ยังพบโบราณวัตถุอีกหลาย ชิ้นวางเก็บรักษาไว้ ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ใต้อาคารไม้ ได้แก่ทับหลังหินทราย สลักเป็นภาพบุคคลนั่งบนหลังช้างหรือวัว ภายในซุ้มเรือนแก้วหน้ากาล เป็นทับหลังหน้าประตูमुखของปราสาทประธาน เสากรอบประตู 2 ชั้น ชั้นหนึ่งมีภาพสลักรูปฤๅษีที่โคนเสาควิลิ่งขนาดใหญ่พร้อมฐานที่ได้จากทุ่งนาด้านนอกออกไป และชั้นส่วนบัวยอดปราสาท ซึ่งถูกดัดแปลงเป็นฐานของพระสังกัจจายน์ปูนปั้น กำหนดอายุว่าสร้างราวพุทธศตวรรษที่ 18

ศูนย์วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อการศึกษา อำเภอรวัชบุรี

ที่ตั้งเลขที่ 32 หมู่ที่ 2 ถนนแจ้งสนิท อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ห่างจากตัวเมืองร้อยเอ็ดประมาณ 12 กิโลเมตร เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอภิศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม โดยเน้นการจัดสถานแหล่งเรียนรู้ด้วยสื่อเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรมสมัยใหม่และวัฒนธรรมภาคอีสาน สนับสนุนให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ในบรรยากาศของการเรียนรู้อย่างมีสารประโยชน์ ปลุกฝังวัฒนธรรมการคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ และนิสัยการใฝ่รู้อย่างยั่งยืนแก่เด็กและเยาวชนเป็นแหล่งเรียนรู้วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อการศึกษาแห่งใหม่ ทันสมัยโดดเด่นเน้นเอกลักษณ์ภาคอีสาน เริ่มเปิดให้บริการแล้วบางส่วน

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล

ตั้งอยู่บริเวณวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วราราม ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ระยะทางจากตัวเมืองร้อยเอ็ดประมาณ 80 กม. มีลักษณะเป็นมหาเจดีย์ขนาดใหญ่ที่วิจิตรพิสดาร ใช้ศิลปกรรมร่วมสมัยระหว่างภาคกลางและภาคอีสานเป็นการผสมกันระหว่างพระปฐมเจดีย์และพระธาตุพนม ใช้งบประมาณก่อสร้างถึงปัจจุบันกว่า 3,000 ล้านบาท ดำเนินการสร้างโดย “พระอาจารย์ศรี มหาวิโร” ซึ่งเป็นศิษย์พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต พระมหาเจดีย์ชัยมงคลออกแบบโดยกรมศิลปากร เป็นสีขาวตกแต่งลวดลายตระการตาด้วยสีทองเหลืองอร่าม รายล้อมด้วยเจดีย์องค์เล็กทั้ง 8 ทิศ สร้างในเนื้อที่ 101 ไร่ กว้าง 101 เมตร ยาว 101 เมตร ความสูง 101 เมตร รวมยอดทองคำเป็น 109 เมตร ใช้ทองคำหนัก 4,750 บาท หรือประมาณ 60 กิโลกรัม ภายในองค์พระมหาเจดีย์เหมือน อยู่บนวิมานแดนสวรรค์

ชั้นที่ 1 เป็นห้องโถงกว้างใหญ่ โอ่อา ผังจาริกนามทานาธิบตีต่าง ๆ ใช้เป็นห้องประชุม บำเพ็ญบุญ

ชั้นที่ 2 เป็นห้องโถงโอ่อาเช่นกัน ผังจัดตั้งรูปพระพุทธรูปประวัติ ลวดลายไทยวิจิตรพิสดาร

ชั้นที่ 3 เป็นที่ประดิษฐานรูปพระณาจารย์ ปราชญ์ อีสานในอดีต เป็นรูปเหมือนสลักหินอ่อน และหุ่นรูป

เหมือนพระสุปฏิปันโน 101 องค์

ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ชั้นที่ 4 จัดเป็นพิพิธภัณฑ์แสดงวัดวาอาราม สถานปฏิบัติสม ถะวิปัสสนา กรรมฐานที่หลวงปู่ศรี
เคียบ่าเพ็ญธรรมมา

ชั้นที่ 5 บันไดเวียน 119 ขั้น เป็นห้องโถงรูปประฆัง 8 เหลี่ยมบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

สวนพฤกษศาสตร์วรรณคดี

เป็นโครงการสวนพฤกษศาสตร์ในวรรณคดีประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ในบริเวณป่าสงวนแห่งชาติดงมะอี่
ตำบลผาน้ำย้อย ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 85 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ เป็นเนื้อที่สำหรับปลูกต้นไม้แบ่งตาม
วรรณคดี เช่น เรื่องพระเวสสันดร ขุนช้างขุนแผน ลิลิตพระลอ ลิลิตตะเลงพ่าย ลานพุทธประวัติ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีสมุนไพร
แยกตามสรรพคุณ บริเวณสวนมีสภาพภูมิประเทศสวยงาม

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์

ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 151,242 ไร่ โดยสภาพพื้นที่ซึ่งเป็นเทือกเขาหินทรายสูงชันและสลับซับซ้อน ประกอบด้วย
ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าที่พบในพื้นที่ป่าแห่งนี้ ได้แก่ หมูป่า เก้ง สุนัขจิ้งจอก
ลิง กระรอก กระแต เป็นต้น จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจในบริเวณเขตห้ามล่า คือ ผาภูไท เป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้น และผาหมอก
มิวาย เป็นจุดชมพระอาทิตย์ตก นอกจากนี้ยังมีเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ 2 เส้นทาง ระยะทาง 2 กิโลเมตร และ
3 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวสามารถเดินเองได้ บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์ มีบริการบ้านพักและสถานที่สำหรับ
กางเต็นท์ หากต้องการเข้าพักเป็นหมู่คณะและต้องการเจ้าหน้าที่นำทางต้องทำหนังสือติดต่อล่วงหน้าถึงหัวหน้า
สวนพฤกษศาสตร์และวรรณคดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์ ตู้ ปณ 1 ตำบลบึงงาม อำเภอ
หนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด 45210

บึงเกลือ (ทะเลอีสาน)

อยู่ในเขตตำบลบึงเกลือ อำเภอเสลภูมิ เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ 7,500 ไร่ ในบึงน้ำแห่งนี้มีน้ำขังตลอดปี ริมบึงมีหาดทรายขาวสะอาดกว้างขวาง มีร้านอาหารบริการอาหารอีสาน และอาหารตามสั่ง นักท่องเที่ยวนิยมมาพักผ่อน และเล่นกีฬาทางน้ำ การเดินทาง จากอำเภอเมือง ไปตามทางหลวงหมายเลข 23 ผ่านอำเภอธวัชบุรี จากอำเภอเสลภูมิ ประมาณ 1 กิโลเมตร และเลี้ยวซ้ายไปบ้านเมืองไพร 8 กิโลเมตร

บทที่ 6

ศักยภาพและการพัฒนาความพร้อมชุมชน

การดำเนินงานในชุมชนเป้าหมายทั้ง 4 แห่ง ได้มีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนตามกรอบการทำงานที่กำหนดไว้ สลับกันไปทุกแห่ง ทั้งนี้ได้มีการประสานงานการทำงานไว้ล่วงหน้า โดยกำหนดวันดำเนินงานในพื้นที่ซึ่งต้องเป็นวันเวลาที่มีความสะดวกตรงกันทั้งสองฝ่าย โดยยึดความสะดวกของคนส่วนมากในชุมชนเป็นหลัก ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมในชุมชนจะประกอบด้วย ผู้นำชุมชน กลุ่มกิจกรรมในชุมชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำจิตวิญญาณ พระ ครู และตัวแทนองค์กร หรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องโดยใช้พื้นที่ส่วนกลางในชุมชนเป็นสถานที่จัดประชุม

อย่างไรก็ตาม แผนการดำเนินงานตามโครงการกำหนดการประชุมในพื้นที่ไว้เพียง 2 ครั้ง แต่ในการดำเนินงานในพื้นที่จำเป็นต้องจัดการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาแนวทางการจัดการให้ชุมชน มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน จนกว่าชุมชนจะเกิดความเข้าใจ มีความเชื่อมั่น และมีความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนได้ด้วยตนเองต่อไป ซึ่งจำเป็นต้องมีการประสานงานดำเนินงานหลายครั้งและหลากหลายวิธีการ ทั้งการจัดการประชุมร่วมกับการสนทนาเฉพาะกลุ่ม และอื่นๆ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานไว้ 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความเข้าใจกับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวกับอาเซียน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาบริบทชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาศักยภาพชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมความพร้อมชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนที่ศึกษาจะมีแนวทางการดำเนินการในรูปแบบเดียวกัน แต่อาจจะมีความแตกต่างกันไปในรายละเอียดการดำเนินงาน

6.1 แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์

บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่ห่างจากบ้านโพน อำเภอก้ามวง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมการผลิตผ้าไหมแพรวาที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ในฐานะเป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายผ้าไหมแพรวา แต่ในสภาพการณ์ปัจจุบันบ้านโพนมีการผลิตผ้าไหมแพรวาลดน้อยลงมาก และภายในชุมชนมีความเจริญเป็นลักษณะชุมชนเมืองท้องถิ่น ที่มีบ้านเรือนเป็นห้องแถวอาคารพาณิชย์ ทำให้คุณค่าการท่องเที่ยววิถีชุมชนลดลง แต่เมื่อเดินทางต่อไปเพียง 2 กิโลเมตร จะถึงบ้านหนองช้าง ซึ่งยังคงอยู่อาศัยในบ้านไม้ได้สูงแบบดั้งเดิม มีการตัดแปลงเพียงเล็กน้อย และยังคงใช้พื้นที่โล่งชั้นล่างเป็นที่พักผ่อน ทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ทั้ง การรับประทานอาหาร การพบปะพูดคุย และการทำงาน ทอผ้า จักสาน ประกอบอาหาร และอื่นๆ รอบๆ ตัวบ้านมีการทำเรือนครัว ยุงข้าว และห้องน้ำ พร้อมทั้งการปลูกพืชสวนครัว ต้นไม้ให้ร่มเงาทั้งไม้ผลและไม้ดอก รวมทั้งปลูกหม่อนสำหรับเลี้ยงไหม มีวัดโพธิ์ศรีสว่างหนองช้าง เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน โดยการนำของพระอธิการอำนาจ ปรีบุญโณ เจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบล ซึ่งเป็นพระนักพัฒนาและริเริ่มให้จัดโครงการอบรมเยาวชนพลังแผ่นดินปกป้องสถาบัน มีเยาวชนเข้ารับการอบรมจำนวนมาก จนวัดเป็นศูนย์กลางการอบรมของตำบล ส่งผลให้เยาวชนในชุมชนมีความใกล้ชิดกับวัด และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนที่วัดทุกครั้ง

ชุมชนบ้านหนองช้างเป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท มีอาชีพเกษตรกรรม ทำนา การทำนาปลูกข้าวไว้สำหรับกินในครัวเรือน ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม พืชเศรษฐกิจของหมู่บ้านคือ การทำไร่อ้อย ไร่มัน ซึ่งให้ผลผลิตที่ดีมาก ชุมชนมีรายได้มั่นคง และมีพื้นที่เพาะปลูกจำนวนมากแต่ชุมชนยังคงรักษาวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม ทำให้ความสัมพันธ์ในชุมชนเหนียวแน่น มีความเคารพศรัทธาในพุทธศาสนา ผสมผสานกับความเชื่อเกี่ยวกับผีตามบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อกันมา ทำให้เกิดวิถีวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจและมีคุณค่าในการเรียนรู้เป็นอย่างมาก

การดำเนินงานในขั้นตอนแรก เริ่มจากการแนะนำคณะวิจัย และแนะนำโครงการด้วยการประสานงานกับชุมชนในการเชิญผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม โดยขอใช้ศาลาวัด (หอแจก) เป็นสถานที่ประชุม มีผู้เข้าร่วมประชุม 15 คน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสตรี กลุ่มทอผ้า และผู้ชายที่เข้าร่วมประชุม จะเป็นกลุ่มผู้นำ คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน ทั้งผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตลอดโดยได้นิมนต์พระอธิการอำนาจ เข้าร่วมประชุมด้วย

การดำเนินการเตรียมความพร้อมชุมชน บ้านหนองช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์

การสร้างความเข้าใจกับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ประเด็นหลักในการประชุมเป็นการเสวนาสังเคราะห์ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ผลกระทบ การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวชุมชนกับประชาคมอาเซียน เพื่อให้เกิดการตัดสินใจร่วมกันในชุมชน เกี่ยวกับการจัดการ ชุมชนท่องเที่ยวของพื้นที่ โดยคณะทำงานเป็นผู้ให้ข้อมูล เริ่มจากการแนะนำคณะวิจัยและโครงการที่จะดำเนินการในชุมชน นั้น ๆ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้กับคนในชุมชนในประเด็น ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการ ผลกระทบ ผลดี ผลเสีย โอกาสพัฒนา ตลอดจนปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น การแก้ปัญหา เพื่อการตัดสินใจของชุมชน นำไปสู่การ พัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

ศึกษารูปแบบชุมชน

คณะวิจัยเดินทางเข้าพื้นที่เพื่อสำรวจ สัมภาษณ์ สอบถาม และสนทนากับผู้รู้ในชุมชน โดยพักอาศัยใน หมู่บ้านเพื่อใช้เวลาและโอกาสในการศึกษาข้อมูลได้อย่างลึกซึ้ง เป็นการปฏิบัติงานภาคสนามศึกษารูปแบบชุมชน เพื่อรวบรวม ข้อมูลพื้นที่ทั้งจากเอกสารที่มีการบันทึกไว้ในชุมชนและจากการบอกเล่าด้วยวิธีการมุขปาฐะ เพื่อให้ได้ข้อมูลในสภาพจริง ดังนี้

- การสำรวจทางกายภาพ การเข้าถึงพื้นที่
- การจัดทำแผนที่ศึกษา แสดงทรัพยากรและแหล่งดึงดูดการท่องเที่ยวในพื้นที่
- ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน ประวัติพัฒนาการ วิถีวัฒนธรรมประเพณี เทศกาล ศิลปกรรม ภูมิปัญญา

ความเชื่อ พัฒนาการ ปราชญ์ท้องถิ่น ฯลฯ

- ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
- ศึกษาความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน การใช้พื้นที่ในชุมชน
- ศึกษาการใช้พื้นที่ในชุมชน และพื้นที่ใช้สอยในที่พักอาศัย

ข้อมูลรายละเอียดที่รวบรวมได้นำมาเรียบเรียงให้เห็นภาพชุมชน บ้านหนองช้างได้ชัดเจนขึ้น ทำให้ชุมชนมี ความใกล้ชิดและเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ส่งผลให้การทำงานร่วมกันต่อไป สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากขึ้น

การวิเคราะห์ชุมชน

การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนร่วมกับตัวแทนชุมชน โดยการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้แทนชุมชน ตามกระบวนการ SWOT ANALYSIS เพื่อหาศักยภาพชุมชนโดยเน้นที่ข้อดี ข้อด้อย โดยให้คนในชุมชนพิจารณาวิเคราะห์ และให้ความคิดเห็นร่วมกัน ภายใต้กรอบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการระดมความคิดเห็นจากที่ประชุม ได้ข้อมูลดังนี้

ข้อดีของชุมชน

- มีกลุ่มหัตถกรรมงานฝีมือ : ส่วนมากเป็นการรวมตัวของผู้ชายในการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ได้อย่างเรียบร้อยสวยงาม

- กลุ่ม (สตรี) ทอผ้า : กลุ่มแม่บ้านที่มีกี่ทอผ้าตั้งไว้ใต้ถุนบ้านเกือบทุกหลัง ทั้งหมดมีฝีมือในการทอผ้าไหม แพรวและมีกรทอผ้าสีพื้น ผ้ามัดหมี่ ไว้สำหรับเป็นผ้าชิ้นด้วย

- กลุ่มปลูกหม่อน เลี้ยงไหม : ภายในชุมชน มีการปลูกหม่อน สำหรับเลี้ยงไหม ซึ่งบางครัวเรือนปลูกไว้ ที่ว่างข้างบ้าน แต่ส่วนมากปลูกไว้ที่นา และมีแปลงหม่อนร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ กาฬสินธุ์ ในการพัฒนาพันธุ์หม่อน การเลี้ยงไหม และการย้อมสีเส้นไหม ทั้งกลุ่มทอผ้าและกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จึงมีการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด

- กลุ่มออมทรัพย์ : กลุ่มออมทรัพย์ร่วมกันในหมู่บ้าน ทำให้มีกองทุนสำรองใช้จ่ายจำเป็น

- กลุ่มแม่บ้าน : การรวมตัวของกลุ่มแม่บ้าน เพื่อร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การประกอบอาหาร การต้อนรับ การแสดง ในโอกาสที่มีงานบุญ หรือการต้อนรับแขกชุมชน เป็นต้น

- กลุ่มจักสานไม้ไผ่ : เป็นการรวมตัวของกลุ่มผู้ชายซึ่งค่อนข้างอาวุโสของหมู่บ้าน ซึ่งล้วนมีทักษะฝีมือ ในการจักสานเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสวยงาม คงทน เช่น กะมอ กะได้ กะเตาะ หวด กระติบข้าว เป็นต้น

- หมู่บ้านยังคงยึดประเพณีดั้งเดิมอยู่ : ชาวบ้านยังคงดำเนินชีวิตตามวิถีดั้งเดิมในชีวิตประจำวัน
- มีปราชญ์ชาวบ้าน มีผู้รู้เรื่องราวต่างๆ : ที่สามารถบอกเล่าได้แม่นยำ มีหมอพรหมณ์ หมอสู่ขวัญ ฯลฯ
- มีการแสดงของชาวผู้ไท เช่น รำภูไท , ฟ้อนละคร, ฟ้อนกลองตุ้ม : ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความสามารถ

ในการรำผู้ไท โดยเฉพาะกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน

- มีอาหารการกินที่ยังคงเป็นอาหารพื้นบ้าน ที่มีวัตถุดิบหลักมาจากในหมู่บ้าน
- มีความสามัคคีกันในหมู่บ้าน / มีน้ำใจ : ในชีวิตประจำวันมักทำกิจกรรมร่วมกันตลอดเวลา ทั้งการหาอยู่หากิน เวลาทำอาหารก็จะแบ่งปันหรือเรียกกันกิน วัตถุดิบสามารถขอกันได้ทุกบ้าน

- ไม่มีปัญหาอาชญากรรม : เนื่องจากความมีน้ำใจ และสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้อเฟื้อ จึงทำให้ไม่มีปัญหาลักขโมยในชุมชน

ข้อดีของชุมชน

- เนื่องจากถนนทางเข้าหมู่บ้านเป็นถนนเส้นทางผ่านเข้าสู่แปลงเกษตรและสามารถเชื่อมต่อไปได้ถึงจังหวัดอุดรธานี จึงมียานพาหนะวิ่งผ่านจำนวนมาก ทำให้สร้างเสียงรบกวนให้กับคนในหมู่บ้าน : และถนนผ่านกลางหมู่บ้าน ซึ่งรถยนต์และรถบรรทุกมักใช้เป็นเส้นทางผ่าน ทำให้มีเสียงรถ และเครื่องยนต์ นอกจากนี้ยังมีรถมอเตอร์ไซด์ของวัยรุ่นที่มักจะเร่งเครื่องเสียงดังเวลาวิ่งผ่านหมู่บ้าน

- ปัญหายาเสพติด , บุหรี่ , สุรา : ชาวชนชายในหมู่บ้านบางส่วน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสังคมภายนอกในการเสพติดบุหรี่ และสุรา จนบางครั้งเกิดเป็นปัญหาในครอบครัว แต่ส่วนมากไม่ได้มีผลกระทบต่อชุมชนในภาพรวมนัก นอกจากความรู้สึกไม่สบายใจของคนในชุมชนเอง

การพัฒนาศักยภาพ

ก่อนการพัฒนาศักยภาพความพร้อมได้ให้คำแนะนำตัวแทนชุมชนที่เป็นกลุ่มท่องเที่ยว ได้มีการประชุมร่วมกันก่อนการประชุมร่วมกันคณะวิจัยในครั้งต่อไป เพื่อเตรียมประเด็นในการนำเสนอ โดยการยกตัวอย่างการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ของไทย เน้นพื้นที่ที่มีทรัพยากรท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนกับพื้นที่ศึกษาโดยการบอกเล่า และให้คู่มือทัศน พร้อมทั้งการอธิบายเสริมเติมจากวิถีทัศนให้เข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เข้าร่วมประชุม ให้เข้าใจอย่างชัดเจนตรงกัน

การพัฒนากลุ่มท่องเที่ยวเปิดเวทีให้กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนได้ร่วมกัน กำหนดบทบาท หน้าที่ ภาระรับผิดชอบ และตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแต่ละฝ่ายที่เห็นว่าจำเป็นจะต้องมีในระยะแรก เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายอาหาร ฝ่ายบ้านพัก ฝ่ายการเงิน ฝ่ายการแสดง ฝ่ายนำเที่ยว ฝ่ายกิจกรรมท่องเที่ยว เป็นต้น ได้คณะกรรมการดำเนินงานดังนี้

ฝ่ายบริหาร + การเงิน + ความปลอดภัย

มีหน้าที่จัดการประสานงานกับนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้รายละเอียดต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาในหมู่บ้านทั้งจำนวนคน กิจกรรมที่ต้องการเรียนรู้ อาหาร บ้านพัก การแสดง และอื่นๆ รวมทั้ง ค่าใช้จ่ายและเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาจะต้องรับผิดชอบด้านความปลอดภัยและการดูแลสุขภาพหากเกิดปัญหาเกี่ยวกับการบาดเจ็บ หรือสุขภาพอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องนำส่งสถานพยาบาล การบริหารจัดการการเงินและการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

1. นายวิเชียร วิก	2. นายถวิล ตีกาพันธ์	3. นายเกษร บุญลาศรี
4. นายสาริกา ดุลาสัตว์	5. นายทุน สุปัญญาบุตร	6. นายสมาน ศิลาพจน์
7. นางอุไร วิชาศรี	8. นางจอมศรี สุปัญญาบุตร	

ฝ่ายต้อนรับ + การแสดง

มีหน้าที่ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การจัดดอกไม้ พวงมาลัยหรือของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว น้ำดื่ม และสถานที่ต้อนรับ รวมถึงการแสดงทางวัฒนธรรมในการต้อนรับที่ต้องจัดหน้านักแสดง เครื่องแต่งกายดนตรี การฝึกซ้อม และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1. นางวราภรณ์ สารภรณ์	2. นางแดง ศิลาพจน์	3. นางอุไร มูลเหล่า
4. นางบัวสำ ดุลาสัตว์	5. นางทองพันธ์ คุลาวัฒน์	6. นางบัวพันธ์ ตีกาพันธ์
7. นางอุไร วิชาศรี		

ฝ่ายอาหาร + ที่พัก

มีหน้าที่จัดหาและประกอบอาหารซึ่งเน้นอาหารพื้นบ้านตามวัฒนธรรมชุมชนทั้งปริมาณ คุณภาพและรสชาติที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทุกคน จึงจำเป็นต้องได้ข้อมูล ข้อจำกัดเรื่องอาหารของนักท่องเที่ยว และการจัดบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยวที่พักรวม ดูแลความสะดวก ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านพัก การจัดสรรจำนวนผู้เข้าพัก และการหมุนเวียนบ้านพักให้สมาชิกมีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้าพักอย่างเท่าเทียมกัน

1. นางจอมศรี สุปัญญาบุตร	2. นายสมร ยุธตา	3. นางเหลา เภาราญ
4. นางจอน เภาราญ	5. นางประกอบ ปัญจิตร	6. นางทองพูน เภาราญ
7. นางอด สุปัญญาบุตร	8. นายสุนัย สารกรณ์	

ฝ่ายนำเที่ยว + ประชาสัมพันธ์

มีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเผยแพร่ข้อมูล และเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนจะต้องกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำทางและแนะนำข้อมูลหรือเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจ

1. นางจอมศรี สุปัญญาบุตร	2. นางประกอบ ปัญจิตร	3. นายสมพล ปัญจิตร
4. นางพุทธา กิ่งสาหัส	5. นางบุญมี วิกุล	6. นางบรรจง สารกรณ์
7. นางบุญรัตน์ ศิลาพจน์		

ทั้งนี้ให้มีตัวแทนจากแต่ละฝ่ายเข้าไปเป็นกรรมการในฝ่ายบริหารด้วย เพื่อการประสานข้อมูลให้สื่อถึงกันได้โดยเร็ว

การศึกษาดูงานจัดการท่องเที่ยวชุมชน

ชุมชนบ้านหนองช้าง เป็นชุมชนที่มีหน่วยงานต่างๆ เข้าไปพัฒนาอยู่บ่อยครั้ง จึงทำให้คนส่วนมากในชุมชนมีโอกาสในการศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชนต่าง ๆ เช่น บ้านภู จังหวัดมุกดาหาร ประกอบกับช่วงเวลาจัดกิจกรรมศึกษาดูงานเป็นช่วงเวลาที่มิกิจกรรมงานประเพณี และการอบรมพัฒนาในชุมชนหลายครั้ง ชุมชนจึงไม่มีความสะดวกในการศึกษาดูงาน

ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

ในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตัวแทนชุมชนที่เป็นคณะดำเนินงานเรื่องท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองช้างได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการ กำหนดกลุ่มดำเนินงานและหน้าที่รับผิดชอบแบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่

1. **ฝ่ายอาหาร** ตัวแทนฝ่ายคือ นางทองพูน เภาราญ มีหน้าที่คือ จัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่มไว้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งอาหารแต่ละชนิดจะเน้นอาหารพื้นถิ่น ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้เงินหมุนเวียนอยู่ในหมู่บ้านให้มากที่สุด เพื่อเป็นการประหยัดรายจ่ายในการต้อนรับนักท่องเที่ยว รายการอาหารที่จะเตรียมไว้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้าน มีรายการดังนี้

อาหารตอนเช้า ข้าวต้ม, ไข่เจียว, ไข่ดาว, ไข่เค็ม, ไข่ลวก, และกาแฟ

อาหารตอนเที่ยง อาหารพื้นบ้านที่หาได้ในหมู่บ้าน เช่น ลาบ, ก้อย, ต้มไก่, ส้มตำ เป็นต้น

อาหารตอนเย็น อาหารพื้นบ้านตามฤดูกาล (อาจมีส้มตำเข้ามาเสริมบ้าง) และผักที่รับประทานเป็นเครื่องเคียงคือผักที่ปลูกเอง ปลาเลี้ยงเอง เป็นอาหารตามฤดูกาล

2. **ฝ่ายนำเที่ยว** ตัวแทนฝ่ายคือ นางประกอบ ปัญจิตร มีหน้าที่คือ พานักท่องเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวในหมู่บ้าน มีการนำเที่ยว โดยการไปดูการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้าแพรวา และกลุ่มจักสาน เรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวผู้ไทไปพร้อมกับการท่องเที่ยวหลังจากที่พานักท่องเที่ยวชมหมู่บ้านโดยรอบแล้ว ฝ่ายนำเที่ยวส่งแขกที่มาเที่ยวเข้าพักที่บ้านออกมาต้อนรับนักท่องเที่ยวและแนะนำตัวสร้างความเป็นกันเองกับนักท่องเที่ยว

3. **ฝ่ายต้อนรับ** การแสดง ตัวแทนฝ่ายคือ นางอุไร มูลเหลา มีหน้าที่คือ หลังจากที่ฝ่ายบริหารประสานเรื่องข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ฝ่ายต้อนรับมีหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวและจัดเตรียมการแสดงต่าง ๆ ตลอดจนพิธิบายศรีสู่ขวัญ จัดเตรียมหาดอกไม้ พวงมาลัย โดยใช้ดอกไม้ตามธรรมชาติที่หาได้ในหมู่บ้านไว้เตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยว และเชิญชวนคนในหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วย จากนั้นฝ่ายต้อนรับแนะนำหมู่บ้านให้นักท่องเที่ยวรู้จักว่ามี โฮมสเตย์ทั้งหมดกี่หลัง ทั้งหมู่บ้านมีกี่หลังคาเรือน สภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้านเป็นอย่างไรบ้าง ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

กิจกรรมในการท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง และเตรียมประสานเรื่องการแสดงไว้รอต้อนรับนักท่องเที่ยวในยามค่ำ หรือช่วงเวลาอื่น ๆ ตามความเหมาะสม ประสานกับกลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน ที่จะทำการแสดง โดยการแสดงที่จัดให้มีขึ้นส่วนใหญ่ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณี การแสดงที่จัดให้มีขึ้น อาทิ เช่น ฟ้อนละคร ฟ้อนผู้ไท ฟ้อนกลองตุ้ม แข็งกระด้าง แข็งกระหย่ง รำวง เป็นต้น แบ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวออกเป็น 2 ช่วงได้ดังนี้

กิจกรรมตอนเช้า จัดของให้นักท่องเที่ยวใส่บาตร พร้อมรับประทานอาหารเช้า

กิจกรรมตอนเย็น มีบายศรีสู่ขวัญ รับประทานอาหารร่วมกัน ชมการแสดงบนเวที เช่น ฟ้อนละคร, ฟ้อนผู้ไท, ฟ้อนกลองตุ้ม, และรำวง เข้าพักผ่อนที่บ้านพัก

4. ฝ่ายบริหาร ตัวแทนฝ่ายคือ นายเกสร บุญลาศรี (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) มีหน้าที่คือ เตรียมความพร้อมของบุคลากรกับฝ่ายต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์ประสานงานให้ทุกฝ่ายรับทราบทั่วกัน ประสานงานดูแลความสงบเรียบร้อย การเก็บกวาดทำความสะอาดบริเวณที่พักและภายในชุมชนตลอดจนแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ประสานงานกับหน่วยงานที่จะมาสนับสนุนและพัฒนางานในด้านการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด เป็นต้น ดูแลสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน มีรายละเอียดเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว เพื่อแจ้งให้กับกลุ่มต่างๆ เพื่อกระจายงานให้แก่ฝ่ายไปดำเนินการ

การต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง

ในวันที่ 29 – 30 มิถุนายน 2556 ผู้วิจัยได้นำนักศึกษารายวิชา การท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงนิเวศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 25 คน เดินทางเข้าพักในบ้านหนองซ้าง เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชน เป็นโอกาสให้ชุมชนหนองซ้างได้จัดการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ และการเตรียมความพร้อมในการจัดบ้านพักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เป็นการปฏิบัติจริงในการรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นคนนอก และก่อนเดินทางกลับจะได้มีการประเมินผลการต้อนรับร่วมกัน ระหว่างนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นนักศึกษาและชาวบ้าน เจ้าของบ้านพักและฝ่ายต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อปรับปรุงและพัฒนาความพร้อม ในการรองรับการท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ด้วยชุมชนเองต่อไป

กิจกรรมการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ชุมชนได้กำหนดขึ้นมาด้วยตนเอง มีรูปแบบ ดังนี้

วันแรก

11.00 น.	- นักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงหมู่บ้านหนองซ้าง ผู้ใหญ่บ้านกล่าวต้อนรับกลุ่มแม่บ้านแต่งกายด้วยชุดผู้ไทคล้องมาลัย (มาลัยดอกกรัก) ให้กับนักท่องเที่ยว ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวแนะนำตัวทำความรู้จักกัน
12.00 น.	- รับประทานอาหารกลางวัน ณ วัดโพธิ์ศรีสว่างหนองซ้าง
13.00 น.	- เก็บของเข้าที่พัก (เจ้าของบ้านพัก และนักท่องเที่ยวทำความรู้จักกัน)
14.30 น.	- นัดรวม ณ วัดโพธิ์ศรีสว่างหนองซ้าง เพื่อเยี่ยมชมสวนหม่อน
15.30 น.	- กลุ่มทอผ้าแพรวา
- กลุ่มจักสาน
- กลุ่มเกษตรแบบพอเพียง
17.00 น.	- กลับเข้าที่พัก อาบน้ำ
18.00 น.	- ร่วมกันที่วัดโพธิ์ศรีสว่างหนองซ้าง
- ผู้นำชุมชน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นกล่าวต้อนรับนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งเล่าประวัติความเป็นมา สภาพทั่วไปของหมู่บ้านพอสังเขป
- พิธีบายศรีสู่ขวัญ
- รับประทานอาหาร (พาแลง) ร่วมกัน
- ชมการแสดงจากกลุ่มเยาวชน และกลุ่มแม่บ้าน
- ธรรมะก่อนนอน โดยพระอธิการ อำนวย ปริบูรณ์ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีสว่างหนองซ้าง
20.30 น.	- กลับที่พัก พักผ่อน

วันที่สอง

06.00 น.	- ใส่บาตร

- 08.00 น. - รับประทานอาหารเช้าที่บ้านพัก
- 09.00 น. - เที่ยวชมหมู่บ้านศึกษาเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของชุมชนในด้านต่างๆ
- 11.00 น. - เก็บของที่บ้านพัก
- 12.00 น. - รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. - กล่าวขอบคุณ / ถ่ายรูปหมู่
- เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ในการดำเนินงานจริง กิจกรรมหลังอาหารเย็นค่อนข้างสนุกเป็นกันเอง ทำให้เวลากลับเข้าบ้านพักล่วงเลยไปถึง 22.00 น. และเวลาเดินทางกลับออกจากหมู่บ้านประมาณ 14. 30 น. โดยนักท่องเที่ยวได้รับของฝากกลับบ้านพักกันมาก และยังคงระลึกถึงกันอยู่เสมอ ผู้วิจัยได้รับการสอบถามถึงกันทุกครั้งที่เข้าหมู่บ้านหลังจากนั้นแม่และลูกบ้านที่เข้าพักมีการโทรศัพท์ติดต่อกันเป็นประจำทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน

การประเมินผล การดำเนินกิจกรรมรองรับการท่องเที่ยวร่วมกับนักท่องเที่ยวประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาความพร้อม ในการรองรับการท่องเที่ยว ได้ข้อสรุปดังนี้

สิ่งที่ประทับใจ : นักท่องเที่ยวรู้สึกพึงพอใจในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- การต้อนรับของชาวบ้านที่แต่งกายด้วยชุดผู้ไทยเป็นแถวต้อนรับนักท่องเที่ยวพร้อมทั้งพวงมาลัยดอกกรัก

- ชาวบ้านมีความเป็นกันเอง
- อาหารอร่อย รสชาติดี
- ความมีน้ำใจ มีใจบริการ พร้อมให้ข้อมูลและอธิบายเรื่องราวต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว
- ดูแลเรื่องที่พักอาศัยเป็นอย่างดี
- สายใยความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้าน เป็นความรู้สึกที่ดี
- พิธีบายศรีสู่ขวัญ ที่เปรียบเหมือนการสร้างขวัญและกำลังใจและสร้างความสามัคคีในหมู่บ้าน
- การปฏิบัติตนกับนักท่องเที่ยวเหมือนคนในครอบครัว
- วิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน ยังคงเป็นวิถีที่เรียบง่ายและพอเพียง สัมผัสได้ถึงความสงบ

ร่วมเย็น

- ภาษา (ผู้ไท) มีเสน่ห์ เป็นภาษาที่ต่างจากภาษาอีสานทั่วไป สำเนียงพูดมีเอกลักษณ์ แม้บางคำจะเป็นคำอีสานซึ่งทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น จึงเป็นภาษาที่น่าจะใช้สนทนากับนักท่องเที่ยวได้

สิ่งที่อยากให้ปรับปรุง

- เรื่องของสิ่งแฉะลื้อม การจัดการขยะ ท่อระบายน้ำเสีย ยังต้องมีการปรับปรุงให้เป็นระบบมากขึ้น
- ปรับภูมิทัศน์ภายในบ้านให้น่าอยู่มากยิ่งขึ้น ต้องจัดการภูมิทัศน์ที่เป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านให้สวยงาม เช่น แนวรั้วบ้าน จุดท่องเที่ยว ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก และบริเวณรอบ ๆ ที่พักอาศัย และรอบ ๆ หมู่บ้าน
- ป้ายติดหน้าบ้าน ประชาชนชุมชนในด้านต่าง ๆ (ซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นต้นกำลังพัฒนา)
- เพิ่มกิจกรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน
- อาหารควรเป็นอาหารพื้นบ้านที่สะอาด ปลอดภัย โดยพยายามใช้ผลผลิตจากท้องถิ่น ในมือหลัก ๆ

6.2 แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น

บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองขอนแก่นเพียง 20 กิโลเมตร การคมนาคมสะดวก แยกจากทางหลวงแผ่นดินเข้าไปประมาณ 7 กิโลเมตร จึงเป็นชุมชนที่ได้รับความนิยมแบบสังคมเมืองเข้าไปอย่างรวดเร็ว ประชาชนวัยหนุ่มสาวในตำบลสาวะถีทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในตำบลใกล้เคียง เช่น โรงงานผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป โรงงานผลิตรองเท้า เป็นต้น ซึ่งโรงงานเหล่านี้จะมีรถรับ - ส่ง พนักงานที่อยู่ในหมู่บ้านเป็นประจำทุกวัน และส่วนหนึ่งเข้าไปทำงานในหน่วยงาน บริษัท ห้างร้าน ในตัวเมือง ส่วนผู้ที่ไม่ได้ทำงานประจำก็จะรับงาน ถักแหอวน ซึ่งโรงงานแหอวน (ขอนแก่นแหอวน) จะนำเส้นด้ายมาให้ถักอยู่ในที่พักอาศัยยามว่างจากภารกิจประจำวัน ทำให้ชาวชุมชนค่อนข้างมีฐานะที่มั่นคง และการทำการเกษตรโดยเฉพาะการทำนาจึงเป็นการทำเพื่อให้ได้ผลผลิตไว้บริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก

อย่างไรก็ตามประชาชนบ้านสาวะถี ยังมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบชุมชนอีสานดั้งเดิมแม้สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยส่วนมากจะเปลี่ยนแปลงไปจากบ้านอีสานดั้งเดิม แต่ยังคงมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยคล้ายคลึงกับวิถีดั้งเดิม คือยังมีพื้นที่ทำครัวปลูกผักสวนครัว พื้นที่ส่วนกลางของบ้านซึ่งมักเป็นพื้นที่โล่งด้านล่างหรือข้างบ้านเพื่อตั้งวงสนทนา หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในครอบครัวและเพื่อนบ้าน ชุมชนยังนิยมบริโภคอาหารอย่างเดิมซึ่งมีการคำนึงถึงสุขอนามัยมากขึ้น ความผูกพันในชุมชนยังคงเหนียวแน่น และมีบทบาทร่วมกันในการจัดกิจกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะในการจัดงานบุญประเพณีของชุมชน ซึ่งมีศูนย์รวมอยู่ที่วัดไชยศรี

จากหลักฐานทางโบราณคดี ที่มีการขุดค้นพบซากโบราณสถานยุคสมัยอารยธรรมขอมหลายแห่งในบริเวณโดยรอบชุมชนสาวะถี ซึ่งมีการบันทึกไว้ในปราชญ์ชาวบ้านรุ่นก่อนๆ เกี่ยวกับการตั้งชุมชนบ้านสาวะถีในบริเวณที่เรียกว่า โคนป่าเหล่าพระเจ้า ซึ่งได้พบพระพุทธรูปเก่าแก่ และตราขุดพบเครื่องถ้วยชามสมัยโบราณซึ่งเป็นเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมาก แต่ส่วนมากชำรุดแตกหักเกือบหมด จากการสำรวจของชาวบ้านยังพบร่องรอยของคูน้ำ ลักษณะแบบคูเมือง และมีสระน้ำที่มีศิลาแลงกั้นเป็นผนัง แบบสระน้ำของปราสาทขอมต่างๆ อยู่หลายแห่ง (ที่บ้านจิ้งห่านจากบ้านสาวะถีประมาณ 2 กิโลเมตร พบอยู่ 1 สระ แต่ปัจจุบันกลบทิ้งเป็นพื้นที่ราบหมดแล้ว) และมีพื้นที่ที่ชาวบ้านยังคงให้ความเคารพเรียก โนนกู่ ซึ่งมีลักษณะเป็นที่ตั้งเจดีย์หรือ กู่ แบบขอมแต่ปัจจุบันเหลือเป็นเนินดินยกสูง มีการตั้งพระพุทธรูปไว้เป็นที่สักการะ บริเวณโดยรอบเป็นป่าชุ่มชื้น มีลำน้ำล้อมรอบ มีสำนักสงฆ์ และชุมชนยังคงจัดงานประเพณีสงกรานต์กันเป็นประจำทุกปี

นอกจากหลักฐานทางโบราณคดีแล้ว การตั้งชุมชนบ้านสาวะถี ยังปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ก่อตั้งชุมชน โดยเฉพาะที่พบที่วัดไชยศรี ที่มีการสร้างตามแบบศิลปะลาว รูปแบบสถาปัตยกรรมลิม หรือ โปสต์ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนตามอิทธิพลสมัยอาณานิคม (Colonial Style) มีการใช้ฐานย่อมุม ผนังรี เสาส่วนบนเล็กกว่าส่วนล่าง ในส่วนของผนังและพื้นที่ว่างทั้งหมด มีการเขียนรูปจิตรกรรม เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ นิทานพื้นบ้านเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ภาพวิถีวัฒนธรรม มีภาพแกะสลักฝีมือช่างพื้นบ้านที่บานประตู และศิลปะปูนปั้น รอบๆ กำแพงโปสต์ ซึ่งบางส่วนถูกทำลายและหายไป แต่ปัจจุบันชุมชนยังคงร่วมกันอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างดี และจากภาพเขียนสี (ฮูปแต้ม) ที่ฝาผนังโดยรอบโปสต์ ทำให้เกิดความสนใจและมีนักวิชาการเข้าไปศึกษาเรื่องราวองค์ความรู้จากฮูปแต้มสังข์ศิลป์ชัยแล้วได้นำมาสร้างสรรค์ผลงานในหลากหลายลักษณะ เช่น การวาดฮูปแต้มของเยาวชน การแสดงละคร แสดงหนังประโมทัยจากเรื่องสังข์ศิลป์ชัย การนำรูปลักษณ์ตัวละครจากฮูปแต้มมาเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของเมืองขอนแก่น และเทศบาลนครขอนแก่นกำหนดให้นิทานสังข์ศิลป์ชัยเป็นนิทานของเมืองขอนแก่น

ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายจากหน่วยงานต่างๆ ของจังหวัด ทำให้วัดไชยศรี และชุมชนสาวะถีได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปร่วมงานอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับความร่วมมือของคนในชุมชน โดยการนำของพระครูบุญชยกร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี ในการจัดกิจกรรมงานบุญประเพณีภายในบริเวณวัด โดยเฉพาะงานบุญข้าวडी ที่ทำต่อเนื่องกันมาหลายปี ทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น ได้เข้าร่วมและกำหนดให้เป็นงานประจำปีงานหนึ่งในเทศกาลท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น พร้อม ๆ กับสนับสนุนการจัดงานประเพณีอื่นๆ ให้เชื่อมโยงกับการจัดงานท่องเที่ยวในตัวเมืองขอนแก่น คือ งานบุญเดือน 5 (บุญสงกรานต์) หรืองานบุญสงกรานต์ ซึ่งจังหวัดขอนแก่นจัดเป็นงาน “เสียงแคนดอกคูน” เป็นงานที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมสาดน้ำเป็นจำนวนมาก เพิ่มยอดนักท่องเที่ยวของจังหวัดรองจากงานปีใหม่ และงานขอนแก่นมาราธอน แต่กิจกรรมที่จัดในชุมชนสาวะถีจะเป็นงานประเพณีสงกรานต์ตามวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยเฉพาะการสงกรานต์พระและการรดน้ำขอพรจากผู้อาวุโส

ด้วยความสะดวกในการเข้าถึง ความเป็นชุมชนที่มีวิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่อยู่ใกล้ตัวเมืองขอนแก่น และความเข้มแข็งของชุมชนร่วมกับวัดไชยศรีซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจ ซึ่งมีเจ้าอาวาสที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจนในการร่วมธำรงรักษาวัฒนธรรมของชุมชนไว้ให้มีคุณค่า สืบต่อถึงเยาวชนรุ่นใหม่ ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ตลอดจนหน่วยงานในพื้นที่ให้ความสำคัญ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัด โดยเฉพาะ ททท. ได้จัดการแวะชมฮูปแต้มวัดไชยศรีไว้เป็นกิจกรรมหนึ่งในโปรแกรมการท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น และในโอกาสที่มีการจัดงานเทศกาลก็จะมีกรทำการตลาดเชิญชวนนักท่องเที่ยว และสื่อมวลชนต่าง ๆ ทั่วประเทศเข้าร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ วัดไชยศรีและชุมชนสาวะถีจึงเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางมากขึ้น

การดำเนินการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชน บ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น

เนื่องจากชุมชนสาวะถีเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ตัวเมืองขอนแก่นมาก การเดินทางเข้าถึงมีความสะดวกได้ตลอดเวลา ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบชุมชนเมืองในช่วงเวลาทำงาน (ส่วนมากทำงานนอกชุมชน) แต่ยังคงมีวิถีแบบชนบทในช่วงเวลาที่อยู่ในชุมชน เพียงแต่มีการรับวัฒนธรรมความเจริญแบบสังคมเมืองเข้าสู่ชุมชนมากขึ้น เช่น พฤติกรรมการบริโภค การพักผ่อนหย่อนใจในชีวิตประจำวัน การซื้อหาสินค้าตามศูนย์การค้าในเมืองและในร้านสะดวกซื้อใกล้บ้านแต่ในช่วงเวลาที่มีเทศกาลประจำปี หรือกิจกรรมส่วนร่วมในชุมชน ทุกคนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในงาน หรือกิจกรรมนั้น ๆ อย่างเข้มแข็ง และด้วยความมุ่งมั่นในการฟื้นฟูและรักษาศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนของผู้นำทางศาสนา (พระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี) ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านอีกหลายท่านได้ร่วมกันรื้อฟื้นงานบุญประเพณีดั้งเดิมของชุมชน และถ่ายทอดเรื่องราวศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในชุมชน โดยเฉพาะฮูปแต้มวัดไชยศรี ลีมวัดไชยศรีและวัดโพธิ์ชัย ซึ่งเป็นโบสถ์ที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมที่ยังคงใช้งานอยู่ได้จนปัจจุบัน โดยมีวัดไชยศรีเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ทั้งการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน การเป็นศูนย์อบรมเยาวชนเป็นศูนย์เรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และเป็นสถานที่จัดกิจกรรมงานประเพณีของชุมชนตลอดจนเป็นแหล่งรองรับนักท่องเที่ยวทุกๆ ครั้ง ดังนั้นการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ในชุมชน จึงต้องได้รับความเห็นชอบจากพระครูบุญชยากร และผู้นำชุมชน เพื่อให้เกิดการจัดการกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมวัฒนธรรมชุมชนที่มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สามารถเพิ่มคุณค่าในการเรียนรู้จากการท่องเที่ยวชุมชนได้เป็นอย่างดี

จากการสนทนาเพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสาวะถี กับพระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี และคณะกรรมการชุมชน ผู้นำ และนักปราชญ์ในชุมชนสาวะถี มีความเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวไปในทำนองเดียวกันว่า ควรจัดให้มีการท่องเที่ยวในช่วงเวลาที่มีการจัดงานบุญประเพณีของชุมชนเป็นหลัก ส่วนการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวรองรับนักท่องเที่ยวทั่วไปอาจจะไม่สะดวกนัก เพราะในวันธรรมดา ชาวชุมชนส่วนมากออกไปทำงานนอกชุมชน ทั้งในเมืองและโรงงานต่างๆ ส่วนที่อยู่ในชุมชนก็มีงานถักแหวน หรือมีภาระงานอื่นๆ ซึ่งไม่สะดวกในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ในส่วนของเยาวชนเองก็ยังมีมุ่งมั่นแข่งขันในการศึกษา และการเรียนพิเศษแบบสังคมเมืองในวันหยุดการรวมตัวกันทำกิจกรรมจะเป็นการขอความร่วมมือกันเป็นครั้งคราวเท่านั้น จึงมีความคิดร่วมกันชัดเจนว่า

ควรให้มีการท่องเที่ยว หรือให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนได้ในโอกาสที่ชุมชนมีการจัดงานบุญประเพณี เช่น งานบุญข้าวจี บุญผะเหวด บุญสงกรานต์ บุญข้าวสาก บุญสงฆ์ เป็นต้น ซึ่งทุกคนสามารถเข้ามาร่วมงานได้โดยไม่ต้องจำกัดอยู่แล้ว และหลายกิจกรรมมีหน่วยงานภายนอกเข้ามาให้ความร่วมมือในการจัดงานอยู่แล้ว ซึ่งมหาวิทยาลัยขอนแก่นก็นำนักศึกษามาร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะ ททท. ขอนแก่น ได้เชิญชวนนักท่องเที่ยวจากท้องถิ่นต่าง ๆ เข้ามาร่วมงานอยู่เสมอ ซึ่งได้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเสริมขึ้นเช่น การกินข้าวพาสอง การแสดงหมอลำพื้นปีของหมอลำเก่าในชุมชน เป็นต้น แต่ในช่วงเวลาปกติ จะให้จัดกิจกรรมรองรับนักท่องเที่ยวทั้งการนำชมงานศิลปวัฒนธรรม การจัดเตรียมการบริการ การรองรับนักท่องเที่ยว อาจมีความไม่สะดวก โดยเฉพาะการพักผ่อนภายในชุมชน เพราะวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปมาก และนักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการพักผ่อนที่ตัวเมือง ซึ่งมีความสะดวกมากกว่าอยู่แล้ว ดังนั้นจึงเห็นว่า ชุมชนสาวะถีไม่เห็นด้วยกับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน แต่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพที่จะเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชนสาวะถี

การเตรียมความพร้อมในการจัดการชุมชนสาวะถีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน จึงไม่ได้มีขั้นตอนทางการดำเนินงานในลักษณะเช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ แต่เป็นการทำความเข้าใจในการจัดการให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ให้กับผู้นำชุมชนซึ่งมีศูนย์รวมอยู่ที่วัดไชยศรีโดยการนำของพระครูบุญชยากร ซึ่งผู้นำชุมชนทุกคน แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า “แล้วแต่ท่านพระครู” ดังนั้นจึงมีวิธีดำเนินงานโดยการให้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามโอกาสในช่วงเวลาการจัดงานบุญประเพณีของชุมชน ซึ่งจะมีการประสานความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์เพื่อสื่อสารถึงนักท่องเที่ยวผู้สนใจทั่วไปที่จะเดินทางไปร่วมงานในชุมชน ส่วนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาร่วมงานการจัดการของ ททท. ก็จะมีรายการนำเที่ยวต่างๆ แล้วเมื่อเข้าสู่ชุมชนจะมีการเตรียมการต้อนรับจากชุมชน เช่นเดียวกับการต้อนรับของชุมชนท่องเที่ยวทั่วไป โดยไม่มีการพักแรม ทั้งนี้ ททท. จะต้องประสานงานกับทางวัดไว้ล่วงหน้าก่อนทุกครั้ง ซึ่งนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในหมู่บ้านต้องเป็นผู้สนใจเรียนรู้วิถีวัฒนธรรม

ส่วนการรองรับนักท่องเที่ยวทั่วไป สามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนได้ด้วยตนเอง แต่สำหรับการชมภาพจิตรกรรมวัดไชยศรี อาจติดต่อขอผู้นำชมได้ หากพบพระหรือ นักปราชญ์ (ซึ่งพำนักอยู่บ้านใกล้กับวัด) แต่จะยังไม่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ เพราะเชื่อว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมงานศิลปวัฒนธรรมถึงวัดไชยศรีควรจะต้องมีการศึกษาข้อมูลไว้ล่วงหน้า

แล้ว อย่างไรก็ตามทางชุมชนและโรงเรียน (ผ่านทางวัดไชยศรี) ได้มีการอบรมนักเรียนระดับมัธยมให้มีความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม และจิตรกรรมที่วัดไชยศรีตลอดจนเรื่องราวต่างๆ ของชุมชน เป็นหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน นักเรียนส่วนหนึ่งจึงสามารถเป็นมัคคุเทศก์น้อยในการนำชมแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้ โดยเฉพาะที่วัดไชยศรี แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ นักเรียนและเยาวชนส่วนมากใช้เวลาในวันหยุดเพื่อเข้าเมืองเรียนพิเศษหรือทำกิจกรรมอื่นๆ มากกว่าที่จะรอรับนักท่องเที่ยว (เนื่องจากเป็นชุมชนใกล้เมือง)

อย่างไรก็ตามชุมชนสาวะถีเป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาที่ขอนแก่นในลักษณะของ One Day Trip เนื่องจากเป็นชุมชนใกล้เมือง มีความสะดวกในการเดินทาง คนในชุมชนมีความคุ้นเคยกับนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพราะมีประสบการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เป็นแหล่งที่หน่วยงานต่างๆ ใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของผู้ศึกษาดูงาน หรือผู้เยี่ยมชมต่างๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะผู้สนใจในงานศิลปวัฒนธรรม ทั้งอยู่ในเส้นทางที่จะเชื่อมโยงไปแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้หลายแห่ง ทั้ง หมู่บ้านเต่า ผ้าไหมชนบท อุทยานแห่งชาติน้ำพอง หมู่บ้านงูจงอาง ฯลฯ และจัดเป็นจุดเริ่มต้นของรายการท่องเที่ยวอุปถัมภ์ขอนแก่น ซึ่งเชื่อมโยงจากวัดไชยศรี วัดสวนวารีย์ อำเภอบ้านไผ่ และวัดสระบัวแก้ว อำเภอนองสองห้อง ซึ่ง ทท. ได้แนะนำไว้ในรายการท่องเที่ยวและอาจเชื่อมโยงไปสู่วัดที่มีอุปถัมภ์ในจังหวัดใกล้เคียงได้อีก

6.3 แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม

บ้านดงน้อย หมู่ 4 ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กจำนวน 66 ครัวเรือน ประชากรรวมทั้งชายหญิง 313 คน สภาพหมู่บ้านค่อนข้างแห้งแล้ง พื้นดินปนทรายและมีความเค็มไม่เหมาะสำหรับการเพาะปลูก การทำนาอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ ทำนาได้ปีละครั้ง ตั้งอยู่ตรงข้ามปากถนนกับกุสันธรรัตน และห่างจากองค์พระธาตุนาคูประมาณ 2 กิโลเมตร

การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนของบ้านดงน้อย ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอีสาน อยู่กันด้วยความใกล้ชิดมีความสามัคคีเอื้อเฟื้อและคุ้นเคยกันทุกคน แม้จะมีสถานะทางเศรษฐกิจไม่ดีนัก แต่เป็นชุมชนที่มีความสุขดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง จนเป็นหมู่บ้านต้นแบบของจังหวัด และเป็นหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน ที่มีการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์อย่างมีคุณค่าแก่ส่วนรวมในชุมชน จนได้รับรางวัลชนะเลิศของจังหวัด จากการสนับสนุนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ จนเป็นที่ศึกษาดูงาน และการดำเนินโครงการอบรมการจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดิน ทำให้ชุมชนมีประสบการณ์ในการรับคณะศึกษาดูงาน ทั้งในการแนะนำกิจกรรมต่างๆ การนำชมหมู่บ้าน และการจัดอาหารสำหรับคณะผู้ศึกษาดูงาน และด้วยความเข้มแข็งของชุมชน ที่มีการบริหารตามระบบประชาธิปไตย ด้วยการประชุมนำเสนอและขอความคิดเห็นจากชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทุกครั้ง ทำให้เกิดการพัฒนาด้านต่างๆ เช่น การพัฒนากลุ่มสไปซิด กลุ่มเพาะเห็ดนางฟ้า กลุ่มเยาวชน กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มน้ำหมักมูลสุกร กลุ่มเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

บ้านดงน้อย ตั้งอยู่ในบริเวณที่ตั้งนครจำปาศรีในอดีต เมื่อมีการขุดค้นพบพระบรมสารีริกธาตุนครจำปาศรี บริเวณเนินดินริมฝั่งห้วยนาคู ในปีพุทธศักราช 2511 – 2513 ทำให้พื้นที่บริเวณนี้ได้รับความสนใจในฐานะศูนย์กลางพุทธศาสนาในสมัยพุทธศตวรรษที่ 16 และชาวบ้านดงน้อยหลายคนต่างมีประสบการณ์ในการขุดค้นพระกรุนาคู ในที่นาของตนเอง ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นนครจำปาศรีดั้งเดิม ทำให้มีการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับพระกรุนาคูกันเป็นอย่างดี และด้วยความเป็นพุทธศาสนิกชนที่ยึดมั่นในหลักคำสอนและมีความศรัทธาในพุทธคุณทำให้บ้านดงน้อยเป็นหมู่บ้านที่สงบสุขด้วยมิตรภาพระหว่างกันและผู้มาเยือนอย่างน่าประทับใจ

การดำเนินการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชน บ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม

การสร้างความเข้าใจกับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ประสานงานกับพื้นที่ เลือกตัวแทนชุมชน เสวนาสังเคราะห์ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ผลกระทบการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวชุมชนกับประชาคมอาเซียน เพื่อให้เกิดการตัดสินใจร่วมกันในชุมชน เกี่ยวกับการจัดการชุมชนท่องเที่ยวของพื้นที่ โดยคณะทำงานเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนกับคนในชุมชนอย่างชัดเจน ในประเด็น ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการ ผลกระทบ ผลดี ผลเสีย โอกาสพัฒนา ตลอดจนปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น การแก้ปัญหา เพื่อการตัดสินใจของชุมชน นำไปสู่การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยให้ชุมชนคัดเลือกตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชนทั้งตัวแทนจากกลุ่มที่เป็นผู้นำทางการ และผู้นำทางจิตวิญญาณตามธรรมชาติของชุมชน ตัวแทนกลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ กลุ่มเยาวชน นักปราชญ์ กลุ่มกองทุนต่าง ๆ

และกลุ่มอื่นที่มีในชุมชน เพื่อร่วมตัดสินใจในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อความมั่นใจในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ศึกษาบริบทชุมชน

คณะวิจัยเดินทางเข้าพื้นที่เพื่อสำรวจ สัมภาษณ์ สอบถาม และสนทนากับผู้รู้ในชุมชน โดยพักอาศัยในหมู่บ้านเพื่อใช้เวลาและโอกาสในการศึกษาข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งซึ่งเป็นการปฏิบัติงานภาคสนามศึกษาบริบทชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นที่ทั้งจากเอกสารที่มีการบันทึกไว้ในชุมชนและจากการบอกเล่าด้วยวิธีการมุขปาฐะให้ได้ข้อมูลในสภาพจริง ดังนี้

- การสำรวจทางกายภาพ การเข้าถึงพื้นที่
- การจัดทำแผนที่ศึกษา แสดงทรัพยากรและแหล่งดึงดูดการท่องเที่ยวในพื้นที่
- ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน ประวัติพัฒนาการ วิถีวัฒนธรรมประเพณี เทศกาล ศิลปกรรม ภูมิปัญญา ความเชื่อ พัฒนาการ ปราชญ์ท้องถิ่น ฯลฯ

ปัญหา ความเชื่อ พัฒนาการ ปราชญ์ท้องถิ่น ฯลฯ

- ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
- ศึกษาความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน การใช้พื้นที่ในชุมชน
- ศึกษาการใช้พื้นที่ในชุมชน และพื้นที่ใช้สอยในที่พักอาศัย

ข้อมูลรายละเอียดที่รวบรวมได้นำมาเรียบเรียงให้เห็นภาพชุมชน บ้านดงน้อยได้ชัดเจนขึ้น และทำให้ชุมชนมีความใกล้ชิดและเกิดความไว้วางใจคณะวิจัยส่งผลให้การทำงานร่วมกันต่อไป สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การวิเคราะห์ชุมชน

การวิเคราะห์ศึกษภาพชุมชนร่วมกับตัวแทนชุมชน โดยการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้แทนชุมชน ตามกระบวนการ SWOT ANALYSIS เพื่อหาศึกษภาพชุมชนโดยเน้นข้อดี ข้อด้อย ของชุมชนโดยให้ชุมชนพิจารณา วิเคราะห์ และให้ความคิดเห็นร่วมกัน ภายใต้กรอบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการระดมความคิดเห็นจากที่ประชุมได้ข้อมูลดังนี้

ข้อดีของชุมชน

- ชาวบ้านมีความสามัคคี: มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน และเชื่อมั่นในผู้นำ

- ความเป็นอยู่แบบพื้นบ้าน / อาหารแบบพื้นบ้าน: วิถีชีวิตแบบสังคมอีสานดั้งเดิม เรียบง่าย
- วัฒนธรรม / ประเพณีทั้ง 12 เดือน: มีการจัดงานบุญประเพณีร่วมกัน บางประเพณีมีการจัดร่วมกับชุมชนข้างเคียง

ชุมชนข้างเคียง

- กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มสไบชนิด , กลุ่มทอผ้า, กลุ่มเพาะเห็ด , กลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ: มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งมีผลผลิตต่อเนื่อง

- ความสะอาดในหมู่บ้าน: บริเวณรอบๆ หมู่บ้านมีการจัดการขยะที่ดี ทำให้เป็นหมู่บ้านสะอาด ดูสบายตาแก่ผู้พบเห็น ปลูกผักข้างรั้ว เป็นรั้วกินได้ และติดคำขวัญต่างๆ ไว้รอบหมู่บ้าน

- เคารพกันแบบระบบอาวุโส: ชาวบ้านยึดมั่นในการเคารพผู้อาวุโสกว่าปกติ
- ผักสวนครัวที่ปลูกกินเองกันตามบ้าน: เกือบทุกหลังคาเรือนจะมีการปลูกพืชผักไว้กินและแบ่งปันซึ่งกัน

และกัน

- รอยยิ้มที่มีให้ผู้ที่มาเยือน: ชาวบ้านทุกคนมีอัธยาศัยไมตรีที่ดี ยิ้มแย้มทักทายคนนอกโดยเท่าเทียมกัน

- กองทุนแม่ของแผ่นดิน รางวัลชนะเลิศที่ 1 จังหวัดมหาสารคาม: เป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลดีเด่นหลายรางวัลอยู่กันตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

- ภูมิปัญญาชาวบ้าน: ชุมชนที่มีการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการสิ่งแวดล้อม และมีการถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ เช่นการหาเก็บพืชผักจากป่าชุมชน โดยให้สามารถแพร่พันธุ์ต่อไปได้

- ป่าชุมชน / คลังอาหารของชุมชน มีทั้ง เห็ด ไข่มดแดง อาหารป่าชนิดอื่นๆ อีกมากมาย

- ดันยงนาที่มีขนาดใหญ่มาก ดันยงนาเก่าแก่ของชุมชนที่ยังคงช่วยกันรักษาไว้ และมีการเพาะพันธุ์เพิ่มขึ้น (ชาวบ้านจะนิยมปลูกดันยงนาไว้ตามคันนาเพื่อเป็นร่มเงาและให้ใบที่ร่วงลงมานั้นเป็นปุ๋ยให้กับที่นา หรือถ้าดันใหญ่ปลูกมาประมาณ 3-4 ปีก็สามารถตัดไปขายได้ราคาดี)
- วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของทุกคนในหมู่บ้าน: วัดบ้านดงน้อยเป็นวัดเก่าแก่ แม้จะมีพระสงฆ์อยู่ประจำวัดไม่มากแต่ชาวบ้านก็ยังมีการนำอาหารไปจิ้งหิ้นและเพลทุกวัน และใช้พื้นที่วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมของชุมชน
- หมออล่า / วงดนตรี / วงโปงลาง (โปงลางฮักแพง): กลุ่มเยาวชนและชาวบ้านมีการรวมตัวกันตั้งวงดนตรีโปงลาง และหมออล่า รับอองงานทั่วไป เมื่อมีกิจกรรมจึงสามารถรวบรวมวงได้เสมอ
- กรุพระนาคุณ: บ้านดงน้อยมีพื้นที่ติดต่อกับพระธาตุนาดูน ชาวบ้านหลายคนสามารถขุดพบพระกรุนาดูนได้ในที่นาของตนเอง ทำให้มีความเชื่อขวัญเกี่ยวกับพระกรุนาดูนกันมาก และส่วนมากมีพระกรุนาดูนไว้ในครอบครอง
- หมอสูตร / มีหมอนวดแผนไทย หมอยาสมุนไพร เป็นการรักษาแบบภูมิปัญญาไทยเดิม
- มะพร้าว น้ำหอมรสชาติอร่อย: เป็นการสนับสนุนการปลูกมะพร้าว น้ำหอม ซึ่งให้ผลผลิตที่มีรสชาดีดี แต่ความขาดแคลนน้ำทำให้มะพร้าว น้ำหอมมีผลผลิตได้ไม่มากเท่าที่ควร และเสียหายไปมาก
- สรรถัญญะเสนาหุ: ชาวบ้านอุบาสิกหลายคนสามารถร้องสรรถัญญะได้ไพเราะ มีการรวมกลุ่มกันร้องในงานบุญและในโอกาสต่างๆ

ข้อเสียของชุมชน

- ชาวบ้านยังมีความกลัวไม่กล้าต้อนรับแขกที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน: ความเชื่อมั่นในผู้นำ ทำให้ชาวบ้านส่วนมากขาดความมั่นใจในการริเริ่มทำกิจกรรมใหม่ๆ เช่นการต้อนรับแขก
- ระบบสาธารณสุขโรค โดยเฉพาะเรื่องน้ำยังไม่เพียงพอ: การจัดการน้ำให้มีเพียงพอสำหรับการอุปโภคบริโภคยังมีปัญหา แต่มีโครงการสนับสนุนจากภายนอกอยู่บ้าง
- การคมนาคม / ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ: โครงสร้างพื้นฐาน ทั้งน้ำและถนนยังมีสภาพไม่เรียบร้อย หลายแห่งเป็นหลุมเป็นบ่อ แต่เนื่องจากระยะทางของหมู่บ้านไม่ไกลจากถนนหลักเข้าสู่พระธาตุนาดูนมากนัก และถนนลูกรังที่อัดแน่นทำให้สามารถเข้าถึงได้ตลอดทั้งปี
- ความแห้งแล้ง: บ้างดงน้อยเป็นพื้นที่ค่อนข้างแห้งแล้ง การทำนาต้องอาศัยน้ำจากธรรมชาติ ภาครัฐจึงจำเป็นต้องหาโครงการชลประทานให้แก่พื้นที่
- ชาวบ้านไม่สามารถทำการเกษตรได้ตลอดปีสืบเนื่องมาจากความแห้งแล้ง
- ดินเค็มไม่สามารถขุดเจาะน้ำบาดาลได้ ต้องใช้น้ำประปาหมู่บ้านจากแหล่งน้ำสาธารณะหนองม่วง ตรงบริเวณทางเข้าหมู่ 5

การพัฒนาศักยภาพ

พัฒนากลุ่มท่องเที่ยว กำหนดบทบาท หน้าที่ ภาระรับผิดชอบ และพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายอาหาร ฝ่ายบ้านพัก ฝ่ายการเงิน ฝ่ายการแสดง ฝ่ายนำเที่ยว ฝ่ายกิจกรรมท่องเที่ยว เป็นต้น ได้คณะดำเนินงานดังนี้

ฝ่ายอาหารและที่พัก

การรวมกลุ่มอาหาร มีความคิดเห็นร่วมกันในการจัดอาหารพื้นบ้านสำหรับการเลี้ยงรับรองนักท่องเที่ยว โดยใช้โรงครัวของศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ซึ่งมีอุปกรณ์ทำครัวและจาน ชาม ช้อน อยู่พอเพียง กลุ่มกรรมการมีทักษะในการประกอบอาหาร เนื่องจากมีคณะศึกษาดูงานและจัดอบรมจากหน่วยงานต่างๆ อยู่บ่อยครั้ง ทำให้สามารถจัดอาหารรับรองได้อย่างเหมาะสม บ้านพักหลายหลังมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากในแต่ละหลังมีพื้นที่ว่างพอเพียงแต่มีผู้อาศัยอยู่ประจำเพียง 2 – 3 คน เพราะคนในบ้านที่อยู่ในวัยทำงาน มักออกไปทำงานในต่างจังหวัด โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ และจะกลับบ้านในช่วงเวลาที่มีงานสำคัญประจำปีของหมู่บ้านเท่านั้น

1. นางบุปผา ศรีภูวงษ์ (ประธานกลุ่ม)	2. นางบัวทอง มะณีโกวิท
3. นางมอญ สีเดือน	4. นางสุบัน โทสีท้าว
5. นางนิค เฝิงจันดา	

ฝ่ายกิจกรรม

กรรมการกลุ่มส่วนมากเป็นกลุ่มผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรม กำหนดแผนการเดินทาง เที่ยวชม แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน และสามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ได้ดี มีความเชี่ยวชาญทั้งภายในหมู่บ้าน และแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น พระธาตุนาดูน กู่สันตรัตน์ จิตรกรรมฝาผนังวัดป่าเลไลยก์ เป็นต้น ทั้งสามารถจัดหาพาหนะในการนำชม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ เช่น การนั่งรถอีแต๊ก รถรางจากสถาบันวิจัยลัทธิรุกชเวช

1. นายวิชัย เฟื่องจินดา (ประธานกลุ่ม)	2. นายปรีชา ยอดบุญมา
3. นางทองม้วน เฟื่องสุวรรณ	4. นายสุดใจ มะชีโกว
5. นายกฤษดา แก้วมawangษ์	6. นายเสาศิลป์ เฟื่องสุวรรณ

ฝ่ายรักษาความปลอดภัย

กรรมการกลุ่มรักษาความปลอดภัยส่วนมากอยู่ในกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มีบทบาทในการร่วมกันดูแล ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน ซึ่งจะได้เพิ่มการตรวจตรารักษาความปลอดภัยเพิ่มขึ้นเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชน

1. นายเสถียร หล้าสุดตา (ประธานกลุ่ม)	2. นายสมศรี ภูกิ่งผา
3. นายอำนาจ ศรีภูวงษ์	4. นายประพันธ์ศักดิ์ พันนาเหนือ
5. นายเฉลา วรรณเดช ฯลฯ	

ฝ่ายประชาสัมพันธ์และข้อมูล

ทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลชุมชนแก่ผู้สนใจทั่วไปประสานงานกับนักท่องเที่ยวและฝ่ายต่างๆ ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว มีนายสุรพงษ์ เฟื่องจินดา กำนันตำบลพระธาตุ เป็นประธานกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการเป็นผู้นำชุมชนที่มีผลงานดีเด่น เป็นที่รู้จักกว้างขวางจึงสามารถให้ข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อยได้เป็นอย่างดี คณะกรรมการทุกคนล้วนมีข้อมูลชุมชนและสามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างน่าติดตาม ในกลุ่มนี้จะร่วมกันในการประสานงานกับนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลและนำรายละเอียดความต้องการของนักท่องเที่ยวแจ้งให้กลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการรองรับการท่องเที่ยวต่อไป พร้อมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ข้อมูลของหมู่บ้าน

1. นายสุรพงษ์ เฟื่องจินดา (ประธานกลุ่ม)	2. นายวิรพงษ์ ประนามะเส
3. นางสาวเมวดี สีเดือน	4. นายกฤษดา แก้วมawangษ์
- และกลุ่มเยาวชนบ้านดงน้อยทุกคน

ฝ่ายการเงิน

มีหน้าที่ในการจัดการค่าใช้จ่าย การกำหนดราคาและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยต้องแบ่งเป็นรายได้ส่วนกลางไว้สำหรับดำรงดำเนินงานต่อไป ทั้งนี้ต้องอยู่ในกระบวนการการทำงานอย่างมีส่วนร่วมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

1. นางใบ ฤทธิราช (ประธานกลุ่ม)	2. นางสาวบัวแก้ว บุคสีทะราช
3. นางสุพรรณิ ประจิตร	

ฝ่ายสาธารณสุข

แต่งตั้งคณะกรรมการจากผู้ที่เป็อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชนที่มีทั้งหมด 15 คน โดยแบ่งหน้าที่กันทำงาน ดูแลช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่อาจเจ็บไข้ หรือเกิดอุบัติเหตุในขณะที่อยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นการปฐมพยาบาลและให้คำแนะนำได้ในเบื้องต้น แต่หากมีปัญหาหนักเกินศักยภาพของ อสม. ก็สามารถประสานขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่โดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือได้

การศึกษาดูงานจัดการท่องเที่ยวชุมชน

ผู้วิจัยได้จัดการให้ชุมชนบ้านดงน้อยได้ไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ที่บ้านปราสาท ตำบลธารปราสาท จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และมีอายุที่เก่าแก่ที่สุดของเขตภาคอีสานตอนล่าง มีการจัดแสดงในรูปของพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง ประกอบด้วยหลุมขุดค้นจำนวน 3 หลุม โครงกระดูกสมัยก่อนประวัติศาสตร์ราว 59 โครง รวมทั้งโบราณ วัตถุอื่น ๆ อีกจำนวนมากเป็นแหล่งศึกษาพัฒนาการของมนุษย์ในอดีต ในดินแดนภาคอีสานตอนล่างและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เศรษฐกิจตลอดจนชีวิต

ความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น บ้านปราสาทเป็นหมู่บ้านขนาดกลาง มีลำปราสาทไหลผ่าน ชาวบ้านยังคงมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยว ได้จัดกิจกรรมเรียนรู้ ทั้งในเรื่องของการรวมกลุ่ม การทอผ้า จักสาน การประดิษฐ์เครื่องใช้จากต้นตาล การทำเครื่องดนตรี การเลี้ยงแมงสะตัง การปลูกผักปลอดสารพิษ ฯลฯ ซึ่งเป็นวิถีชาวบ้านไทโคราช ซึ่งใกล้เคียงกับชาวอีสานทั่วไป ใกล้เคียงกับบ้านดงน้อย ทำให้ชุมชนบ้านดงน้อยได้สัมผัสและเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว การต้อนรับ อาหาร การจัดการบ้านพัก และกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ต่างๆ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การการสนทนากับชุมชนบ้านปราสาทด้วยตนเอง ทำให้เกิดความมั่นใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อยมากยิ่งขึ้น หลังจากนั้นให้กลุ่มท่องเที่ยวบ้านดงน้อยจัดการประชุมร่วมกันเองในชุมชน เพื่อจัดแผนการจัดการท่องเที่ยว และการจัดทำโครงการเสริมการท่องเที่ยวต่อไป (ในการศึกษาดูงานครั้งนั้น ชาวบ้านดงน้อยบางคนได้นำพันธุ์แมงสะตังมาเลี้ยงในบ้านดงน้อย จนได้นำไปขายเป็นรายได้เสริมด้วย)

ในเดือนกรกฎาคม โครงการผู้ว่าพาเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ได้กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวของบุคลากรภาครัฐและสื่อมวลชน ผ่านทางป่าดงลำพัน พระธาตุนาดูน รับประทานอาหารพื้นบ้านที่บ้านดงน้อย ชมจุดเรียนรู้ต่าง ๆ บ้านดงน้อย กุสสันตรัตน์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าเลไลยก์ และบ้านกลองยาววาปี ซึ่งได้รับผลการประเมินเป็นที่น่าพอใจสำหรับนักท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยมั่นใจในการสนทนากับนักท่องเที่ยวโดยตรง ยังคงเป็นบทบาทของผู้นำเป็นหลัก

6.4 แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด

บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอร่องบัว เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการทอผ้าพื้นเมือง ทั้งผ้าไหม ผ้าฝ้ายผ้ามัดหมี่ และผ้ายกดอก เป็นแหล่งผลิตผ้าลายสาเกต อยู่ห่างจากตัวเมืองร้อยเอ็ดประมาณ 25 กิโลเมตร ไปทางอำเภอร่องบัว ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดให้เป็นหมู่บ้านในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่อยู่รวมกัน 4 หมู่บ้าน 352 ครัวเรือน ประชากรกว่า 1,500 คน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทอีสาน ที่มีความขยันอดทน เพราะสภาพพื้นที่ค่อนข้างแห้งแล้ง เดิมเมื่อมาตั้งชุมชนเป็นป่าห้วยหนาแน่น จึงเรียก ห้วยหลิม ชาวบ้านต้องช่วยกันถากถางจนเป็นพื้นที่อยู่อาศัยทำมาหากิน ปัจจุบันเรียกชื่อบ้านเพี้ยนเป็น บ้านห้วยหลิม มีวัดโสภณวิหาร เป็นวัดประจำหมู่บ้าน และมีวัดป่าอีกแห่งหนึ่ง ชาวบ้านมีวิถีความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม เป็นหมู่บ้านที่ได้รับการพัฒนาในการส่งเสริมอาชีพโดยเฉพาะการผลิตผ้าไหม ซึ่งมี การพัฒนาตลอดมาตั้งแต่เดิมของจังหวัด ฝีมือทอเรียบริ้อย งดงาม ชุมชนร่วมกันรักษาวัฒนธรรมประเพณีวิถีการดำเนินชีวิตไว้ได้อย่างดี และได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและโฮมสเตย์ ซึ่งได้รับความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากหลายหน่วยงาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 แต่อย่างไรก็ตามการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่บ้านห้วยหลิม ส่วนมากยังคงเป็นการศึกษาดูงานกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ดังนั้นแม้จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยว และมีความร่วมมือกันภายในชุมชนค่อนข้างดี นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาส่วนมากจะให้ความสนใจกับการซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอ มากกว่าการพักผ่อนเพื่อเรียนรู้วิถีชุมชน และความขัดแย้งทางการเมืองภายในชุมชน ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มท่องเที่ยวอ่อนแอลง เพราะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มตัวแทนชุมชน ส่งผลให้การสนับสนุนกลุ่มท่องเที่ยวลดลง จึงจำเป็นต้องทบทวนการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพที่ต้องการสัมผัสวิถีชุมชนให้มีคุณค่าขึ้น

การดำเนินการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชน บ้านห้วยหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด

การสร้างความเข้าใจกับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ประสานงานกับพื้นที่ เลือกตัวแทนชุมชน เสวนาสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ผลกระทบการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวชุมชนกับประชาคมอาเซียน เพื่อให้เกิดการตัดสินใจร่วมกันในชุมชน เกี่ยวกับการจัดการชุมชนท่องเที่ยวของพื้นที่ โดยคณะทำงานเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนกับคนในชุมชนอย่างชัดเจน ในประเด็น ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการ ผลกระทบ ผลดี ผลเสีย โอกาสพัฒนา ตลอดจนปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น การแก้ปัญหา เพื่อการตัดสินใจของชุมชน นำไปสู่การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยให้ชุมชนคัดเลือกตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชนทั้งตัวแทนจากกลุ่มที่เป็นผู้นำทางการและผู้นำทางจิตวิญญาณตามธรรมชาติของชุมชน ตัวแทนกลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ กลุ่มเยาวชน นักปราชญ์ กลุ่มกองทุนต่าง ๆ

และกลุ่มอื่นที่มีในชุมชน เพื่อร่วมตัดสินใจในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อความมั่นใจในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ศึกษาบริบทชุมชน

คณะวิจัยเดินทางเข้าพื้นที่เพื่อสำรวจ สัมภาษณ์ สอบถาม และสนทนากับผู้รู้ในชุมชน โดยพักอาศัยในหมู่บ้านเพื่อใช้เวลาและโอกาสในการศึกษาข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งเป็นการปฏิบัติงานภาคสนามศึกษาบริบทชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นที่ทั้งจากเอกสารที่มีการบันทึกไว้ในชุมชนและจากการบอกเล่าด้วยวิธีการมุขปาฐะให้ได้ข้อมูลในสภาพจริง ดังนี้

- การสำรวจทางกายภาพ การเข้าถึงพื้นที่
- การจัดทำแผนที่ศึกษา แสดงทรัพยากรและแหล่งดึงดูดการท่องเที่ยวในพื้นที่
- ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน ประวัติพัฒนาการ วิถีวัฒนธรรมประเพณี เทศกาล ศิลปกรรม ภูมิ

ปัญญา ความเชื่อ พัฒนาการ ประชาชนท้องถิ่น ฯลฯ

- ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
- ศึกษาความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน การใช้พื้นที่ในชุมชน
- ศึกษาการใช้พื้นที่ในชุมชน และพื้นที่ใช้สอยในที่พักอาศัย

ข้อมูลรายละเอียดที่รวบรวมได้นำมาเรียบเรียงให้เห็นภาพชุมชน บ้านห้วยหลิมได้ชัดเจนขึ้น และทำให้ชุมชนมีความใกล้ชิดและเกิดความไว้วางใจคณะวิจัยส่งผลให้การทำงานร่วมกันต่อไป สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การวิเคราะห์ชุมชน

การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนร่วมกับตัวแทนชุมชน โดยการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้แทนชุมชน ตามกระบวนการ SWOT ANALYSIS เพื่อหาศักยภาพชุมชนโดยเน้น ข้อดี ข้อด้อย โอกาสและอุปสรรคโดยให้ชุมชนพิจารณาวิเคราะห์และให้ความคิดเห็นร่วมกัน ภายใต้กรอบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการระดมความคิดเห็นการประชุม ได้ข้อมูลดังนี้

ข้อดีของชุมชน

- การมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้าน: ชุมชนมีความร่วมมือกันเป็นอย่างดีในการจัดกิจกรรมของชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมทางศาสนาโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ทำให้ชุมชนมีความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมมากขึ้น

- มีประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น: ภายในชุมชนมีนักปราชญ์และผู้อาวุโสที่มีความรู้ในด้านต่าง ๆ หลายคนที่พร้อมจะถ่ายทอด บอกเล่าให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ และยังคงมีการดำเนินชีวิตตามแบบดั้งเดิม

- อนุรักษ์ประเพณี 12 เดือน (มีการรื้อฟื้นประเพณีในแบบสมัยเก่า): ชุมชนมีแนวคิดและพยายามรื้อฟื้นประเพณีดั้งเดิมเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จัก เช่น การบวชที่มีการให้นาคนั่งเสลี่ยงและแห่ไปรอบบ้าน ส่วนประเพณีงานบุญที่จัดขึ้นภายในวัดก็ได้จัดการประดับประดาอย่างงดงามด้วยความร่วมใจจากทุกฝ่ายมากขึ้น

- มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อ เอื้ออาทรแก่กัน ช่วยเหลือกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน :ชาวบ้านทั้งหมดมีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี

- มีความมานะ อดทน ขยัน ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ: ความยากลำบากในการอยู่อาศัยครั้งอดีต ให้คนในชุมชนมีความมานะ อดทน เป็นคุณลักษณะประจำชุมชน

- มีความมุ่งมั่น ยึดเหนี่ยวบำรุงพระพุทธศาสนา: พุทธศาสนาเป็นที่พึ่งประจำชุมชน ความร่มรื่น สวยงามของ บริเวณวัด จึงเป็นสถานที่พบปะของคนในชุมชนที่ร่วมกันมาจัดกิจกรรม

- มีการสืบสานภูมิปัญญาเช่น หมอยาสมุนไพร หมอเป่า หมอสูตร งานทอผ้า งานแกะสลัก งานไม้ งานประเพณีต่าง ๆ: เมื่อมีการแลกเปลี่ยนทางศักยภาพของคนในชุมชน ทำให้พบว่า ชุมชนมีภูมิปัญญาด้านต่างๆ หลากหลาย และยังคงปฏิบัติได้ เช่น การรักษาแบบพื้นบ้าน งานแกะสลัก งานไม้ จักสาน เป็นต้น

- มีการรวมกลุ่มต่าง ๆ สร้างความเข้มแข็ง: จากการทำเป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาจากหน่วยงานภายนอก เช่น พัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนบ้านห้วยหลิมมีการรวมกลุ่มต่างๆ และมีการดำเนินงานอย่างเข้มแข็ง เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มเพาะเห็ดกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น
- ไม่มีปัญหาการลักขโมย

ข้อเสียของชุมชน

- ไม่มีแหล่งชลประทานต้องไปสูบน้ำประปามาจากที่อื่น: บ้านห้วยหลิมตั้งอยู่บริเวณริมคลองน้ำ แต่ค่อนข้างมีปัญหาเนื่องจากน้ำมักจะแห้งเป็นเวลานาน ยังไม่มีการขุดสระสาธารณะ หรือการจัดการระบบชลประทานในชุมชนให้เพียงพอ จึงมักต้องมีการขุดบ่อไว้ใช้ภายในครัวเรือน
- แหล่งท่องเที่ยวหลักอยู่ห่างชุมชนมากกว่า 20 กิโลเมตร: บ้านห้วยหลิมอยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 20 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวที่มีความตั้งใจจริงจึงจะเลือกเดินทางเข้ามาในพื้นที่
- ขาดวัตถุดิบทางธรรมชาติที่จะนำมาประดิษฐ์เครื่องจักสาน สมุนไพรหายากขึ้น: ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมโดยรอบหมู่บ้านค่อนข้างขาดแคลน วัตถุดิบในการประกอบอาชีพ เช่น การทอผ้า ต้องนำมาจากภายนอก
- ตลาดงานฝีมือไม่ต่อเนื่อง: การทอผ้าในชุมชนลดน้อยลงทำให้ต้องนำผลผลิตจากภายนอกมาจำหน่าย การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนไม่มีความต่อเนื่อง ทำให้ต้องพยายามในการหาตลาดจำหน่ายสินค้าอยู่เสมอ จึงต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐมากขึ้น

โอกาสของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

บ้านห้วยหลิมเริ่มทำเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ซึ่งสังเกตได้ว่านักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวชุมชนในลักษณะของการศึกษาดูงานตามงบประมาณในแต่ละปี จึงยังไม่มีนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวแบบเป็นครอบครัวหรือตั้งใจมาเที่ยวแบบสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนจริงๆ เสน่ห์ของชาวบ้านห้วยหลิมที่เมื่อใครได้มาเที่ยวจะบอกเป็นเสียงเดียวกันว่าชาวบ้านมีความเป็นกันเอง มีวิถีชีวิตตามแบบท้องถิ่นอีสานประเพณีเรื่องของโอกาสในการท่องเที่ยวนั้น เนื่องจากบ้านห้วยหลิมเปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์อยู่แล้ว ทุกคนในหมู่บ้านจึงได้มีการคิดและพัฒนาพื้นที่ต่างๆ ภายในหมู่บ้านเพื่อสร้างแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวใหม่ ๆ ซึ่งทำให้หมู่บ้านห้วยหลิมมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ส่วนราชการภาคการท่องเที่ยวให้การส่งเสริม
2. เกิดการพัฒนางานฝีมือ และกลุ่มอาชีพต่างๆ ในหมู่บ้านให้มีคุณภาพขึ้น
3. ชุมชนร่วมกันการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีดั้งเดิมของชุมชนไว้ให้

เข้มแข็งขึ้น

อุปสรรค

1. ขาดงบประมาณในการประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน
2. ขาดเครื่องดนตรีพื้นเมืองไว้สำหรับการแสดงในการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน
3. มีความขัดแย้งของกลุ่มผู้นำทางการเมืองในชุมชน (ผู้วิจัย)

การพัฒนาศักยภาพ

ชุมชนบ้านห้วยหลิม เป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวชุมชน มีการจัดการรองรับนักท่องเที่ยวแบบ Homestay อยู่แล้ว ดังนั้นจึงมีการตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวด้านต่างๆ ซึ่งได้ดำเนินการตามบทบาทหน้าที่มาแล้ว ด้วยความเข้าใจ แต่มีปัญหาในการดำเนินงานที่ส่วนมากเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวที่เป็นคณะศึกษาดูงานที่ไม่ค่อยมีการค้างแรม ส่วนนักท่องเที่ยวทั่วไปมีค่อนข้างน้อย คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของบ้านห้วยหลิม มีดังนี้

คณะกรรมการดำเนินงาน

คณะกรรมการดำเนินงานแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในรายละเอียดการดำเนินงานของฝ่ายนั้น ๆ ซึ่งส่วนมากเป็นคณะกรรมการที่มีรายชื่อและร่วมดำเนินงานมาก่อนแล้ว แต่ได้มีการปรับปรุงรายชื่อบ้าง และได้ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนในการประชุมร่วมกัน โดยปรับจากบทบาทหน้าที่ที่เคยกำหนดไว้ก่อนหน้านี้ รายชื่อคณะกรรมการและหน้าที่แต่ละฝ่าย มีดังนี้

ฝ่ายอำนวยการ

1. นางจิราพร สอนมันน์ ผู้จัดการและประสานงาน	2. นายบุญเลิศ ทองสุข ประธานฯ
3. นายประสาธ บัญชัย	4. นายจันทร์ ค้อชากุล
5. นายสงวน วรวิฑู	6. นายน้อย ธรณี
7. นายคมจิตร วรรณนา	7. นายบัว สุระพินิจ
8. นายไพบุลย์ มูลศรีแก้ว	10. นายสิทธิศักดิ์ อัมจักร

ฝ่ายต้อนรับ

1. นางทองอินทร์ ขอมเดช ประธาน	2. นางพินยา ดิลกสุนทร
3. นางบุญเหลือ ขอมเดช	4. นางธนิจันท์ ศรีจันทร์
5. นางพรรณอร วรรณนา	6. นางบานชื่น ธรณี
7. นางไกลเนตร ทองธิดา	8. แม่บำเพ็ญ พิศวรงค์
9. นางพวงเพชร จิตวิฑู	10. แม่ละเวง ฤกษ์ใหญ่
11. นางทองเหลี่ยม ศรีบุญเรือง	12. นางวิภาวรรณ กันยาวิฑู
13. ผู้ประกอบการโฮมสเตย์และชาวบ้านห้วยหลิมทุกคน	

ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม

1. นางสมัย สุดาพิทย์ ประธาน	2. นางอำพร ดอกพอง
3. นางขวัญใจ อโนวัลย์	4. นางบุญเย็น นิลวัลย์
5. นางโสพิศ อรัญมาตย์	6. นางนิภาพร อัมพรทิพย์
7. นางสาววรัญญา นิลวัลย์	8. นางบุญเรือง ยาทุม
9. นางบังอร เวียงสงค์	10. นางสมปอง ศรีวิชัย

ฝ่ายสถานที่

1. นายล้วน แห่่งสนาม ประธาน	2. นายสมหมาย ศรีจันทร์
3. นายนภาพิชัย สิทธิ	4. นายสุบรรณ จันทร์ศรี
5. นายพยงค์ รัตนภักดี	

ฝ่ายความปลอดภัยและจราจร

1. นายทองแดง พิศวรงค์ ประธาน	2. นายชัยยุทธ อโนวัลย์
3. นายประสาน กันยาวิฑู	

ฝ่ายพิธีกรรม

1. พ่อบุญมี สุวรรณศรี ประธาน	2. แม่สี ธรณี
3. พ่อสิทธิศักดิ์ อัมจักร	4. แม่หนูกัน สาตาระ
5. พ่อไมตรี เวียงสงค์	6. แม่สุทิน ธรณี
7. แม่ถาวร สุดาพิทย์	8. แม่มะลิ จินดา

ฝ่ายการแสดง

1. นางเกสร พิชัย ประธาน	2. นางวิภาวดี ป้องคำสิงห์
3. นางนงเยาว์ ธรณี	4. นางสาวสมฤทธิ รัตนภักดี
5. นางธนิจันท์ ศรีจันทร์	6. นางสาวภรณ์ ไชยคาม

ฝ่ายโฮมสเตย์ / ที่พัก

1. นางสาวบัวลอย บุญชัย ประธาน	2. นางสุทิน ธรณี
3. นางจันทิภา มูลศรีแก้ว	4. นางหนูกัน สาตาระ
5. นางโสพิศ อรัญมาตย์	6. นางทองคำ รัตนภักดี
7. นางพรรณณี พิชัย	8. นางบังอร เวียงสงค์
9. ผู้ประกอบการโฮมสเตย์และชาวบ้านห้วยหลิมทุกคน	

ที่ปรึกษา

คณะที่ปรึกษาเป็นบุคลากรจากหน่วยงานภายนอกที่เข้ามามีส่วนในการพัฒนาชุมชนบ้านห้วยหลิม รวมถึงบุคลากรที่เป็นผู้นำชุมชนที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงอยู่แล้ว ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่มีส่วนสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหลิม และคอยให้คำปรึกษาแนะนำแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในโอกาสต่าง ๆ เป็นคณะกรรมการที่ไม่ได้มีบทบาทโดยตรงในการจัดกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหลิม

1. ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด
2. นายอำเภอทุ่งเขาหลวง
3. พัฒนาการอำเภอทุ่งเขาหลวง พร้อมคณะ
4. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านห้วยหลิม
5. ผู้ใหญ่บ้าน – สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทุกคน
6. เจ้าอาวาสวัดโสภณวิหาร บ้านห้วยหลิม
7. สถานีตำรวจภูธรทุ่งเขาหลวง
8. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมะป้า

การศึกษาดูงานจัดการท่องเที่ยวชุมชน

เนื่องจากบ้านห้วยหลิม เป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอยู่แล้ว และคณะกรรมการได้เคยมีประสบการณ์ในการศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนต่างๆ แล้ว จึงไม่มีความต้องการในการร่วมกิจกรรมศึกษาดูงาน แต่ต้องการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อเพิ่มกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเลือกเรียนรู้ได้มากขึ้น

การกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

ในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตัวแทนชุมชนที่เป็นคณะดำเนินงานการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหลิม ได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการทั้ง 7 ฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายอำนวยการ นางจิราพร สอนมัน ประธานฝ่าย มีหน้าที่คือ ทำหน้าที่บริหารจัดการในภาพรวม ประสานงานกับนักท่องเที่ยวและฝ่ายต่าง ๆ ในการจัดการต้อนรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนการบริหารจัดการ การเงิน และการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม การติดตามประเมินผลการทำงานของทุกฝ่าย และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อส่งเสริมการดำเนินการท่องเที่ยวชุมชน

ฝ่ายต้อนรับ นางทองอินทร์ ขอมเดช ประธานฝ่าย มีหน้าที่คือ การจัดการต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยการประชุมบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ในแต่ละครั้งที่นักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน โดยในภาพรวมกำหนดไว้ดังนี้

- เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ คณะดำเนินงานทุกฝ่าย และชาวบ้านทุกคนในหมู่บ้าน ออกมาต้อนรับนักท่องเที่ยวที่บริเวณลานวัดโสภณวิหาร
- จัดเตรียมหาดอกไม้ พวงมาลัย โดยใช้ดอกไม้ตามธรรมชาติที่หาได้ในหมู่บ้าน ไว้เตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยว และเชิญชวนคนในหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วย

ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม นางสมัย สุดาพิทย์ ประธานฝ่าย มีหน้าที่คือ จัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่มไว้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งอาหารแต่ละชนิดจะเน้นเป็นอาหารพื้นถิ่น ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้เงินหมุนเวียนในหมู่บ้าน รายการอาหารที่จะเตรียมไว้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้าน ซึ่งจะปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม เช่น

อาหารตอนเช้า (รับประทานที่บ้านพักโฮมสเตย์) ได้แก่ ต้มไก่ ไช้เจียว น้ำพริกผักลวก อาหารพื้นบ้านตามฤดูกาล เป็นต้น

อาหารเที่ยง (รับประทานพร้อมกันที่วัดโสภณวิหาร) เป็นรูปแบบอาหารจานเดียวง่าย ๆ ราคาสบายกับอาหารว่าง เป็นขนมหวานที่ชาวบ้านทำเอง

อาหารตอนเย็น (รับประทานพร้อมกันที่ลานวัฒนธรรม) ตอนเย็นนักท่องเที่ยวต้องมารวมตัวกันที่ลานวัฒนธรรมเพื่อทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ หลังเสร็จพิธีรับประทานอาหาร (แบบพาดง) ร่วมกัน รายการอาหารจะเป็นอาหารพื้นบ้านตามฤดูกาล มีเครื่องเคียงเป็นน้ำพริกกับผักสดหรือผักลวก และอาหารรสชาตกลางอีก 1-2 อย่าง

ฝ่ายสถานที่ นายล้วน แหล่งสนาม ประธานฝ่าย มีหน้าที่คือ จัดเตรียมสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และเตรียมความพร้อมเรื่องของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านที่จะพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวชม จัดเตรียมความพร้อมเรื่องของเวทีการแสดง เครื่องเสียงและอื่น ๆ

ฝ่ายความปลอดภัยและจราจร นายทองแดง พิศวงค์ ประธานฝ่าย มีหน้าที่คือ ฝ่ายรักษาความปลอดภัยและจราจรในบ้านห้วยหลิมนั้น จะเป็นคนในหมู่บ้านที่ผ่านการฝึกอบรมด้านความปลอดภัย เช่น ตำรวจอาสา เจ้าหน้าที่ อปพร. เป็นต้น จึงทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย

ฝ่ายพิธีกรรม พอบุญมี สุวรรณศรี ประธานฝ่าย มีหน้าที่คือ ฝ่ายพิธีกรรมจะเตรียมงานในพิธีบายศรีสู่ขวัญในช่วงตอนเย็นที่ลานวัฒนธรรม จะมีการทำพวงข้าว เตรียมฝ่ายผูกแขน และอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบในงานพิธีทั้งหมด รวมไปถึงหมอสู่ขวัญด้วย

ฝ่ายการแสดง นางเกสร พิชัย ประธานฝ่าย มีหน้าที่คือ

- ต้อนรับนักท่องเที่ยวและจัดการแสดงต่างๆ ตลอดจนพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- เตรียมการแสดงไว้รอต้อนรับนักท่องเที่ยวในยามค่ำโดยประสานงานกับโรงเรียน กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน ให้เป็นผู้จัดเตรียมการแสดง โดยการแสดงที่จัดให้มีขึ้นส่วนใหญ่ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีอีสาน ได้แก่

รำเกี่ยวข้าว (กลุ่มเยาวชน) รำเซิ้งบั้งไฟ (กลุ่มเยาวชน)

รำทอผ้า (กลุ่มแม่บ้าน) รำอีสาน (กลุ่มแม่บ้าน)

ดนตรีพื้นบ้าน (กลุ่มผู้สูงอายุ)

นอกจากนั้นยังมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมการแสดงระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าบ้าน โดยเมื่อได้รับการติดต่อจากนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านห้วยหลิม ทางฝ่ายผู้ประสานงานจะแจ้งให้นักท่องเที่ยวจัดเตรียมการแสดงตามแบบวัฒนธรรมของตน(ซึ่งส่วนมากมาเป็นคณะศึกษาดูงานจากภูมิภาคต่างๆ) เพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมการแสดงกันและเป็นการสร้างสัมพันธ์ไมตรีอันดีงามระหว่างวัฒนธรรม

ฝ่ายโฮมสเตย์ / ที่พัก นางสาวบัวลอย บุญชัย ประธานฝ่าย มีหน้าที่คือ

- ทำความสะอาดเครื่องนอน ที่นอน หมอน มุ้ง อย่างสม่ำเสมอและหลังนักท่องเที่ยวเข้าพัก
- จัดเตรียมบุคลากรไว้สำหรับบริการ อำนวยความสะดวก และให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวตลอดระยะเวลาที่ นักท่องเที่ยวอาศัยอยู่ในบ้านห้วยหลิม (ในกรณีที่ไม่ใช่จุดศึกษาดูงาน)
- กำหนดกฎระเบียบของบ้านพัก ตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยที่จะติดไว้ที่บ้านพักโฮมสเตย์ทุกหลัง เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น ห้ามส่งเสียงดังในเวลากลางคืน ห้ามดื่มสุราในบริเวณบ้านพัก ห้ามมีสิ่งเสพติดทุกชนิดในครอบครอง และห้ามเล่นการพนัน เป็นต้น
- ตรวจตราและรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในบริเวณบ้านพักอาศัย

ปัจจุบัน โฮมสเตย์บ้านห้วยหลิมที่รองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 15 หลังคาเรือน คิดราคา 500 บาท / คน / คืน ตามโปรแกรมที่กำหนดเป็นกรอบการดำเนินงาน ดังนี้

เวลา 16.00 น.	- รับนักท่องเที่ยวเข้าหมู่บ้านห้วยหลิม พบปะแลกเปลี่ยน แนะนำ และเข้าที่พักกับผู้ประกอบการโฮมสเตย์ หลังละ 4-5 คน
เวลา 18.00 น.	- ร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ ที่ลานวัฒนธรรม
	- รับประทานอาหารเย็น (พาแลง อาหารท้องถิ่นอีสานตามฤดูกาล)
	- แลกเปลี่ยนการดำเนินงาน การบริหารโฮมสเตย์ จุดอ่อน – จุดแข็ง
	- ชมดนตรีพื้นเมือง ร่วมสนุกรสนานกับการแสดงแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม
เวลา 22.00 น.	- เข้าที่พัก
(เช้าวันใหม่)	
เวลา 06.00 น.	- ตักบาตรรับอรุณ
เวลา 07.00 น.	- รับประทานอาหารเช้า
เวลา 08.00 น.	- เข้าสู่แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ได้แก่

1. กลุ่มทอผ้า ม.3,9
2. กลุ่มเครื่องประดับกะลามะพร้าว ม. 10
3. กลุ่มดอกไม้รังไหม ม.10
4. กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง ม.3-9-10
5. การอนุรักษ์ฮีต 12 คอง 14 วัดโสภณวิหาร
6. การสืบสานสร้างอาชีพนอกตำราเรียน โรงเรียนบ้านห้วยหลิม

เวลา 10.30 น. - สรุปลงและแลกเปลี่ยนสิ่งเรียนรู้

เวลา 11.00 น. - ส่งนักท่องเที่ยวเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

***** หมายเหตุ – ในราคา 500 บาท / คน / คืน ไม่รวมรายการดังนี้**

1. ฐานเรียนรู้	ฐานละ	300	บาท
2. การแสดง	รายการละ	500	บาท

***** นักท่องเที่ยวสามารถเลือกสิ่งที่จะเรียนรู้และรับชมได้ตามต้องการ**

การดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ ต่อไปที่บ้านห้วยหลิม ชุมชนไม่มีความสะดวกเนื่องจากเป็นช่วงเวลาของงานเทศกาลต่าง ๆ และคณะกรรมการส่วนมากมีภาระรับผิดชอบในชีวิตประจำวันแบบสังคมเมือง ส่วนหนึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจการค้า ซึ่งจะนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายในงานต่างๆ และผู้นำกลุ่มเป็นผู้มีธุรกิจส่วนตัว มีตัวแทนชุมชนเข้าร่วม การประชุมกับหน่วยงานภายนอกบ่อยครั้ง กรรมการฝ่ายต่างๆ จึงไม่สะดวกในการเข้าร่วมประชุมโดยไม่มีผู้นำ และความขัดแย้งของนักการเมืองท้องถิ่น ทำให้ช่วงเวลาที่ทำเนิงานโครงการไม่ได้รับการสนับสนุนมากเท่าที่ควร กรรมการกลุ่มท่องเที่ยวส่วนมากรอเวลาของการเปลี่ยนแปลงผู้แทนชุมชนในกลุ่มผู้นำการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเชื่อว่าจะเอื้อให้การจัดการท่องเที่ยวชุมชนดำเนินการต่อเนื่องต่อไปได้

6.5 ผลการศึกษาศักยภาพและการพัฒนาความพร้อมของชุมชนท่องเที่ยว

การเตรียมความพร้อมชุมชนในการดำเนินการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 แห่ง ทำให้ชุมชนทุกแห่งเกิดความเรียนรู้และเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวด้วยการนำวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ให้เกิดคุณค่าการเรียนรู้ทางการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชนของตนเอง มีความมั่นใจในการนำเสนอตัวตนของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น มีความพยายามที่จะปรับปรุงสภาพวิถีการดำเนินชีวิตตามปกติให้มีระเบียบมากขึ้น เช่น ในเรื่องของการเก็บวางข้าวของในครัวเรือน การจัดการขยะ ความสะอาดของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รวมถึงการสนทนาภายในกลุ่มเกี่ยวกับการระลึกถึงวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติแต่ปัจจุบันว่างวันไปบ้าง เช่น การละเล่นบางอย่าง อาหารการกินบางชนิด เป็นต้น ซึ่งเป็นบรรยากาศสนทนาที่เป็นกันเอง ด้วยความสนุกสนาน เป็นประเด็นสนทนาใหม่ในชุมชนที่ช่วยทำให้เกิดความสุขในการระลึกถึงความหลัง ซึ่งทุกคนเข้าร่วมวงสนทนาได้อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งผู้นำ ผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่ม ชาวบ้าน และเยาวชน แต่ในบางชุมชนแม้มีความต้องการให้มีการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ก็ยังไม่มีความมั่นใจนัก เพราะลักษณะเฉพาะของชุมชน ซึ่งมีผู้นำที่มีความสามารถในการพัฒนาหมู่บ้านจนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ชาวบ้านจึงยังยึดติดกับผู้นำจนเกิดความไม่มั่นใจในการแสดงความคิดเห็นต่อส่วนรวมมากนัก ผลการดำเนินงาน มีผลการเตรียมความพร้อมแตกต่างกันไปบางแห่งมีความมั่นใจและพร้อมจะจัดการท่องเที่ยวรองรับการเข้าสู่อาเซียน บางแห่งยังไม่มี ความมั่นใจมากพอ บางแห่งยังมีความขัดแย้งกันในการประสานความร่วมมือภายในชุมชน แต่บางชุมชนมีความพร้อมสำหรับการท่องเที่ยว กระแสหลักสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้เสมอตามเงื่อนไขของชุมชน ดังนั้นในแต่ละชุมชน จึงมีลักษณะความพร้อมที่เป็นแบบเฉพาะต่างกัน ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองซ่าง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นชุมชนผู้ไท ที่ห่างจากบ้านโพน ซึ่งมีชื่อเสียงในเรื่องผ้าแพรวา เพียง 2 กิโลเมตร จึงเป็นชุมชนที่มีโอกาสสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้วยความมีเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น ในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ที่ยังคงมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบเดิม ด้วยสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพียงเล็กน้อย เรือนผู้ไทที่ยังคงมีการอยู่อาศัย เรือนผู้ไทที่ปรับปรุงจากเดิมไปบ้าง แต่ยังคงมีการใช้พื้นที่ใช้สอยตามแบบเดิม คือส่วนชั้นล่างของบ้านเป็นพื้นที่เปิดโล่ง สำหรับการพักผ่อนและทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการทอผ้าในเวลา กลางคืน แต่เรือนครัวและห้องน้ำจะสร้างแยกออกจากตัวเรือนนอน ซึ่งแต่เดิมเรือนครัวจะอยู่ชานเรือนพัก ซ่างบ้านยังคงสร้างแล้วไว้ แสดงฐานะความมั่นคงทางอาหารของครอบครัวนั้นๆ รอบๆบ้านจะปลูกผักสวนครัว และบางหลังจะปลูกต้นหม่อนไว้เลี้ยงไหมด้วย แต่ส่วนมากมักปลูกหม่อนไว้ที่นา ซึ่งมักจะมีแปลงฝักอยู่ด้วย และเก็บกลับบ้านเวลาเย็นที่กลับจากนา ซึ่งยังคงศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประเพณีเช่นเดิมอยู่ เพียงแต่หลายครอบครัวมีการทำไร่ไถน้อย ไร่มันสำปะหลัง กันเป็นจำนวนมาก การทำนาจึงเป็นเพียงการปลูกข้าวไว้บริโภคในครัวเรือนและแบ่งปันกันในชุมชน ซึ่งปลูกทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว แม้ในวิถีผู้ไทจะบริโภคข้าวเหนียว แต่วิถีแบบสังคมใหม่ทำให้มีการปลูกข้าวเจ้าไว้สำหรับแขกผู้มาเยือน หรือเป็นของฝากให้ลูกหลานที่ไปอยู่ในเมือง ซึ่งส่วนมากแยกไปมีครอบครัว ไปทำงาน หรือไปเรียนหนังสือต่างจังหวัด และมักจะกลับเข้ามาในหมู่บ้านทุกครั้งที่มีการจัดงานประเพณีชุมชน ด้วยเหตุนี้ชุมชนหนองช้างจึงเป็นชุมชนที่ยังคงรักษาและมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนไว้ได้อย่างเข้มแข็ง เช่น งานบุญบั้งไฟ บุญข้าวประดับดิน บุญเผวด เป็นต้น ซึ่งส่วนมากจัดเป็นงานบุญประเพณีร่วมกันในตำบล มีการร่วมมือกันอย่างดี ทำให้ชุมชนใกล้เคียงมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น

การดำเนินการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชน

การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนร่วมกันพบว่า บ้านหนองช้าง เป็นชุมชนผู้ไทที่มีความเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มและทำงานร่วมกันหลายกลุ่ม ทั้ง กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มปลูกหม่อน เลี้ยงไหม กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน มีประชาชนชาวบ้านที่เป็นที่เคารพและมีภูมิปัญญาความรอบรู้ในเรื่องต่างๆ หลายคน มีอาหารแบบพื้นบ้าน มีความยึดมั่นในวัฒนธรรมวิถีการดำเนินชีวิตอย่างเดิม รักษาวัฒนธรรมประเพณี มีการแสดงรำผู้ไท ฟ้อนละคร ฟ้อนกลองตุ้ม รำแพรวา และอื่น ๆ ซึ่งมีการถ่ายทอดสู่เยาวชนในชุมชนด้วย และเป็นชุมชนที่มีความสามัคคี ไม่มีปัญหาอาชญากรรม ส่วนปัญหาที่เป็นข้อด้อยของหมู่บ้าน คือการที่มีถนนผ่านกลางหมู่บ้าน ทำให้มีรถวิ่งผ่านเป็นประจำ จึงมีเสียงดังอยู่บ่อยๆ แม้ไม่ใช่ถนนหลักแต่ก็เป็นถนนที่ไปสู่แปลงเกษตร และสามารถต่อเชื่อมไปถึงจังหวัดอุดรธานีได้ ส่วนเยาวชนมีปัญหาเสพยาเสพติดบ้าง ซึ่งชุมชนร่วมกันแก้ไขกันอยู่ โดยพระครูอำนาจ ได้จัดตั้งศูนย์อบรมเยาวชนในวัด อย่างไรก็ตามเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนมากคงเป็นเยาวชนหญิงมากกว่าเยาวชนชาย

การจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวในชุมชน ได้มีการประชุมร่วมกันและกำหนดตัวบุคคลให้รับผิดชอบแต่ละฝ่ายตามที่เห็นว่าจำเป็นในระยะแรก จึงได้รวม ฝ่ายบริหาร การเงิน และความปลอดภัย ไว้เป็นฝ่ายเดียวกัน กรรมการส่วนมากเป็นผู้นำชุมชน ซึ่งต้องรับผิดชอบในหน้าที่เหล่านี้อยู่แล้ว กำหนดหน้าที่ในการประสานงานกับนักท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์ไปยังฝ่ายต่าง ๆ ดูแลความสะอาดเรียบร้อยของหมู่บ้าน รักษาความปลอดภัย บริหารและจัดการรายได้ รายจ่าย แบ่งปันอย่างเป็นธรรม

ฝ่ายต้อนรับและการแสดง จัดเตรียมพวงมาลัย ดอกไม้ สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว จัดสถานที่ น้ำ เชิญชวนคนในหมู่บ้านให้เข้ามาร่วมต้อนรับนักท่องเที่ยว ประสานงานบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว จัดเตรียมการแสดง นักแสดง สำหรับงานยามค่ำ

ฝ่ายอาหารและที่พัก มีหน้าที่จัดเตรียมอาหาร น้ำดื่ม ทุกมื้อที่ต้องบริการนักท่องเที่ยว โดยเน้นอาหารพื้นบ้านจากวัตถุดิบในท้องถิ่น ให้มีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสมและพอเพียงสำหรับนักท่องเที่ยว และจัดดูแลความสะอาดเรียบร้อยของบ้านพัก จัดสรรนักท่องเที่ยวเข้าพัก โดยหมุนเวียนกันอย่างเป็นธรรม

ฝ่ายนำเที่ยวและประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเผยแพร่ข้อมูล กำหนดเสนอการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว แนะนำข้อมูลเป็นนักท่องเที่ยวความหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวประทับใจ

บ้านหนองช้างได้มีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวทดลองซึ่งเป็นนักศึกษารายวิชาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงนิเวศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเดินทางเข้ามาทัศนศึกษาและพักผ่อน 1 คืน ทำให้ได้ประสบการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งมีจุดมุ่งหมายชัดเจนในการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชุมชนทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางหลากหลายประเด็น โดยเฉพาะในการต้อนรับนักท่องเที่ยวค้างแรมในบ้านพัก ผลการท่องเที่ยวทำให้เกิดความประทับใจกันทั้งสองฝ่าย และหลายคนยังมีการติดต่อกันโดยส่วนตัวอยู่เสมอ ก่อนเดินทางกลับนักท่องเที่ยวได้ประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า มีความประทับใจวิธีการต้อนรับตั้งแต่เริ่มต้น อาหารพื้นบ้าน การแสดง เจ้าของบ้านและบ้านพัก ความดูแลเอาใจใส่ความเอื้ออาทรห่วงใยนักท่องเที่ยว ความมีน้ำใจและอัธยาศัยไมตรีของคนในชุมชน แต่ควรจัดอาหารเป็นอาหารพื้นบ้านที่ใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่น มีรสชาติปานกลาง มีไข่เจียวหรือปลาทอด ซึ่งกินได้ทุกคน และควรมีการทำความสะดวกบริเวณรอบๆหมู่บ้านให้ดูสะอาดมากขึ้น ให้มีถังรองรับขยะไว้ด้วย ซึ่งผลการประเมินเป็นสิ่งที่ยอมรับร่วมกัน และเป็นเรื่องที่ชุมชนจะได้พิจารณาดำเนินการปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชนและบ้านพักต่อไป

และในช่วงปลายเดือนกรกฎาคม บ้านหนองช้างได้มีโอกาสต้อนรับนักศึกษาจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเดินทางเข้ามาเพื่อเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทย จำนวน 25 คน ซึ่งเลือกเดินทางเข้าไปชมการทอผ้าที่บ้านหนองช้าง พร้อมนักศึกษาไทย 30 คน และอาจารย์ผู้ดูแล การต้อนรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่น ซึ่งสามารถรับประทานอาหารที่ปรุงขึ้นในชุมชนได้ แม้ส่วนมากจะเป็นอาหารประเภท ปลาทอด ผัดหน่อไม้ แกงจืดไข่ และมีอาหารพื้นบ้าน เช่น แกงอ่อม ส้มตำ การต้อนรับชาวต่างชาติที่ให้ความสนใจในวิถีวัฒนธรรม การเลี้ยงไหม และการแสดงออกถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจมากขึ้น

ผลการเตรียมความพร้อมของบ้านหนองช้าง ทำให้การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกาฬสินธุ์ได้จัดทำโครงการเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองช้างร่วมกับศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อพัฒนาบ้านหนองช้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนแห่งใหม่ของจังหวัด สำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวสู่อาเซียนต่อไป

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น บ้านสาวะถี เป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับตัวเมืองขอนแก่น ซึ่งกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นโดยรอบอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านสาวะถีส่วนมากมีการเดินทางไปทำงานในตัวเมืองขอนแก่น และโรงงานใกล้ๆชุมชน ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นแบบสังคมเมือง แต่ในส่วนของ การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและการร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชน ยังคงมีความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง ที่วัดไชยศรีซึ่งเป็นศูนย์รวมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยมีพระครูบุญชยากร เจ้าอาวาส ซึ่งคนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ เป็นผู้นำ รวมทั้งการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสาวะถี

วัดไชยศรี เป็นวัดเก่าแก่ที่มีสถาปัตยกรรมของโบสถ์เป็นศิลปะลาว สมัยที่รับอิทธิพลจากฝรั่งเศส ตัวอาคารจึงเป็นแบบ โคลเนียล ผนังสูง เสาศูนย์บนรีเล็กกว่าส่วนล่าง รอบผนังทุกด้าน มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง ฝีมือช่างพื้นบ้าน เรื่องเกี่ยวกับพระพุทธประวัติ วิถีวัฒนธรรม และนิทานเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ซึ่งเทศบาลนครขอนแก่นได้นำรูปแบบภาพวาดตัวละครเอกมาประดับเป็นสัญลักษณ์บนหัวเสาไฟถนนสายต่างๆในเขตเทศบาลเมือง และกำหนดให้เป็นนิทานประจำจังหวัดขอนแก่น ทำให้มีการสร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆที่สืบเนื่องจากสังข์ศิลป์ชัยขึ้น เช่น การแสดงละครพื้นบ้านหนังประโมทัย การแข่งขันวาดภาพ การแข่งขันเล่านิทาน เป็นต้น สถาบันการศึกษาโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้สนับสนุนการจัดกิจกรรมประเพณี ณ วัดไชยศรี โดยเฉพาะงานบุญข้าวจี่ ทำให้วัดไชยศรี ชุมชนสาวะถี เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากขึ้น จนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดคณะนักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ซึ่งได้มีการจัดการต้อนรับแบบพาแลงและมีการแสดง “หมอลำพันปี” จากชาวบ้าน ซึ่งเป็นหมอลำเก่าในชุมชนและเป็นที่ตั้งของหมอลำคณะระเบียบวาทะศิลป์ที่โด่งดังในอีสาน การแสดงหมอลำเป็นที่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยวมาก ทำให้วัดไชยศรี บ้านสาวะถี เป็นจุดหมายหนึ่งในรายการท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น โดยเฉพาะการท่องเที่ยวกระแสหลัก one day trip และยังเป็นหนึ่งในเส้นทางลิมอีสาน ของ ททท.ขอนแก่น เชื่อมโยงกับ ลิม ในจังหวัดมหาสารคาม

การดำเนินการพัฒนาศึกษาภาพความพร้อมชุมชน

ในประเด็นเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมชุมชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน นั้น พระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี ผู้เป็นที่เคารพนับถือของชุมชน เป็นพระนักพัฒนาที่ร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์มรดกงานศิลปวัฒนธรรม และสืบทอดวัฒนธรรมชุมชน ทั้งในการอนุรักษ์งานศิลปกรรมวัดไชยศรี การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านให้การเรียนรู้แก่เยาวชนและชาวบ้าน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน จึงเป็นผู้นำที่ชุมชนยอมรับและพร้อมดำเนินงานตามแนวคิดของพระครูร่วมกับผู้นำชุมชนและนักปราชญ์ที่มีส่วนช่วยในกิจกรรมต่างๆของวัดอยู่แล้ว ซึ่งในส่วนของการจัดการท่องเที่ยวที่จะเปิดให้บ้านสาวะถีเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว ที่จะต้องมีคณะกรรมการบริหารจัดการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว นั้น เห็นว่า เป็นการดำเนินงานที่ไม่เหมาะสมสำหรับชุมชน เพราะคนในชุมชนส่วนมากมีงานประจำ และไม่ค่อยมีเวลาในการต้อนรับบ่อย ๆ ลักษณะบ้านพักอาศัยก็เป็นบ้านแบบสมัยใหม่ วิถีบ้านพักเป็นแบบสังคมเมือง จึงไม่เหมาะสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยว แต่หากเป็นการท่องเที่ยวในโอกาสที่มีการจัดกิจกรรมหรือมีงานบุญประเพณีในชุมชน ซึ่งต้องมีความร่วมมือในการจัดกิจกรรมนั้นๆอยู่แล้ว ก็จะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาร่วมงานได้โดยใช้สถานที่ภายในบริเวณวัดซึ่งต้องประสานงานเข้ามา ก่อน เช่น ในงานบุญข้าวจี่ บุญเผวด บุญข้าวสาก บุญสงฆ์ เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานภายนอกได้นำนักท่องเที่ยวเข้าไปร่วมงานบุญเป็นประจำอยู่แล้ว และต่างได้รับความประทับใจ ทำให้เป็นที่รู้จักกันมากขึ้น

จากการจัดกิจกรรมสืบเนื่องจาก ฮูปแต่มสินไซ (ภาพกิจกรรมสังข์ศิลป์ชัย) ที่ลิม (โบสถ์) วัดไชยศรีที่ตั้งดูนักท่องเที่ยวและผู้สนใจเดินทางเข้าไปบ้านสาวะถี ทำให้เกิดการร่วมจัดงานบุญข้าวจี่ ต่อเนื่องกันหลายปี จนกลายเป็นกิจกรรม

ประเพณีที่นักท่องเที่ยววัฒนธรรมจัดไว้ในการท่องเที่ยวประจำปีและชุมชนสาวะถี ก็เฝ้าคอยต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ความสนใจกิจกรรมทางวัฒนธรรมส่งผลให้งานบุญประเพณีอื่นๆ ในชุมชนสาวะถี ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น เช่น งานบุญแหวด และบุญข้าวสาก โดยเฉพาะงานบุญสงกรานต์ หรือ บุญสงกรานต์ ในปี พ.ศ.2556 ที่ผ่านมา ททท.ขอนแก่น ได้จัดเข้าไว้เป็นกิจกรรมสงกรานต์คู่กับงานเสียงแคนดอกคูน ถนนข้าวเหนียว ซึ่งจัดขึ้นในตัวเมืองขอนแก่น เป็นงานที่ตอบสนองนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ แต่ที่บ้าน สาวะถี เป็นงานบุญสงกรานต์ ตามวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวไม่น้อย

ด้วยความพร้อมและความคุ้นเคยของชาวบ้านสาวะถีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวจากท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวเรียนรู้ในชุมชนอยู่เสมอ ความสะดวกในการเข้าถึง และความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีพระครูบุญชยากร ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชุมชน เป็นแกนนำในการจัดการท่องเที่ยว ร่วมกับการสนับสนุนจากหน่วยงาน โดยเฉพาะภาครัฐของจังหวัด ทำให้บ้านสาวะถี มีศักยภาพและความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้อย่างเหมาะสม

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม บ้านดงน้อย เป็นชุมชนเล็กๆ ที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นอย่างดี แม้จะอยู่ในพื้นที่ที่มีความแห้งแล้งแต่เป็นชุมชนที่มีความสุขอย่างพอเพียง ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน จนได้รับการยกย่องเป็นชุมชนต้นแบบของจังหวัด เมื่อได้รับพระราชทานกองทุนแม่ของแผ่นดินก็ร่วมกันบริหารจัดการกองทุนจนสามารถขยายงบประมาณกองทุนได้อย่างมาก เป็นที่ศึกษาดูงานและเป็นศูนย์อบรมโครงการกองทุนแม่ของแผ่นดินให้แก่ชุมชนอื่นๆ เป็นที่ศึกษาดูงานการพัฒนาชุมชนของหน่วยงานต่าง ๆ หลายแห่ง เช่นเดียวกันภายในชุมชนก็มีการพัฒนาการรวมกลุ่มต่าง ๆ เพื่อสร้างผลผลิต สร้างรายได้เพิ่มขึ้น เช่น การเรียนรู้เรื่องการทอผ้า สไบขิด มีผลผลิตส่งออกไปจำหน่ายได้อย่างต่อเนื่อง การรวมกลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มนำหมักมูลสุกร กลุ่มเกษตรอินทรีย์ และกลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนได้เข้ามาร่วมกันตั้งวงดนตรี วงโปงลาง จนสามารถรับงานแสดงได้ นอกจากนี้ยังมี หมอลำ ภายในหมู่บ้านที่พร้อมรวมตัวกันจัดการแสดงได้ทันที

บ้านดงน้อยตั้งอยู่ใกล้ กู่สันตรัตน์ และพระธาตุนาดูน (ประมาณ 2 กิโลเมตร) เขตนครจำปาศรีในอดีต ซึ่งเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวของจังหวัดอยู่แล้วและในช่วงเทศกาลพระธาตุนาดูน จะมีการจัดรถบริการ จากพระธาตุนาดูนมาสู่สันตรัตน์ ซึ่งเป็นเส้นทางที่สามารถเข้าสู่บ้านดงน้อยได้อย่างสะดวก และยังสามารถเชื่อมต่อไปชมภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดป่าเลไลยก์ และวัดโพธาราม อำเภอนาดูน ซึ่งอยู่ห่างออกไปเพียงประมาณ 5 กิโลเมตร ได้ด้วย ดังนั้นจากการวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวบ้านดงน้อยร่วมกับในชุมชน พบว่า ชาวบ้านมีความสามัคคี มีความคุ้นเคยกับการจัดการต้อนรับผู้เข้ารับการอบรม โดยเฉพาะในเรื่องอาหาร มีความเป็นอยู่แบบพื้นบ้าน มีการรวมกลุ่ม หมู่บ้านมีความสะอาด ปลูกผักข้างรั้ว มีข้าววัลยติดไว้รอบหมู่บ้าน มีน้ำใจอภัยยศยไมตรีดี เคารพอาวุโส รักชาติวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีป่าชุมชน วงดนตรีพื้นบ้าน หมอลำ กลุ่มร้องสรภัญญะ และมีความรู้เกี่ยวกับพระธาตุนาดูน ส่วนข้อที่ยังคงมีปัญหาอยู่มาก คือ เรื่องของความแห้งแล้ง ทำให้ไม่สามารถทำการเกษตรได้ทุกฤดูกาล การคมนาคมเข้าหมู่บ้านบางช่วงยังไม่เรียบร้อย และชาวบ้านยังไม่มีความมั่นใจในการต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในการสนทนา

การดำเนินการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชน

ในการจัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยว มีการจัดการฝ่ายต่าง ๆ เป็น 5 ฝ่าย มีการกำหนดตัวบุคคล และบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายดังนี้

ฝ่ายอาหารและที่พัก ให้จัดเตรียมอาหารพื้นบ้านสำหรับนักท่องเที่ยว โดยใช้โรงครัวของศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ซึ่งมีอุปกรณ์ครบครัน ทั้งจาน ชาม แก้วน้ำ เพราะได้จัดอาหารสำหรับผู้เข้ารับการอบรมศึกษาดูงานในหมู่บ้านบ่อย ๆ

ฝ่ายกิจกรรม กรรมการฝ่ายนี้ส่วนมากเป็นผู้นำชุมชน มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรม กำหนดเส้นทางชมแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในหมู่บ้าน และแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงสามารถอธิบายเรื่องราวต่างๆ ได้ชัดเจน พร้อมทั้งจัดหาพาหนะนำชมเมื่อมีความจำเป็น

ฝ่ายรักษาความปลอดภัย สมาชิกเป็นกรรมการหมู่บ้านซึ่งรับผิดชอบหน้าที่การดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านอยู่แล้ว ซึ่งจะได้เพิ่มการตรวจตรามากขึ้นเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามา

ฝ่ายประชาสัมพันธ์และข้อมูล ผู้นำชุมชนเป็นประธานกลุ่ม ทำหน้าที่ให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจทั่วไป ประสานกับนักท่องเที่ยวและฝ่ายต่างๆ เพื่อการจัดการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม และให้ข้อมูลแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลายต่อไป

ฝ่ายสาธารณสุข กรรมการส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งมีทักษะในการปฐมพยาบาล และส่งต่อผู้เจ็บไข้ไปยังหน่วยงานสาธารณสุขได้อย่างรวดเร็ว

ชุมชนบ้านดงน้อยได้เดินทางไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปราสาท อำเภอธำมรงค์ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นแหล่งจุดค้นทางโบราณคดี และมีลักษณะชุมชนใกล้เคียงกับบ้านดงน้อย มีการจัดการท่องเที่ยวมานานและได้รับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ชาวบ้านดงน้อยซึ่งเป็นกรรมการในแต่ละฝ่าย ได้ชมแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในบ้านปราสาท โดยการนำชมของกรรมการกลุ่มท่องเที่ยว หลังจากการรับประทานอาหารกลางวัน ซึ่งเป็นผัดหมี่โคราช ส้มตำ แจ่ว และต้มไก่บ้าน อาหารพื้นบ้านเฉพาะแล้ว ได้แยกย้ายกันไปชมและสนทนากับเจ้าของบ้านพัก Homestay และชมกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ การทัศนศึกษาครั้งนี้ทำให้เกิดความมั่นใจในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น

ชาวบ้านดงน้อยได้มีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวคณะแรก ในโครงการ “ผู้ว่าพาเที่ยว” ของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ได้จัดเส้นทางท่องเที่ยวตอบสนองแผนรายนามเที่ยวของบ้านดงน้อย จากป่าดงลำพัน พระธาตุนาดูน รับประทานอาหารกลางวัน ณ บ้านดงน้อย กุสันตรัตน์ ภาพกิจกรรมวัดป่าเลไลยก์ และวัดโพธาราม ต่อไปถึงหมู่บ้านกลองยาว อำเภอวาปีปทุม ในการจัดอาหารพื้นบ้านต้อนรับคณะนักท่องเที่ยว ทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจมากขึ้น เมื่อได้รับการชื่นชม แต่ชาวบ้านส่วนมากยังไม่มีความมั่นใจในการสนทนากับนักท่องเที่ยว ซึ่งต้องพัฒนาต่อไป

จากการสนทนาภายในชุมชนเพื่อหากิจกรรมเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ทำให้เกิดแผนการดำเนินการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พระกรุณาคุณ ขึ้นในบ้านดงน้อย เพราะชาวบ้านหลายคนล้วนมีประสบการณ์สามารถอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับพระกรุณาคุณได้อย่างดี เป็นศักยภาพที่ควรนำมาใช้ให้เกิดคุณค่า แต่จำเป็นต้องให้การพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีทักษะความสามารถในการเป็นนักสื่อความหมายและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี เพื่อพัฒนาศักยภาพความพร้อมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนต่อไป

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวมาแล้วในระยะหนึ่ง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงาน เพราะเป็นหมู่บ้านที่มีการทอผ้า ทั้งผ้าฝ้าย และผ้าไหม และเป็นแหล่งผลิตผ้าสาเกต ซึ่งเป็นลายประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีความงดงามเป็นที่รู้จักกันทั่วไป จนได้รับคัดเลือกเป็นหมู่บ้านหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ห้วยหลิมเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ รวมกัน 4 หมู่บ้าน ชาวบ้านมีความขยัน อดทน มีความร่วมมือกันเป็นอย่างดีในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน โดยมีวัดโสภณวิหาร เป็นศูนย์กลาง จากการส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม ทำให้มีการรวมกลุ่ม และจัดตั้งร้านค้าผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ทำให้มีเศรษฐกิจดีขึ้นในชุมชน มีการปลูกสร้างอาคารมั่นคงกว่ารูปแบบเดิม มีการแบ่งฝ่ายการทำงานท่องเที่ยวชุมชนชัดเจน แต่การต้อนรับคณะเดินทางเข้ามาในชุมชนส่วนมากเป็นคณะศึกษาดูงาน มากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป การต้อนรับจึงขึ้นอยู่กับงบประมาณของหน่วยงานต่าง ๆ และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองท้องถิ่นในชุมชน ทำให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวลดลง บ้านห้วยหลิมจึงต้องทบทวนการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และความเข้มแข็งของกลุ่มท่องเที่ยว

การดำเนินการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชน

การดำเนินงานในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหลิม เริ่มจากการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการรักษามรดกวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และมีรายได้เป็นผลพลอยได้ ด้วยเอกลักษณ์ความโดดเด่นในฝีมือการทอผ้าสาเกตที่ละเอียดงดงาม จึงเป็นโอกาสในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชนรวมถึงนักท่องเที่ยวอาเซียนซึ่งมีความผูกพันกับวัฒนธรรมทอผ้ามาแต่อดีต ซึ่งในพื้นที่อื่นๆเปลี่ยนการผลิตเป็นอุตสาหกรรมไปเกือบหมดแล้ว การสร้างเสริมความรู้และทบทวนความเข้าใจในการท่องเที่ยวชุมชน ทำให้ชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มท่องเที่ยวที่มีอยู่เห็นความสำคัญ และทบทวนการทำงาน โดยการคัดเลือกตัวแทนชุมชนกลุ่มต่าง ๆ มาร่วมดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชน ร่วมวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนตามสภาพจริง พบว่า มีจุดแข็งในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีวัฒนธรรม ประเพณี นักปราชญ์ และผู้รู้ร่วมกันถ่ายทอดสู่ชุมชนในโอกาสต่าง ๆ ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และพยายามรื้อฟื้นประเพณีดั้งเดิมเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้สัมผัส ความยึดมั่นในพุทธศาสนา ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มออมทรัพย์ แต่มีข้อเสียในด้านการชลประทานที่ต้องใช้น้ำจากพื้นที่อื่น อยู่ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวหลักอื่นๆ และตลาดงานผ้าทอไม่ต่อเนื่อง การทอผ้าในชุมชนลดน้อยลงต้องรับผลิตภัณฑ์จากนอกพื้นที่เข้ามาจำหน่าย และสมาชิกหลายคนเดินทางไปจำหน่ายสินค้าในงานเทศกาลต่าง ๆ ทำให้ผลิตภัณฑ์ในชุมชนลดลงตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอในบางครั้ง อย่างไรก็ตาม บ้านห้วยหลิม

ยังคงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และชุมชนมีความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมากขึ้น แม้จะขาดงบประมาณสนับสนุนในบางช่วงเวลา

การดำเนินการตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ได้กรรมการจากกลุ่มเดิมเป็นส่วนมากและได้ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ ฝ่ายต่างๆ ดังนี้

ฝ่ายอำนวยการ เป็นกรรมการจากฝ่ายต่างๆ ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลบริหารจัดการรายละเอียดต่าง ๆ ทุกด้าน ทั้งการประสานงาน การเงิน การจัดสรรผลประโยชน์ ตลอดจนการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อการสนับสนุนด้านต่าง ๆ

ฝ่ายต้อนรับ กำหนดการดำเนินงานต้อนรับนักท่องเที่ยว การแบ่งงานรับผิดชอบในกลุ่มประสานงานกับสถานที่ของที่ระลึก ดอกไม้ พวงมาลัย น้ำดื่มและเจ้าของบ้านพัก

ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม จัดเตรียมอาหารที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว กำหนดรายการอาหาร ซึ่งเน้นอาหารพื้นบ้าน ซึ่งจะต้องรับผิดชอบอาหารของนักท่องเที่ยวทั้ง 3 มื้อ

ฝ่ายสถานที่ จัดเตรียมสถานที่สำหรับกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่การต้อนรับนักท่องเที่ยวเมื่อเดินทางเข้าถึงหมู่บ้าน ซึ่งจะจัดที่วัดโสภณวิหาร สถานที่จัดงานพาแลง (อาหารเย็น) ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวจุดต่างๆ ภายในชุมชน เพื่อให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว

ฝ่ายความปลอดภัยและจราจร ในหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ค่อนข้างใกล้ทางหลวงแผ่นดิน ซึ่งเป็นถนนสายหลัก ซึ่งมีการอบรมเจ้าหน้าที่ ตำรวจอาสา และอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนอยู่แล้ว จึงเป็นกรรมการฝ่ายหนึ่งของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน

ฝ่ายพิธีกรรม ส่วนมากเป็นปราชญ์ชุมชน หรือ หมอสูตร มีบทบาทหน้าที่ในการทำพิธีบายศรีสู่ขวัญนักท่องเที่ยวเป็นหลัก และเป็นวิทยากรเกี่ยวกับพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชน

ฝ่ายการแสดง จัดเตรียมการแสดงในงานเลี้ยงพาแลง การรำเชิดขวัญในพิธีบายศรี ผู้แสดงส่วนมากเป็นเยาวชนในชุมชน เป็นการแสดงรำเกี่ยวกับวิถีชุมชน เช่น รำทอผ้า รำเกี่ยวข้าว ซึ่งในการประสานงานกับนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มศึกษาดูงาน จะจัดเวลาให้นักท่องเที่ยวได้แสดงด้วย

ฝ่ายที่พักโฮมสเตย์ ดูแลบ้านพักที่จะเตรียมไว้รองรับนักท่องเที่ยวแต่ละคณะ ประสานงานกับเจ้าของบ้าน ให้ดูแลรักษาความสะอาด เรียบร้อยของบ้านพัก ห้องพัก เครื่องนอน เตรียมบุคลากรไว้อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวตลอดเวลาที่อยู่ในหมู่บ้านร่วมตรวจตราความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

การดำเนินงานในชุมชนบ้านหลายหลิมหลายๆกิจกรรม ยังมีความยึดติดอยู่กับกลุ่มผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงจึงส่งผลให้เกิดกิจกรรมต่างๆที่มีการริเริ่มดำเนินการจากผู้นำต่างฝ่ายขาดการสนับสนุน หรือถูกลดความสำคัญลง เช่นเดียวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหลิม ที่ได้รับความสนใจจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นลดลง และไม่ได้ได้รับการสนับสนุนมากเท่าที่ควรทำให้ขาดความต่อเนื่อง คณะกรรมการกลุ่มท่องเที่ยวให้ความสนใจกับกิจกรรมของครอบครัวมากกว่าการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนซึ่งหากชุมชนมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง จะทำให้บ้านห้วยหลิมเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวในอาเซียนได้

6.6 สรุปผลการศึกษายภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

การศึกษายภาพและความพร้อมชุมชนทั้ง 4 แห่ง ในกลุ่มจังหวัดอีสานตอนกลาง ร้อยแก่นสารสินธุ์ มีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยเฉพาะของแต่ละชุมชน แต่ทุกชุมชนต่างมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสู่ชุมชนนั้นๆได้ โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดอีสานตอนกลาง ซึ่งมีจังหวัดขอนแก่น เป็นศูนย์กลางความเจริญ ศูนย์กลางการคมนาคมในภูมิภาคอีสาน และเป็นจุดตัดของเส้นทางคมนาคมอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกตะวันตก (EWEC) เส้นทางระเบียงเศรษฐกิจเหนือใต้ (NSEC) และเส้นทางรถไฟความเร็วสูงที่กำลังจะเกิดขึ้น ขอนแก่นจึงเป็นเมืองจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวอาเซียนได้แห่งหนึ่ง ด้วยความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวต่างๆ จากการกำหนดศักยภาพเมืองในการเป็นเมืองศูนย์กลางการจัดการประชุมสัมมนา ศูนย์กลางการค้า การลงทุน และธุรกิจบริการต่างๆ เป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่ง สถาบันการเงิน และธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นศูนย์กลางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT City) และด้วยความพร้อมด้านต่างๆ ขอนแก่นจึงเป็นเมืองแห่งการประชุมสัมมนา (MICE CITY) 1 ใน 5 ของเมืองไทย การเป็นศูนย์กลางของขอนแก่น ทำให้เป็นเมืองจุดหมายปลายทางของการเดินทาง ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นของการกระจายนักท่องเที่ยวไปสู่จังหวัดต่าง ๆ

ในกลุ่ม ร้อยแก่นสารสินธุ์ ซึ่งมีโครงข่ายการคมนาคมและการสื่อสารที่สะดวก มีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่มีแรงดึงดูดแตกต่างกัน นำเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นหนึ่งเดียวในอาเซียนของแต่ละจังหวัดเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่แท้จริงภายในชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นชุมชนผู้ไทที่ยังคงดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม ร่วมกันอนุรักษ์และสืบต่อวัฒนธรรมประเพณีชุมชน ในเทศกาลต่างๆอย่างเข้มแข็ง เช่น งานบุญเผวด บุญบั้งไฟ บุญข้าวสาก และพิธีกรรมในชีวิตประจำวันต่าง ๆ ทำให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง งานด้านศิลปหัตถกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดเป็นผลงานที่งดงาม โดยเฉพาะการทอผ้าไหมแพรวา ที่มีการดำเนินการตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตามวิถีดั้งเดิมและที่ได้รับการพัฒนาจากภายนอก การสาวไหม การทอผ้า การทำลวดลาย ครบทุกกระบวนการ และเป็นงานฝีมือที่ยังคงทำกันอยู่เกือบทุกครัวเรือน รวมทั้งการจักสานสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันทั้งงดงาม แข็งแรงทนทาน และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ จึงเป็นแรงดึงดูดสำคัญของชุมชน การเตรียมความพร้อมชุมชน ทำให้มีความมั่นใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และเกิดความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้านและบ้านพักให้มีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย สำหรับการรองรับการท่องเที่ยว จากการได้รับประสบการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวน่ารัก และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดในการจัดการท่องเที่ยวจึงเป็นหมู่บ้านที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวในอาเซียนได้ต่อไป

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนสาวะถี จังหวัดขอนแก่น เป็นชุมชนที่มีผลงานศิลปกรรมด้านสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นที่วัดไชยศรี ซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นพระนักพัฒนาที่เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่น โดยการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับศิลปกรรมภายในวัดไชยศรี และร่วมกับชุมชนในการจัดทำพิพิธภัณฑสถานให้เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชน มีโครงการอบรมเยาวชนเพื่อให้ได้เรียนรู้และถ่ายทอดเรื่องราวของท้องถิ่นได้ ด้วยความมีคุณค่าของงานศิลปะ โดยเฉพาะภาพจิตรกรรมฝาผนัง (อุปแต้ม) ที่โบสถ์ (สิม) วัดไชยศรี ซึ่งเป็นผลงานช่างฝีมือพื้นบ้าน ที่มีลักษณะภาพที่โดดเด่น ทำให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องเข้าสู่ภายในเมืองขอนแก่น ทั้งในการจัดการประกวดภาพวาดสิมอีสาน การแสดงละคร หมอลำ หนังประโมทัย (หนังตะลุงอีสาน) และการเล่านิทานสันทนาการ สืบเนื่องจากภาพนิทานสังข์ศิลป์ชัยที่ฝาผนังโบสถ์วัดไชยศรี มีการสร้างรูปสัญลักษณ์ประดับหัวเสาไฟถนนสายต่างๆในเขตเทศบาลนครขอนแก่นเป็นตัวละครในเรื่องสังข์ศิลป์ชัยตามแบบภาพจิตรกรรม เช่น ตัวสีโท สังข์ และศิลป์ชัย ดังนั้นจึงทำให้ชุมชนสาวะถีได้รับความสนใจ หน่วยงานหลายแห่งในจังหวัดได้ร่วมกันจัดกิจกรรมประเพณีในบ้านสาวะถี เริ่มจากงานบุญข้าวจี่ ที่ทำต่อเนื่องกันมาหลายปี และได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น ทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานขอนแก่น กำหนดเป็นกิจกรรมหนึ่งในปฏิทินท่องเที่ยวไทยและได้จัดกิจกรรมท่องเที่ยวร่วมในงานบุญสงกรานต์ (บุญสงกรานต์) ในบ้านสาวะถีให้เป็นงานสงกรานต์ตามประเพณีอีสานดั้งเดิม เสริมกับงาน เสี่ยงแคนดอกคูนที่ถนนข้าวเหนียว ซึ่งเป็นงานสงกรานต์ที่ตอบสนองสังคมยุคใหม่ ให้เป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเดินทางเข้ามาในตัวเมืองขอนแก่นเป็นจำนวนมากทุกปี

ด้วยระยะทางที่ใกล้กับตัวเมือง ประสบการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติของชาวบ้านสาวะถี ที่มีความคุ้นเคยกับสังคมเมืองและความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้บ้านสาวะถีมีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน ที่สนใจเดินทางเข้าไปเรียนรู้วิถีวัฒนธรรม โดยไม่จำเป็นต้องพักแรมหรือจัดการรองรับจากชุมชนทุกฝ่าย แต่ประสานงานท่องเที่ยวได้โดยผ่านทางวัดไชยศรี ซึ่งเป็นศูนย์รวมการพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรมที่จะเพิ่มคุณค่าให้กับการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม บ้านดงน้อยเป็นชุมชนเล็กๆ ที่ตั้งอยู่เขตนครจำปาศรีโบราณ ห่างจากพระธาตุนาดูน ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นพุทธมณฑลอีสาน ที่พุทธศาสนิกชนเดินทางไปนมัสการมากเป็นประจำเพียง 2 กิโลเมตร และอยู่คนละฟากถนนกับ กุสันตรัตน์ โบราณสถานสมัยเขมรโบราณที่ได้รับการบูรณะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงโบราณคดีแห่งหนึ่งของจังหวัด ชาวบ้านดงน้อยอยู่ด้วยกันด้วยความเอื้อเฟื้อสามัคคี บนพื้นฐานความพอเพียง ทำให้เป็นชุมชนเข้มแข็งที่ได้รับการยกย่องในด้านการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยความเข้มแข็งของชุมชนและความมุ่งมั่นของผู้นำ ทำให้ได้รับพระราชทาน กองทุนแม่ของแผ่นดิน และสามารถร่วมกันบริหารจัดการกองทุนให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และได้รับผลประโยชน์ทำให้กองทุนเติบโตขึ้นได้อย่างมากจนเป็นหมู่บ้านที่หน่วยงานและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นใช้เป็นสถานที่ศึกษาดูงานด้านการพัฒนาชุมชน ทำให้ชาวบ้านดงน้อยมีความคุ้นเคยกับการจัดการรองรับคณะผู้ศึกษาดูงาน โดยเฉพาะในด้านการจัดการอาหาร สถานที่ และกิจกรรมเรียนรู้กลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้าใส่

กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มน้ำหมักมูลสุกร กลุ่มออมทรัพย์ และธนาคารต้นไม้ ซึ่งเป็นป่าชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์ไว้ทำให้พื้นที่บริเวณป่ามีความร่มเย็น จนเรียกถนนสายที่ผ่านป่าชุมชนช่วงนั้นว่า “ถนนติดแอร์”

ชุมชนบ้านดงน้อยได้มีการเตรียมความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ กำหนดบทบาทหน้าที่ และได้เดินทางไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่บ้านปราสาท อำเภอธวัชบุรี จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นชุมชนไทโคราช ที่มีวิถีการดำเนินชีวิตใกล้เคียงกับชุมชนอีสาน เป็นแหล่งชูดักทางโบราณคดีเช่นเดียวกับบ้านเชียงอุดรธานี และได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์จากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา ชาวบ้านดงน้อยได้ชมกิจกรรมการเรียนรู้ รับประทานอาหารที่บ้านไทโคราช และได้สนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชาวบ้านปราสาท ตามความสนใจของแต่ละคน ทำให้มีความมั่นใจในการจัดการท่องเที่ยวและการจัดการบ้านพักมากขึ้น หลังจากนั้นบ้านดงน้อยได้ต้อนรับนักท่องเที่ยวในโครงการ “ผู้ว่าพาเที่ยว” ของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ได้จัดรายการท่องเที่ยวตามเส้นทางที่เสริมศักยภาพการท่องเที่ยวบ้านดงน้อย จากป่าดงลำพัน พระธาตุนาดูน รับประทานอาหารที่บ้านดงน้อยและชมแหล่งเรียนรู้ในหมู่บ้าน กู่สันตรัตน์ ภาพเขียนสี วัดป่าเลไลยก์ วัดโพธาราม และหมู่บ้านกลองยาว อำเภอวาปีปทุม โดยใช้รถรางจากพระธาตุนาดูนมายังบ้านดงน้อย ทำให้นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นบุคคลจากหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดและสื่อมวลชนได้รับความประทับใจ โดยเฉพาะอาหารที่บ้านดงน้อย และผลิตภัณฑ์ชุมชน แต่ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวบทบาทในการนำเที่ยวและสนทนาอยู่ในกลุ่มผู้นำชุมชน ชาวบ้านทั่วไปยังไม่มี ความมั่นใจในการสนทนากับนักท่องเที่ยว และจากการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนทำให้เกิดแนวคิดในการจัดทำศูนย์เรียนรู้พระกรุนาดูน ซึ่งชาวบ้านดงน้อยส่วนใหญ่มีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับพระกรุนาดูน สามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างละเอียด และมีโอกาสในการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้บ้านดงน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวในอาเซียน ในด้านการดำรงอยู่อย่างพอเพียงและการเรียนรู้เกี่ยวกับพระกรุนาดูน วัดถลุงคลที่พุทธศาสนิกชนให้ความเคารพศรัทธา

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด บ้านห้วยหลิมเป็นชุมชนไทอีสานที่มีการรวมกลุ่มทอผ้าไหมลายสาเกต เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีความละเอียด ประณีต งดงาม ได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้าน OTOP ซึ่งมีแหล่งจำหน่ายในชุมชนทำให้มีชื่อเสียง มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเพื่อชมและซื้อผ้าทอ ความเข้มแข็งของชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีซึ่งมีศูนย์รวมอยู่ที่วัด โสภณวิหาร ทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น รื้อฟื้นวัฒนธรรมที่เคยปฏิบัติในอดีต เช่นการหามเสลี่ยงนาคก่อนเข้าโบสถ์ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ของชุมชนและเป็นกิจกรรมที่อาจดึงดูดการท่องเที่ยวได้ เนื่องจากบ้านห้วยหลิมได้มีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนโดยการจัด Homestay มาก่อนแล้ว ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด แต่ส่วนมากจะเป็นคณะศึกษาดูงานมากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป จึงมีการตั้งคณะกรรมการกลุ่มท่องเที่ยว มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบค่อนข้างชัดเจน และมีกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน แต่เนื่องจากบ้านห้วยหลิมเป็นบ้านที่มีเศรษฐกิจดีขึ้นจากธุรกิจทอผ้า และธุรกิจอื่น ๆ กรรมการกลุ่มบางคนจำเป็นต้องดูแลกิจการส่วนตัว การรวมกลุ่มทอผ้าในชุมชนลดน้อยลง จนต้องรับซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากภายนอกเข้ามาจำหน่าย การร่วมออกงานเทศกาลต่างๆและการศึกษาดูงานลดน้อยลง ทำให้การรองรับการท่องเที่ยวชุมชนลดน้อยลงไปด้วย ประกอบกับความขัดแย้งทางการเมืองในการปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดในการจัดการท่องเที่ยว จึงทำให้กลุ่มท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนลดลง อย่างไรก็ตามบ้านห้วยหลิม ยังคงได้รับความสนใจจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนในจังหวัด ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น และด้วยความคุ้นเคยกับการรองรับการท่องเที่ยว ความใกล้ชิดกับสังคมเมือง และการผลิตผ้าทอลายสาเกตที่งดงามมีเอกลักษณ์และมีการแปรรูปให้มีการนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวที่สนใจผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมที่มีคุณค่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวในอาเซียน เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มอีสานตอนกลาง

**ภาพรวมการศึกษาศักยภาพและความพร้อมชุมชน
เพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน**

แหล่งท่องเที่ยวชุมชน	ศักยภาพ	การพัฒนาความพร้อม	ข้อเสนอแนะ
บ้านหนองช้าง ต.หนองช้าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นชุมชนผู้ไท - อยู่ใกล้บ้านโพน ซึ่งมีชื่อเสียงเรื่องผ้าแพรวา แต่ปัจจุบันไม่ค่อยมีการทอผ้าแพรวาแล้ว มีวิธีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม - รูปแบบบ้านยกพื้นสูงตามบ้านเรือนเดิม - มีการทอผ้าไหมแพรวา และการจักสานที่ได้ถุนบ้านเกือบทุกหลัง - ชุมชนสามัคคี เข้มแข็ง เศรษฐกิจส่วนใหญ่มั่นคง - มีความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี - มีวัด และเจ้าอาวาสเป็นศูนย์กลางชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - การสร้างความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนและโอกาสในการเชื่อมต่อประชาคมอาเซียน - การระดมความคิดเห็นในชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยว - วิเคราะห์ศักยภาพชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม - การตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนกำหนดบทบาทหน้าที่และการแบ่งฝ่ายต่าง ๆ <ol style="list-style-type: none"> 1. ฝ่ายบริหาร การเงิน และความปลอดภัย 2. ฝ่ายต้อนรับและการแสดง 3. ฝ่ายอาหารและที่พัก - ได้จัดกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยววันละ 2 กลุ่ม - มีการประเมินผลการดำเนินงานต้อนรับนักท่องเที่ยวร่วมกัน - ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - อบรมบุคลากรในการนำเที่ยว และการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี - อบรมทักษะการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว - อบรมมาตรฐานด้านอาหาร - การรักษาความสะอาดเรียบร้อยของชุมชนและครัวเรือน - การปรับภูมิทัศน์ชุมชน
บ้านสาวะถี ต.สาวะถี อ.เมือง จ.ขอนแก่น	<ul style="list-style-type: none"> - อยู่ใกล้เมืองขอนแก่น - มีความเจริญ ชุมชนคุ้นเคยกับสังคมเมือง - มีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวกระแสหลักบ่อยครั้ง 	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนมีความคุ้นเคยกับสังคมเมือง - ได้ต้อนรับนักท่องเที่ยวกระแสหลักที่ ททท. และ มข. จัดกิจกรรมท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นประจำ 	<ul style="list-style-type: none"> - ควรให้มีการศึกษาข้อมูลทางโบราณคดีในชุมชนให้มีความชัดเจน - หน่วยงานภายนอกควรให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมประเพณีให้มีความต่อเนื่อง

**ภาพรวมการศึกษาศักยภาพและความพร้อมชุมชน
เพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน (ต่อ)**

แหล่งท่องเที่ยวชุมชน	ศักยภาพ	การพัฒนาความพร้อม	ข้อเสนอแนะ
	<ul style="list-style-type: none"> - มีศิลปกรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าเป็นที่รู้จักกันทั่วไป โบสถ์ และภาพจิตรกรรมสังขศิลป์ชัย วัดไชยศรี - มีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีอย่างต่อเนื่อง - ชุมชนมีความเข้มแข็งยึดวัดและเจ้าอาวาสเป็นศูนย์กลาง - มีพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน - มีร่องรอยทางโบราณคดี - มีหมอลำที่มีชื่อเสียงหลายคน 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาสเห็นควรให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวตามวิถีธรรมชาติ ซึ่งไม่มีการจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน เพราะส่วนมากคนในชุมชนมีงานประจำนอกชุมชน - สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนผ่านการสนทนาอย่างเจาะจงกับผู้นำชุมชน นักปราชญ์ เจ้าอาวาส อย่างไม่เป็นทางการ 	<p>โดยประสานความร่วมมือกับชุมชนผ่านวัดอย่างใกล้ชิด</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาทักษะการต้อนรับและการสื่อสารภาษาอังกฤษกับนักท่องเที่ยว - พัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวให้หลากหลายขึ้น
บ้านดงน้อย ต.พระธาตุ อ.นาตุ้ม จ.มหาสารคาม	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนขนาดเล็ก ที่มีวิถีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง - อยู่ใกล้พระธาตุนาตุ้ม กู่สันตรัตน์และภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าเลไลยก์ และวัดโพธาราม อ.นาตุ้ม - เป็นชุมชนที่สะอาด - ความเป็นระเบียบเรียบร้อย - ชุมชนมีความเข้มแข็งร่วมกันบริหารกองทุนแม่ของแผ่นดินให้เกิดประโยชน์ได้จนเป็นที่ยอมรับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานการพัฒนาชุมชนของจังหวัด และได้รับรางวัลดีเด่นมากมาย - มีการรวมกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มทอผ้าสไบขิด กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเห็ด กลุ่มปุ๋ยมูลสุกร กลุ่มเกษตรอินทรีย์ 	<ul style="list-style-type: none"> - การให้ความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน - การระดมความคิดเห็นร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน - การร่วมวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน - การตั้งกลุ่มท่องเที่ยว กำหนดบทบาทหน้าที่และการแบ่งฝ่ายการทำงาน <ol style="list-style-type: none"> 1. ฝ่ายอาหารและที่พัก 2. ฝ่ายกิจกรรม 3. ฝ่ายรักษาความปลอดภัย 4. ฝ่ายประชาสัมพันธ์และข้อมูล 5. ฝ่ายสาธารณสุข - การศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปราสาท - การวางแผนกิจกรรมท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - อบรมการนำเที่ยวและการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี - อบรมทักษะการพูด การสนทนาและการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว - อบรมมาตรฐานคุณภาพอาหาร และบุคลิกภาพ - พัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวภายในชุมชน และสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

ภาพรวมการศึกษาศักยภาพและความพร้อมชุมชน
เพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน (ต่อ)

แหล่งท่องเที่ยวชุมชน	ศักยภาพ	การพัฒนาความพร้อม	ข้อเสนอแนะ
	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนมีประสบการณ์และความรอบรู้เกี่ยวกับพระนาดูน - ชุมชนมีโอกาสทำอาหารที่บ้านต้อนรับการศึกษาดูงานบ่อยครั้ง - หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุน 	<ul style="list-style-type: none"> - การต้อนรับนักท่องเที่ยวโครงการ “ผู้ว่าพาเที่ยว” จังหวัดมหาสารคาม - มีความพยายามในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้พระกรุนาดูนในชุมชน เพื่อเพิ่มกิจกรรม 	
บ้านห้วยหลิม ต.มะบ้า อ.ทุ่งเขาหลวง จ.ร้อยเอ็ด	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นชุมชนขนาดใหญ่ - ชุมชนมีการรวมกลุ่มทอผ้าลายสาเกต ที่มีความประณีต งดงาม เป็นหมู่บ้าน OTOP - มีการจัดการท่องเที่ยว Home Stay - มีการรวมกลุ่มอาชีพทอผ้า เพาะเห็ด กลุ่มออมทรัพย์ - มีความร่วมมือในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น - ชุมชนมีชาวต่างชาติเข้ามาพักอยู่บ่อย - มีปัญหาด้านการจัดการ - การทอผ้าในชุมชนลดลง - สมาชิกกลุ่มทอผ้าปรับไปเป็นผู้จำหน่าย - มีปัญหาด้านการเมืองท้องถิ่น - ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง - สมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มทอผ้าหลายคนมีธุรกิจส่วนตัว จึงมีความสนใจในการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวลดลง 	<ul style="list-style-type: none"> - การให้ความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน - การระดมความคิดเห็นร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน - การทบทวนปัญหาอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา - การร่วมวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน - การทบทวนการตั้งกลุ่มท่องเที่ยวกำหนดภาระหน้าที่และแบ่งกลุ่มต่าง ๆ <ol style="list-style-type: none"> 1. ฝ่ายอาหาร 2. ฝ่ายต้อนรับ 3. ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม 4. ฝ่ายสถานที่ 5. ฝ่ายความปลอดภัยและจราจร 6. ฝ่ายพิธีกรรม 7. ฝ่ายการแสดง 8. ฝ่ายที่พัก Home Stay - ชุมชนยังคงรอการเปลี่ยนแปลงฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่น และการสนับสนุนจากภาครัฐ - มีความพยายามในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มเติม 	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มท่องเที่ยวเพื่อไม่ต้องผูกติดกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองท้องถิ่น - พัฒนาทักษะการเป็นผู้นำเที่ยว และการเป็นเจ้าของที่ดี ส่งเสริมความมีอัธยาศัยไมตรีให้มากขึ้นกว่าความคิดในเชิงธุรกิจ - พัฒนาทักษะการสื่อสารการใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษกับนักท่องเที่ยว - พัฒนากิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยวภายในชุมชน เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

6.7 เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มจังหวัดอีสานตอนกลาง

การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวกลุ่มอีสานตอนกลาง ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวหลักและมีการกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว คือ *เส้นทางไดโนเสาร์สะออน* ซึ่งมีแหล่งค้นพบซากไดโนเสาร์แห่งแรกของประเทศไทยที่อำเภอภูเวียง (ปัจจุบันเป็นอำเภอเวียงเก่า) จังหวัดขอนแก่น และได้จัดสร้างพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ ภูเวียงไว้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ ต่อมาได้ขุดพบซากไดโนเสาร์ที่วัดสั๊กกะวัน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นแหล่งขุดพบที่สมบูรณ์มากที่สุด และได้สร้างพิพิธภัณฑ์สิรินธรไว้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้โดยจัดการแสดงด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเส้นทางไดโนเสาร์ทั้งสองแห่งสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆได้อีกหลายแห่ง

จากความน่าสนใจและคุณค่าของภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ที่วัดไชยศรี บ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น ทำให้มีการศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังโบสถ์วัดต่างๆในอีสานอย่างกว้างขวาง และพบว่าวัดที่มีการเขียนภาพจิตรกรรมไว้ที่ฝาผนังโบสถ์ด้วยช่างฝีมือพื้นบ้านส่วนมากจะอยู่ในกลุ่มจังหวัดอีสานตอนกลาง ทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น ได้จัดเส้นทางท่องเที่ยว **ลิมอีสาน** จัดทำเอกสารคู่มือท่องเที่ยว *เยือนลิม ชมศิลป์ ณ ใจกลางอีสาน* ซึ่งมีอยู่ถึง 13 แห่ง เริ่มจาก **จังหวัดขอนแก่น** ที่วัดไชยศรี บ้านสาวะถี วัดมิ่งมิตรวิทยาราม อำเภอบ้านไผ่ (ภาพเรื่องเวสสันดรชาดก) วัดสวนวาริพัฒน์นาราม อำเภอบ้านไผ่ (ภาพเรื่องสังข์ศิลป์ชัย) วัดสระทอง อำเภอเมืองจตุรัส (ศิลปะชาวอีสานดั้งเดิม) วัดสระบัวแก้ว อำเภอหนองสองห้อง (ภาพเรื่องพระลักพระราม (รามเกียรติ์) **จังหวัดมหาสารคาม** วัดยางทวงวราราม (วัดบ้านยาง) อำเภอบรบือ (ภาพพุทธประวัติพระมาลัยและพระเวสสันดรชาดก) วัดป่าเลไลยก์ อำเภอนาคู (ภาพเรื่องพระเวสสันดรพุทธประวัติ รามเกียรติ์และวิถีชาวบ้าน) วัดโพธาราม อำเภอนาคู (ภาพพระเวสสันดร รามสูรเมขลา พุทธประวัติสังข์ศิลป์ชัย) **จังหวัดร้อยเอ็ด** วัดจักรวาลภูมิพินิง อำเภออาจสามารถ (พุทธประวัติ สังข์ศิลป์ชัย) วัดไตรภูมิคุณาจารย์ อำเภอสุวรรณภูมิ (พุทธประวัติ) วัดสระเกตุ อำเภอสุวรรณภูมิ (เครื่องไม้ประดับแกะสลักงดงาม) **จังหวัดกาฬสินธุ์** วัดกลางโคกค้อ อำเภอยางตลาด (งานสถาปัตยกรรมพื้นบ้านบริสุทธิ์ เป็นลิมโปร่งเก่าแก่ที่สุดในอีสาน) และวัดอุดมประชาราษฎร์ อำเภอเมือง (ภาพพระเวสสันดรชาดก วิถีอีสาน)

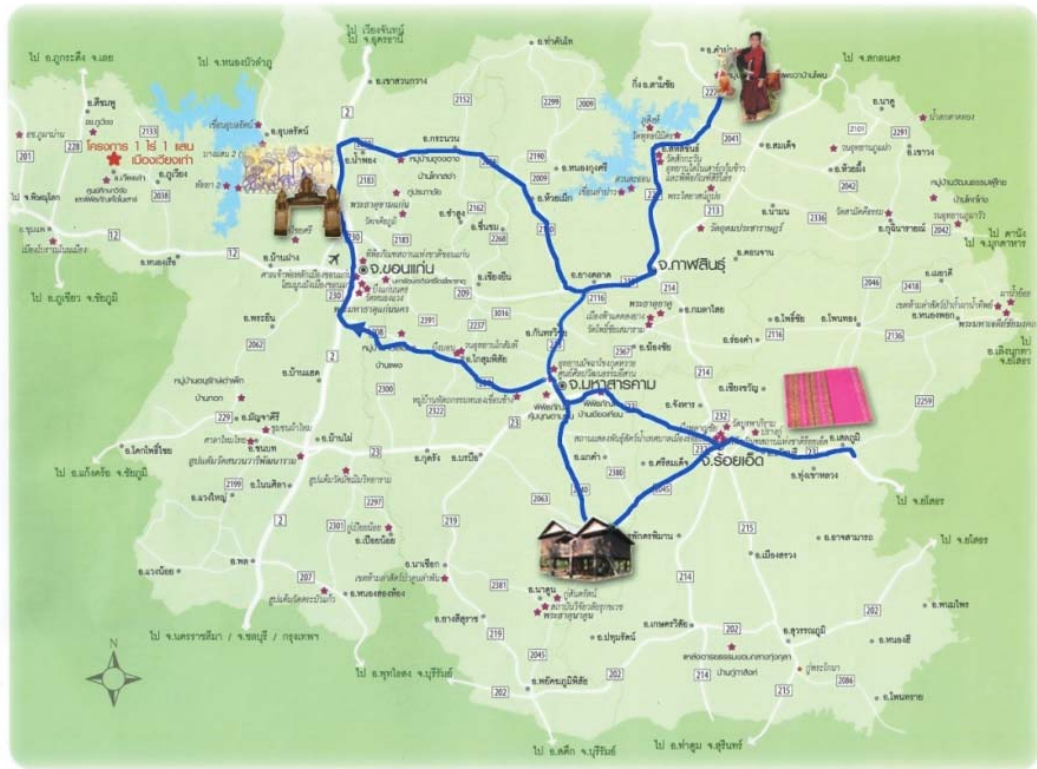
เส้นทางไหว้พระธาตุอีสาน 4 เมือง รุ่งเรืองตลอดชีวิต ทุกจังหวัดในกลุ่มอีสานตอนกลางมีพระธาตุซึ่งเป็นศาสนสถานที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ทั้งพระธาตุที่มีมาแต่สมัยก่อนและองค์พระธาตุที่สร้างขึ้นใหม่ด้วยกำลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชน จึงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวธรรมะ ที่ได้รับความสนใจสำหรับ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ และมีการเดินทางท่องเที่ยวกันเป็นประจำ ซึ่งนักท่องเที่ยวอาจเลือกเดินทางครบทั้ง 4 จังหวัด หรือเจาะจงเดินทางไปยังสถานที่ใดแห่งหนึ่งและร่วมกิจกรรมปฏิบัติ เสวนาธรรมได้ตามอัธยาศัย เริ่มจาก**จังหวัดขอนแก่น** ที่วัด เจติยภูมิ อำเภอน้ำพอง กราบนมัสการพระธาตุขามแก่น วัดป่าจันทร์มน (วัดภูกระแต) อำเภอกระนวน กราบนมัสการพระมหาเจดีย์วัดป่าจันทร์มน วัดหนองแวง กราบนมัสการพระมหาธาตุแก่นนคร **จังหวัดมหาสารคาม** วัดพระธาตุนาคู กราบนมัสการพระธาตุนาคู **จังหวัดร้อยเอ็ด** วัดเจติยชัยมงคล กราบนมัสการพระมหาเจดีย์ชัยมงคล และ **จังหวัดกาฬสินธุ์** พระธาตุยาคู เจติยสมัยทราวดีที่ใหญ่ที่สุดในเมืองฟ้าแดดสงยาง

เส้นทางท่องเที่ยวเฉพาะกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวกระแสหลักยังมีอยู่อีกหลากหลาย และแต่ละเส้นทางอาจแวะเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้อีกมาก ซึ่งสามารถจัดการได้หลากหลายรูปแบบทั้งการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวหัตถกรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวชมวิถีพอเพียง และการท่องเที่ยววิถีชุมชน ตลอดจนการท่องเที่ยวในแหล่งบันเทิงและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในเมือง การท่องเที่ยวยามราตรี โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในเมืองขอนแก่น ซึ่งเป็นศูนย์กลางในกลุ่มอีสานตอนกลางในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งด้านการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 ชุมชน ในกลุ่มอีสานตอนกลางที่มีความเป็นหนึ่งเดียวอาเซียน สามารถจัดอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักสำหรับรองรับการท่องเที่ยวทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวกระแสหลักและนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะในการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมชุมชน โดยเริ่มต้นจาก จังหวัดขอนแก่น กราบนมัสการพระธาตุแก่นนครที่วัดหนองแวง ในตัวเมืองขอนแก่น เดินทางต่อไปชมภาพจิตรกรรมฝาผนัง **ที่วัดไชยศรี บ้านสาวะถี** เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมชุมชน กลับเข้าเมืองรับประทานอาหารกลางวัน กล้วย ส้มตำ และอาหารพื้นเมืองขึ้นชื่ออีกมากมาย บ่ายเดินทางต่อไปจังหวัดกาฬสินธุ์ ชมเขื่อนลำปาว เขื่อนดินที่ยาวที่สุด วัดภูคำว ชมพระพิมพ์จำนวนมากรอบฝาผนังโบสถ์ และพระพุทธรูปไสยาสน์ที่มีพุทธลักษณะพิเศษ ชมพิพิธภัณฑ์สิรินธร เรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการการเกิดโลกและไดโนเสาร์ ชมหลุมขุดค้นซากไดโนเสาร์วัดสั๊กกะวัน ที่มีความสมบูรณ์ที่สุด เดินทางต่อไป เรียนรู้วิถีชุมชน ภูมิปัญญาในการทอผ้าไหมแพรวา การจักสาน ที่

บ้านหนองช้าง อำเภอสามชัย รับประทานอาหารพื้นบ้าน ชมการแสดงวัฒนธรรมและพักแรมกับชาวบ้าน รุ่งเช้า ทำบุญใส่บาตรร่วมกันกับชาวบ้าน เดินทางต่อไปจังหวัดมหาสารคาม ชมปูทูลกระหม่อม ภูน้ำจืดที่มีสีสังดงาม ที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน นมัสการพระธาตุนาดูน สวนวลัยรุกเวช ชมสวนสมุนไพร และพิพิธภัณฑ์บ้านอีสาน รับประทานอาหารพื้นบ้านที่ **บ้านดงน้อย อำเภอนาดูน** ปายชมกุ้งสันต์รัตน์ และภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าเลไลย์ และวัดโพธาราม อำเภอนาดูน ชมหมู่บ้านกลองยาว อำเภอวาปีปทุม เดินทางต่อไปจังหวัดร้อยเอ็ด ชมบึงพลาญชัย และชมการทอผ้าไหมลายสาเกต **หมู่บ้านห้วยหลิม อำเภอมือ** ก่อนเดินทางกลับจังหวัดขอนแก่น

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 แห่ง มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าการเรียนรู้ และความเข้าใจในวัฒนธรรมด้านต่างๆ ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมอาเซียน ซึ่งปัจจุบันภูมิปัญญาศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้นถูกทอดทิ้ง และหลั่งไหลเลื่อนไปจากวิถีชีวิตของคนอาเซียนส่วนใหญ่ ซึ่งก้าวไปกับความเจริญของสังคมโลก การได้ท่องเที่ยวและได้มีโอกาสสัมผัสวิถีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่แบบสังคมเกษตรที่ผูกพันกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติอย่างพอเพียง และศิลปวัฒนธรรมอันเป็นผลงานจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่แท้จริง ในสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ทำให้ย้อนรำลึกถึงวิถีความเป็นอยู่อย่างเดิมที่มีความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร และความอบอุ่นในชุมชน ซึ่งจะช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์ด้วยมิตรไมตรีอันดีงามของประชาคมอาเซียนต่อไป

บทที่ 7

สรุปและข้อเสนอแนะ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ไม่ว่าโลกจะเกิดวิกฤตการณ์ใด ๆ ก็ส่งผลกระทบต่อการเดินทางท่องเที่ยวที่ลดลงเพียงในระยะเวลาสั้นเท่านั้น เมื่อเหตุการณ์ผ่านไป กระแสการท่องเที่ยวก็จะสามารถฟื้นตัวขึ้นได้อย่างรวดเร็ว เพราะการเดินทางแสวงหาประสบการณ์ สถานที่แปลกใหม่และความบันเทิงเป็นความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์อยู่แล้ว ประกอบกับการบริหารทางการท่องเที่ยวที่มีความสะดวก สบายมากขึ้น ส่งผลให้การเดินทางท่องเที่ยวเข้ามาใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่มีความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันทางสังคมวัฒนธรรมอย่างประเทศในกลุ่มอาเซียน เมื่อจะมีการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนเดียวกัน ยิ่งจะเพิ่มศักยภาพประสิทธิภาพ ในการเดินทางท่องเที่ยวถึงกันและกันได้สะดวกมากขึ้น จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยว ที่เดินทางเข้าสู่ประเทศในกลุ่มอาเซียนในปี พ.ศ. 2554 มีประมาณ 82 ล้านคน คิดเป็นความเติบโตถึง 9.5% โดยเป็นนักท่องเที่ยวจากประชากรในกลุ่มอาเซียนถึง 75% (ฐานเศรษฐกิจ, 2555) ในปีพ.ศ. 2555 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้าประเทศไทยถึง 22.3 ล้านคน (กรมการท่องเที่ยว, 2556) และมีแนวโน้มที่สูงขึ้น โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติ ซึ่งประเทศไทยมีศักยภาพสูงกว่าประเทศอื่นในกลุ่มอาเซียน ทั้งความหลากหลายทางธรรมชาติและวิถีวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ด้วยการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ที่สามารถปรับวิถีการดำเนินชีวิตให้อยู่ด้วยกันได้อย่างกลมกลืน ผสานวิถีความเป็นอยู่ของชุมชนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ จนเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมที่มีคุณค่า

เมื่อมีการรวมตัวกันของประชาคมอาเซียน จึงถือเป็นโอกาสในการเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ ที่มีจังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและการคมนาคมบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจอาเซียน ประกอบกับความเป็นศูนย์กลางความเจริญของกลุ่มจังหวัดทั้งในด้านการค้า การลงทุน และการบริการต่าง ๆ จนได้รับการยอมรับให้เป็นเมืองศูนย์กลางการจัดประชุมสัมมนา (mice city) และเป็นเมืองเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT City) ขอนแก่นจึงเป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางท่องเที่ยว และการกระจายการเดินทางไปสู่จังหวัดต่าง ๆ ในกลุ่มและนอกกลุ่มจังหวัดได้โดยสะดวกรวดเร็ว ดังนั้นหากมีการเสริมสร้างศักยภาพความพร้อมของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน จะช่วยเพิ่มแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดให้เป็นทางเลือกแก่นักท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่ง

การศึกษาศักยภาพความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน จึงดำเนินการเพื่อศึกษาสภาพการณ์การท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ศักยภาพและความพร้อมชุมชน และพัฒนา ศักยภาพความพร้อมชุมชนในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ซึ่งหมายถึง แหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีเอกลักษณ์วิถีวัฒนธรรมชุมชนเฉพาะถิ่นที่มีความโดดเด่นหนึ่งเดียวในอาเซียน เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวเรียนรู้ถึงวิถีวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่พัฒนาขึ้นทั้ง 4 แห่ง ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด

การจัดการท่องเที่ยวชุมชน มีองค์ประกอบหลักในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม องค์กรชุมชน การจัดการท่องเที่ยวชุมชน และการเรียนรู้ ซึ่งต้องมีกระบวนการจัดการอย่างเป็นหนึ่งเดียวกันบนฐานความรับผิดชอบร่วมกันของชุมชนและการแบ่งปันอย่างเป็นธรรม การจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจึงเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาชุมชน โดยเน้นในด้านการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมชุมชนเพื่อให้การเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นการเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยวให้เป็นมูลค่าในการจัดการชุมชน อันจะส่งผลให้ชุมชนมีความภาคภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมของตนและเกิดความรักความหวงแหนสังคมวัฒนธรรมชุมชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ต้องเริ่มจากการศึกษาศักยภาพความพร้อม

ของชุมชนและร่วมกันพัฒนาศักยภาพความพร้อมให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ด้วยการจัดการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง เพื่อให้พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างยั่งยืน

การดำเนินงานในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาศักยภาพในภาพรวมของกลุ่มจังหวัด การประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในการเลือกพื้นที่ศึกษา การสำรวจศักยภาพความพร้อมเบื้องต้นในพื้นที่ศึกษา การกำหนดพื้นที่เป้าหมายและการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

7.1 ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีพื้นที่ติดต่อกัน 4 จังหวัด คือ จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และร้อยเอ็ด เรียกรวมกันว่า กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ มีพื้นที่รวมกันประมาณ 31,423 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 18.6 ของพื้นที่ทั้งภาค มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับภูเขาเตี้ย ๆ และมีแนวเทือกเขาภูพานในเขตกาฬสินธุ์ ภูเก้า-ภูพานคำในเขตจังหวัดขอนแก่น เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพสูงในด้านอุตสาหกรรม การค้า การลงทุน และการบริการ เนื่องจากตั้งอยู่กึ่งกลางของภาค มีโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีและครอบคลุมโดยเฉพาะในด้านการคมนาคม ซึ่งมีถนนมิตรภาพเป็นเส้นทางสายหลักผ่านจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นศูนย์กลางหนึ่งของการคมนาคมบนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจอาเซียนในแนวตะวันออก-ตะวันตก และแนวเหนือ-ใต้ รวมทั้งเป็นจุดผ่านของเส้นทางรถไฟความเร็วสูงอาเซียนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ เป็นศูนย์กลางการศึกษาในระดับสูง ศูนย์กลางการเงินการธนาคาร การสาธารณสุข การเกษตร การอุตสาหกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และศูนย์ราชการอีกหลายแห่ง รวมทั้งเป็นที่ตั้งของสถานกงสุล สปป.ลาว เวียดนาม และจีน ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศในอาเซียน จึงทำให้ขอนแก่นได้รับการยอมรับให้เป็นเมืองศูนย์กลางจัดประชุมสัมมนา (mice city) และเป็นเมืองเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT City) ขอนแก่นจึงเป็นศูนย์กลางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกลุ่มจังหวัดและของภาค และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งเทศกาลงานประเพณี การประชุมสัมมนา การแข่งขันกีฬา และกิจกรรมส่งเสริมการขายในโอกาสต่าง ๆ ทำให้มีการเดินทางเข้าสู่จังหวัดขอนแก่นเป็นจำนวนมากอยู่ตลอดทั้งปี ซึ่งจะส่งผลให้มีการกระจายการเดินทางท่องเที่ยวไปจังหวัดใกล้เคียงได้

ในด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งในด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวิถีวัฒนธรรมประเพณี ที่หลากหลาย เช่น อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ อุทยานแห่งชาติภูเวียง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน วนอุทยานโกสัมพี เขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์เขื่อนลำปาว เขื่อนอุบลรัตน์ เมืองฟ้าแดดสงยาง พิพิธภัณฑสถานพระธาตุยาคู พระธาตุขามแก่น พระธาตุนาดูน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด หมู่บ้านวัฒนธรรมโคกโก่ง บ้านโพน หมู่บ้านงูจงอาง เสื่อกกบ้านแพง กลุ่มทอผ้าบ้านห้วยหลิม เป็นต้น นอกจากนี้ในกลุ่มจังหวัดยังมีการจัดงานเทศกาลประเพณี งานประจำปี และงานกิจกรรมในโอกาสต่าง ๆ อยู่เสมอ ประกอบกับการเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาที่มีกิจกรรมดึงดูดนักเรียน นักศึกษาและผู้ปกครองให้เดินทางเข้าสู่กลุ่มจังหวัดเป็นจำนวนมาก ทั้งในการสอบคัดเลือกและการรับปริญญาโดยเฉพาะจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม ที่มีผลต่อการสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการบริการได้เป็นจำนวนมาก ความพร้อมในด้านแหล่งท่องเที่ยว การบริการและกิจกรรมต่าง ๆ จึงทำให้กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูง

7.2 สภาพการณ์การท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ในปีพ.ศ. 2555 มีนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศอาเซียนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยสูงเป็นอันดับหนึ่งเป็นจำนวน 6,281,153 คน คิดเป็นร้อยละ 28.10 ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยทั้งหมด (กรมการท่องเที่ยว, 2556) นักท่องเที่ยวเหล่านั้นนอกจากจะให้ความสนใจในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแล้ว ยังให้ความสนใจในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมากอีกด้วย จึงเป็นโอกาสสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งมีวิถีวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน

กับประเทศต่าง ๆ ในประชาคมอาเซียน และการจัดการการท่องเที่ยวของไทยมีคุณภาพมาตรฐานที่เป็นสากลเป็นที่ยอมรับมากกว่าประเทศอื่นในอาเซียน

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาให้การดำเนินการท่องเที่ยวชุมชน มี 14 กลุ่ม กระจายกันอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ คือ กภาพสินธุ์ ที่บ้านโพน อ.คำม่วง และบ้านโคกโก่ง อ.กุฉินารายณ์ ขอนแก่น ที่หนองกุงเงิน (พิทยา 2) อ.ภูเวียง มหาสารคาม ที่บ้านดงใหญ่ อ.วาปีปทุม บ้านท่าขอนยาง อ.กันทรวิชัย บ้านหนองฮี อ.พยัคฆภูมิพิสัย บ้านหนองตาไก้ อ.วาปีปทุม บ้านสระบัว อ.นาคูน บ้านแพง อ.โกสุมพิสัย และ ร้อยเอ็ด ที่บ้านห้วยหลิม อ.ทุ่งเขาหลวง และบ้านกู่กาสิงห์ อ.เกษตรวิสัย ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาในการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมายาวนานในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในขณะที่ท้องถิ่นต่าง ๆ มีการผลิตผลิตภัณฑ์พื้นบ้านเหล่านี้ลดลงหรือไม่มีเลย จึงเป็นโอกาสในการอนุรักษ์และส่งเสริมทักษะภูมิปัญญาพื้นบ้านให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนในสภาพวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นจริง โดยการจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย ปี 2556 ที่เน้นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งจะเปิดเสรีทางการค้า เมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปีพ.ศ. 2558 จึงควรต้องเปลี่ยนคู่แข่งให้เป็นคู่แข่ง เพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาด ซึ่งจะเน้นในเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความหลากหลายทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิต และแหล่งอารยธรรมโบราณคดีที่โดดเด่น จึงเป็นการท่องเที่ยวที่จะให้คุณค่าในการเรียนรู้และเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก แนวคิดทางการตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงปรับการดำเนินการตลาดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและแนวคิดของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ ที่ใช้ชีวิตอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการนำเสนอความเป็นไทย (Thainess) ให้เป็นจุดขายสำคัญซึ่งเป็นโอกาสอันดีสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังคงดำรงเอกลักษณ์วิถีวัฒนธรรมอยู่ในสังคมปัจจุบัน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น ได้นำเสนอภาพรวมธุรกิจการท่องเที่ยวของกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ตลอดปี พ.ศ. 2555 พบว่า สร้างรายได้รวมถึง 7,794 ล้านบาท มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาเพิ่มขึ้นถึง 6% แผนการตลาดในปี 2556 จึงเร่งส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศให้มากขึ้น มีการจัดเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวชมธรรมชาติและวัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ของชุมชนในท้องถิ่น รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงศาสนา โบราณคดี ได้จัดเส้นทางท่องเที่ยวหลักเชื่อมโยงทั้งจังหวัด กภาพสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ดไว้ 3 เส้นทาง คือ ไหว้พระธาตุ 4 เมืองรุ่งเรืองตลอดชีวิต เยือนลิ้มชมศิลป์ ณ ใจกลางอีสาน และเส้นทางไดโนเสาร์สะออน ประกอบกับการเตรียมความพร้อมและการร่วมกันในการจัดการให้เป็น เมืองแห่งเทศกาล เมืองแห่งกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งปี เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเสริมสร้างรายได้ และสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานสู่ความเป็นสากล

7.3 ศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

การศึกษาศักยภาพและความพร้อมชุมชน เริ่มจากการขอรับคำแนะนำจากหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 4 จังหวัด เพื่อเป็นแนวทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นว่ามีศักยภาพสำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ควรได้รับการพัฒนา เมื่อได้ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนต่าง ๆ ทั้งจากเอกสารและการสำรวจศักยภาพความพร้อมเบื้องต้นในพื้นที่แล้ว พบว่า บางชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นชุมชนดั้งเดิมเป็นสังคมเมืองมากขึ้น บางชุมชนมีโอกาสทางธุรกิจซึ่งให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้มั่นคงมากกว่าการจัดการท่องเที่ยว บางแห่งชุมชนไม่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบพักแรม เป็นต้น ผลการศึกษาเบื้องต้นทำให้ได้พื้นที่เป้าหมาย 4 ชุมชน คือ บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม และบ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด แต่ละชุมชนมีศักยภาพความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนแตกต่างกัน ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองซ่าง จังหวัดกาฬสินธุ์ ชุมชนบ้านหนองซ่าง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่ยังคงดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม ในที่อยู่อาศัยรูปแบบเดิมที่พัฒนาพื้นที่ใช้สอยให้เหมาะกับสังคมปัจจุบัน และเป็นบ้านเรือนที่แข็งแรงมั่นคง ใต้ถุนสูงไว้เป็นที่พักผ่อนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ในเวลากลางวัน เช่นการจักสาน ทอผ้า ที่ยังคงทำกันอยู่ในเกือบทุกครัวเรือน โดยเฉพาะการทอผ้าไหมแพรวา ซึ่งมีกระบวนการผลิตตั้งแต่การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม สาวไหม ย้อมสี ผูกสายและการทอ ด้วยความประณีตงดงาม มีการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิตภายในชุมชน ทำให้มีเศรษฐกิจที่มั่นคง เป็นชุมชนที่มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี โดยมีวัดหนองซ่างเป็นศูนย์รวมและพระครูอำนาจ เจ้าอาวาสเป็นผู้นำในการอบรมถ่ายทอดภูมิปัญญาให้ไปสู่เยาวชนของชุมชน ประเพณีที่ชุมชนให้ความสำคัญและมีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ร่วมกันทั้งตำบล เช่น งานบุญผะเหวด งานบุญบั้งไฟ และงานบุญข้าวสาก จึงทำให้เห็นภาพความร่วมมือในการแต่งชุดพื้นเมืองผู้ไทด้วยผ้าไหมแพรวา ในขบวนการแสดง เช่น ฟ้อนผู้ไท ฟ้อนละคร และฟ้อนกลองตุ้ม และผู้ร่วมงานทุกคน ทำให้เป็นภาพที่งดงามในบรรยากาศที่สนุกสนานร่วมกัน

การพัฒนาศักยภาพความพร้อมของชุมชนบ้านหนองซ่าง ทำให้ชาวบ้านได้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และโอกาสในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน ที่ยังคงรักษาวิถีวัฒนธรรมผู้ไทและการทอผ้าไหมแพรวาที่โดดเด่น ได้ร่วมกันตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยกำหนดบทบาทหน้าที่และแบ่งการทำงานเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร การเงิน และความปลอดภัย ฝ่ายต้อนรับและการแสดง ฝ่ายอาหารและที่พัก และฝ่ายนำเที่ยวและประชาสัมพันธ์ บ้านหนองซ่างได้มีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรม 2 กลุ่มคือ นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่เข้ามาพักแรม 1 คืน และนักศึกษาชาวญี่ปุ่น ที่เข้ามาเรียนรู้และรับประทานอาหารกลางวันแบบพื้นบ้าน ทำให้ชุมชนมีความมั่นใจในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร่วมกับศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในการพัฒนาบ้านพักโฮมสเตย์ เพื่อให้ได้คุณภาพมาตรฐานต่อไป ทำให้ชุมชนให้ความสำคัญในการพัฒนาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในชุมชน และบ้านเรือนมากขึ้น บ้านหนองซ่างจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีศักยภาพความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น บ้านสาวะถี เป็นชุมชนที่ค่อนข้างจะมีความเจริญ และรับวิถีการดำเนินชีวิตแบบสังคมเมือง เพราะอยู่ใกล้และมีความสะดวกสบายในการเดินทางติดต่อกับเมือง คนในชุมชนส่วนมากมีการศึกษา และทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งเข้าทำงานในโรงงานที่มาตั้งอยู่ไม่ไกลจากชุมชน แต่ชุมชนบ้านสาวะถีเป็นชุมชนที่มีความร่วมมือกันในการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชุมชนไว้อย่างเข้มแข็ง โดยมีพระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี เป็นศูนย์รวมความศรัทธาและการพัฒนาชุมชน ร่วมกับนักปราชญ์และผู้นำชุมชน ซึ่งแม้จะเป็นชุมชนที่มีความเจริญ แต่ความเป็นชุมชนเก่าแก่ ทำให้บ้านสาวะถีมีแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมหลายแห่ง ทั้งโบราณสถานโนนกู่ ที่มีการขุดค้นพบซากเครื่องปั้นดินเผา และโบราณวัตถุอีกหลายชิ้น บริเวณรอบชุมชนสาวะถีมีร่องรอยการอยู่อาศัยของชุมชนโบราณ ซึ่งยังรอการศึกษาอยู่ แต่ภายในชุมชนเองยังมีงานศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจสำหรับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะภาพจิตรกรรมฝาผนัง ที่โบสถ์วัดไชยศรี ซึ่งเป็นฝีมือช่างพื้นบ้านที่มีลักษณะรูปแบบและการใช้สีที่เป็นเอกลักษณ์ จนกลายเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของเมืองขอนแก่น ทำให้มีการสนับสนุนให้จัดกิจกรรมประเพณีที่วัดไชยศรี จนเป็นงานประเพณีประจำปีที่ตั้งคูดนนักท่องเที่ยวให้เข้าไปร่วมงานมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะงานบุญข้าวจี่ และในปี 2556 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น ได้ผนวกรวมงานบุญสงกรานต์ (บุญสงกรานต์) ไว้ร่วมกับงานเสียดอกคูณและถนนข้าวเหนียว ซึ่งเป็นงานที่ตอบสนองนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ โดยให้บุญสงกรานต์เป็นงานบุญสงกรานต์ตามแบบวัฒนธรรมอีสานดั้งเดิม นอกจากนี้ในชุมชนบ้านสาวะถียังเป็นที่รวมของหมอลำที่มีชื่อเสียง คือ คณะระเบียบวาทศิลป์ และมีหมอลำรุ่นเก่าอีกมากในชุมชน เมื่อมีการจัดกิจกรรมจึงมีการรวมตัวกันเป็นวงคณะหมอลำพันปี ซึ่งดึงดูดความสนใจและให้ความสนุกสนานแก่นักท่องเที่ยวได้มาก อย่างไรก็ตาม

ชุมชนสาวะถีโดยการนำของพระครูบุญชยากร ได้กำหนดทิศทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนไว้อย่างชัดเจน ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวกระแสหลักผู้สนใจเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม โดยให้มีการประสานงานมาก่อนล่วงหน้า ส่วนนักท่องเที่ยวทั่วไปสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเรียนรู้ได้ แต่จะไม่มีบริการเตรียมการรองรับเพราะชุมชนส่วนใหญ่มีภาระกิจในชีวิตประจำวันนอกชุมชนเป็นส่วนมากและไม่มีการจัดการบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้ตัวเมือง ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับความสะดวกสบายมากกว่า แต่ในช่วงที่มีการจัดงานประเพณี ที่มีการร่วมงานในเวลากลางคืน สามารถพักแรมในบริเวณวัด ซึ่งจะจัดที่พักไว้เฉพาะในช่วงงานเทศกาลประเพณีบ้านสาวะถี จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีศักยภาพความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ชุมชนหนึ่ง

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม บ้านดงน้อยเป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีวิถีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันเป็นอย่างดี จนได้รับการยกย่องเป็นชุมชนต้นแบบของจังหวัด ได้รับรางวัลหมู่บ้านดีเด่นหลายรางวัล สามารถบริหารจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดินให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจแก่สมาชิกกองทุน และเพิ่มจำนวนงบประมาณของกองทุนได้มากขึ้น จึงเป็นแหล่งศึกษาดูงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานพัฒนาหลายแห่ง ภายในชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างผลผลิตเสริมรายได้ เช่น การรวมกลุ่มผ้าทอสีไปซิด ซึ่งมีผลผลิตส่งออกจำหน่ายได้อย่างต่อเนื่อง กลุ่มเพาะเห็ดนางฟ้า ซึ่งได้ผลผลิตออกจำหน่ายได้ทุกวัน และมีการแปรรูปเป็นแหนมเห็ด ข้าวเกรียบเห็ด และน้ำพริกเห็ด (แจ่วเห็ด) ซึ่งได้รับความนิยมมากจากผู้บริโภค การรวมกลุ่มน้ำหมักมูลสุกร กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มธนาคารข้าว และกลุ่มเยาวชน ซึ่งมีผลงานในการตั้งวงดนตรี และวงโปงลางออกรับงานได้ทั่วไป และจากความแห้งแล้งของภูมิภาค ชุมชนจึงร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนทำให้พื้นที่และเส้นทางผ่านป่าชุมชนมีความร่มรื่นได้รับการเรียกว่า “ถนนติดแอร์” เป็นพื้นที่ร่มเย็นตลอดปี และยังมีต้นไม้ใหญ่ๆ เหลืออยู่เป็นจำนวนมากเช่น ต้นยางนา

บ้านดงน้อย ตั้งอยู่คนละฟากถนนกับกุสันทรรัตน์ ห่างจากพระธาตุนาดูนประมาณ 2 กิโลเมตร จึงเป็นชุมชนที่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวจังหวัด ที่เดินทางเข้าถึงได้สะดวก ความเข้มแข็งของชุมชน จนเป็นที่ศึกษาดูงานการพัฒนา ทำให้ชาวบ้านดงน้อยได้พัฒนาศักยภาพในการจัดอาหารเลี้ยงรับรองคณะศึกษาดูงานเป็นประจำ และส่วนมากเป็นอาหารพื้นบ้านที่มีคุณภาพ เป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค โดยใช้ ศูนย์การเรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน เป็นสถานที่ในการต้อนรับ เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนขึ้นในหมู่บ้านจึงได้รับความสนใจจากชุมชน โดยร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่และแบ่งฝ่ายต่าง ๆ เป็น 6 ฝ่าย คือ ฝ่ายอาหารและที่พัก ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ฝ่ายประชาสัมพันธ์และข้อมูล และฝ่ายสาธารณสุข คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้เดินทางไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวที่บ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นแหล่งจุดค้นทางโบราณคดี และชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตใกล้เคียงกับบ้านดงน้อย โดยให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนได้ด้วยตนเอง ทำให้ชาวบ้านดงน้อยเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น และได้ร่วมกันทบทวนศักยภาพชุมชน พบว่าชาวบ้านดงน้อย ส่วนมากมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับพระธาตุนาดูน จึงมีแนวคิดในการจัดทำโครงการศูนย์เรียนรู้พระธาตุนาดูน ขึ้นภายในชุมชน เพื่อเพิ่มจุดท่องเที่ยวภายในชุมชน หลังจากนั้นบ้านดงน้อย ได้มีโอกาสรับนักท่องเที่ยวในโครงการ “ผู้ว่าพาเที่ยว” ซึ่งใช้เส้นทาง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน พระธาตุนาดูน รับประทานอาหารกลางวัน บ้านดงน้อย กุสันทรรัตน์ ภาพจิตรกรรมวัดป่าเลไลยก์ และวัดโพธาราม อำเภอนาดูน หมู่บ้านท่าคลองยาว อำเภอวาปีปทุม อาหารในบ้านดงน้อย ได้รับความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวทำให้ชาวบ้านดงน้อยมีความมั่นใจมากขึ้น แต่ชาวบ้านส่วนมากยังคงไม่มีความมั่นใจในการร่วมสนทนากับนักท่องเที่ยวหรือคนต่างถิ่น จึงควรให้การพัฒนาศักยภาพในชุมชนในเรื่องการเป็นเจ้าของบ้านและการเป็นมัคคุเทศก์ ในการนำเที่ยว เพื่อให้มีทักษะการต้อนรับนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาต่อไป อย่างไรก็ตามชุมชนบ้านดงน้อย ซึ่งมีวิถีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ แต่ยังคงต้องให้การพัฒนาความพร้อมของบุคลากรในชุมชนเพิ่มขึ้น

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด บ้านห้วยหลิมเป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบโฮมสเตย์มาแล้ว ในระยะเวลาหนึ่ง เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีการรวมกลุ่มทอผ้าไหมลายสาคูที่ประณีต งดงาม จนได้รับคัดเลือก

ให้เป็นหมู่บ้านหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) บ้านห้วยหลิมเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ รวมกัน 4 หมู่บ้าน ชาวบ้านมีการรวมตัวกันเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มออมทรัพย์ มีความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีวัดโสภณวิหารเป็นศูนย์รวมจึงเป็นโอกาสอันดีในการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีให้แก่เยาวชนของชุมชนที่เข้ามาร่วมจัดกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ และคนในชุมชนส่วนมากมีความคุ้นเคยกับชาวต่างชาติที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนส่วนมากจะเป็นคณะศึกษาดูงานมากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในชุมชน ทำให้กลุ่มท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนลดลง และกรรมการกลุ่มท่องเที่ยวหลายคนมีภาระในงานธุรกิจส่วนตัว เช่น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอในงานเทศกาล หรือในแหล่งท่องเที่ยวนอกพื้นที่อยู่บ่อยครั้ง การดำเนินงานพัฒนาศักยภาพความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน จึงเริ่มจากการสร้างและทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน โอกาสการท่องเที่ยวชุมชนในประชาคมอาเซียน และได้ร่วมกันตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งส่วนมากได้จากกรรมการชุดเดิม ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่ ได้ 8 ฝ่าย คือฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายความปลอดภัยและจราจร ฝ่ายพิธีกรรม ฝ่ายการแสดง และฝ่ายที่พักโฮมสเตย์ อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวบ้านห้วยหลิมยังคงยึดติดกับผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น จึงส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวลดความสำคัญลงและขาดความต่อเนื่อง แต่บ้านห้วยหลิม ยังคงเป็นชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดและหน่วยงานภาครัฐ ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนวิถีวัฒนธรรมการทอผ้าของจังหวัด ซึ่งได้มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง บ้านห้วยหลิมจึงเป็นชุมชนที่มีโอกาสในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ในโอกาสต่อไป

7.4 เส้นทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ทั้ง 4 ชุมชนสามารถกำหนดเส้นทางเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักในแต่ละจังหวัด และเชื่อมโยงกับจังหวัดในกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ได้หลายเส้นทาง ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมให้เส้นทางท่องเที่ยว มีศักยภาพในการดึงดูดมากขึ้น เพราะมีความหลากหลายของจุดท่องเที่ยว ทั้งในด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนาและวิถีวัฒนธรรมประเพณี เทศกาล ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น ได้จัดเส้นทางหลักไว้ในแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด 3 เส้นทาง คือ เส้นทางไดโนเสาร์สะออน เส้นทางเยือนลิม ชมศิลป์ ณ ใจกลางอีสาน และเส้นทางไหว้พระธาตุอีสาน 4 เมือง รุ่งเรืองตลอดชีวิต ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 แห่ง อาจเสริมไว้ในเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวกระแสหลัก โดยเริ่มต้นจากจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศ และในกลุ่มประเทศอาเซียน ดังนี้ นมัสการพระธาตุแก่นนคร วัดหนองแวง ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดไชยศรี *บ้านสาวะถี* อาหารกลางวันในเมืองขอนแก่น ไปจังหวัดกาฬสินธุ์ ชมเขื่อนลำปาว วัดภูค่าง พิชัยภรณ์สิรินธร วัดสักกะวัน ชมผ้าไหมแพรวา *บ้านหนองซ้าง* (พักค้างแรม) เข้าทำบุญใส่บาตร รับประทานอาหารเช้า เดินทางต่อไปจังหวัดมหาสารคาม ชมปูทูลกระหม่อมที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน พระธาตุนาดูน สวนวลัยรุกเขว อาหารกลางวัน*บ้านดงน้อย* กู่สันตรัตน์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าเลไลยก์และวัดโพธาราม อำเภอนาดูน หมู่บ้านกลองยาว อำเภอกวาปีปทุม ต่อไปจังหวัดร้อยเอ็ดชมบึงพลาญชัย ชมผ้าทอลายสะเกต *บ้านห้วยหลิม* ก่อนเดินทางกลับขอนแก่น

แหล่งท่องเที่ยวชุมชน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมร่วมกันทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งหากนักท่องเที่ยวเป็นผู้ที่มีวิถีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกับชุมชน จะเสริมสร้างความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งขึ้น เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมอาเซียน ซึ่งมีวิถีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ดั้งเดิมที่ใกล้เคียงกันทั้งภูมิภาค แต่พัฒนาการทางสังคมทำให้หลายชุมชนเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในสังคมเมืองใหม่ที่มีฐานเศรษฐกิจที่ดี จึงเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพื่อย้อนรำลึกถึงอดีตที่เรียบง่าย งดงาม สร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีการจัดการที่ดี จึงจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ด้วยมิตรไมตรีอันดีงาม โดยเฉพาะในกลุ่มประชาคมอาเซียนด้วยกัน

7.5 ข้อเสนอแนะ

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เป็นศูนย์กลางการพัฒนาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีความหลากหลายในทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งในด้านธรรมชาติ ภูเขา ถ้ำ น้ำตก ป่าไม้ และแหล่งน้ำ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา โบราณสถาน โบราณวัตถุ งานศิลปวัฒนธรรมในวัดและศาสนสถานต่าง ๆ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และเทศกาล ซึ่งมีการจัดเป็นงานประจำปีกับทุกจังหวัด และการจัดในโอกาสต่าง ๆ ตลอดทั้งปี ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสู่กลุ่มจังหวัดได้มาก ประกอบกับการเป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนา (mice city) ของจังหวัดขอนแก่น และศูนย์กลางการค้า การลงทุน และการบริการทำให้กลุ่มจังหวัดมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเดินทางท่องเที่ยวได้ตลอดปี หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นทางเลือกหนึ่งของการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดให้มีคุณภาพมาตรฐานในการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ดังนี้

1. ให้มีการศึกษาสำรวจเอกลักษณ์วิถีวัฒนธรรมชุมชน เพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพิ่มขึ้น
2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีอยู่ให้มีมาตรฐานคุณภาพที่เป็นสากลเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวอาเซียน และชาวต่างชาติทั่วโลก โดย

2.1 ศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำเสนอเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจของชุมชน โดยคงคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และคุณค่าในการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว

2.2 สร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าวิถีวัฒนธรรมชุมชน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ และถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ของชุมชน ที่สามารถสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง

2.3 ให้การเรียนรู้ และสร้างทักษะความสามารถในการเป็นนักสื่อความหมายและการเป็น เจ้าของบ้านที่ดี เพื่อให้ความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวชุมชน

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และให้ความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และสื่อสารให้ข้อมูลความรู้ที่ทันสมัยแก่ชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชนให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรณีการ์ สองเมือง. (2553). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- กรวรรณ สังขกร. (2552). การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน. เชียงใหม่ : ล็อกอินดีไซน์ เวิร์ค.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559. ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก http://www.tica.or.th/images/plan_tourism2555-2559/2555-2559.
- กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก – ตะวันตก (East-West Economic Corridor – EWEC) เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน วันศุกร์ที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2556 ณ โรงแรมเซ็นทาราแอนด์คอนเวนชันเซ็นเตอร์ จังหวัดขอนแก่น.
- กัลปพฤกษ์ เกื้อเกตุ. (2541). การวางแผนพัฒนาความพร้อมเพื่อรองรับการเติบโตการท่องเที่ยวชายแดน กรณีศึกษา : เมืองหนองคาย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสถาปัตยกรรมศาสตร์ (การวางผังเมือง).จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโฮมสเตย์. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ไกรเลิศ ทวีกุล และคณะ. (2551). ศักยภาพท่องเที่ยวเชิงเกษตรและโฮมสเตย์ของหมู่บ้านผักปลอดสารพิษ บ้านดอนหัน ตำบลบ้านฝาง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จารุณี พลนามอินทร์. (2546). พฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อสินค้าที่ระลึกของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในร้านค้าเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. การศึกษาค้นคว้าอิสระ. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิตตานันท์ ตีกุล. (2551). ศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ชัยญา อภิบาลกุล และชลธิชา เจริญพันธุ์. (2552). ศักยภาพเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอ้อย (อ้อย) บ้านโพธิ์ ตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม. รายงานการวิจัย.ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดลฤทัย ไกรวรรณกุล. (2548). มติการพัฒนาทางเศรษฐกิจผ่านมรดกทางวัฒนธรรมมุมมองด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น. รวมบทความการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. 2548 หน้า 319, 2549.
- ธัญญ์กมล ทองติศา. (2550). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตำบลแม่มูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- นิภาภัทร จันทรวงศ์. (2545). การวิเคราะห์อุปสงค์การท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพดล ตั้งสกุล (2552). การศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทแสก บ้านบะหว้า ตำบลท่าเรืออำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม. รายงานการวิจัย. ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นพดล ตั้งสกุล และวิจิต คลังบุญครอง. (2547). ความคิดเห็นและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้านและชุมชนผู้ไท. รายงานฉบับสมบูรณ์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประหยัด ตะคอนรัมย์. (2544). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาตลาดริมน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสถาปัตยกรรมศาสตร์ (การวางผังเมือง).จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. (2533). **เที่ยวทั่วไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- เปรมจิต ทาบุรี. (2549). **กลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาการจัดการการท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น .
- พจนา สวนศรี. (2546). **เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระ พิพัฒน์โยธะพงศ์. (2547). **การจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกพัฒนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิสิษฐ์ บุญไชย. (2548). **ศึกษาและพัฒนาชุมชนโบราณเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม**. สถาบันศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เพ็ญพร ถิตย์ประดิษฐ์. (2542). **ปัญหาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพฑูริย์ พงศบุตร และวิลาศวงศ์ พงศบุตร. (2542). **คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนัส สุวรรณ. (2548). **เอกสารการสอน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ. (2548). **การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวแบบครบวงจร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). **พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525**. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- วิทยาลัยนวัตกรรม. (2556). **สถานการณ์อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ปี 2555 และทิศทางในอนาคต**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิรงรอง มงคลธรรม และอนันตสิทธิ์ ชามาตย์. (2551). **ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร เส้นทางโครงการในพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรอย่างเป็นระบบ**. รายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย. ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิรงรอง มงคลธรรม และคณะ. (2552). **การศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ (โซ่) บ้านพังแดง ตำบลพังแดง อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร**. รายงานการวิจัย. ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิภา ศรีระทุ. (2551). **ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์**. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีระพล ทองมา และประเจต อำนวย. (2547). **ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่มิม อำเภอแม่มิม จังหวัดเชียงใหม่**. รายงานผลการวิจัย. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง. (2549). **การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศูนย์วิจัยป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2538). **โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศกรณีศึกษา : ภาคใต้**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เศกสรรค์ ยงวัฒน์ และคณะ. (2546). **การจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ กรณีศึกษา : การวางแผน การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลาว กัมพูชา เวียดนาม**. รายงานการวิจัย. งบประมาณสนับสนุนวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2542). **รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติไทย.
- สมชาย เลี้ยงพรพรรณ. (2547). **การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

- สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และคณะ. (2544). การพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. ทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และบงกช เจนชัยภูมิ. (2552). การศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท บ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. รายงานการวิจัย. ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุรศักดิ์ พิมพ์เสน และคณะ. (2545). ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไท บ้านโพน. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2546). เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยว ชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์. (2553). คู่มือยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์. ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://www.kalasin.go.th/th/index.pho?option=content&task=view&id=418&Itemid=33>
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2554). การจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ปี 2553. (ออนไลน์). เข้าถึงข้อมูลได้จาก. <http://www.123.242.182.10/b2010/viewtopic.php?t=43&t=521>. ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556.
- สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. (2556). แผนพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม ปี 2557 – 2560 (ฉบับทบทวนใหม่). ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://www.maharakham.go.th/mkweb/index.php/ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด/>.
- สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด. (ม.ป.พ.). แผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ดปี 2557 – 2560 . ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก http://www.roiet.go.th/101/index.php?option=com_content&view=article&id=368&Itemid=323
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” (ม.ป.พ.). แผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พ.ศ. 2553 – 2556. ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://www.khonkaenpoc/khonkaen6/main.php?cont=vision>. สินธุ์ สโรบล. (2546). การท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ. เชียงใหม่:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อำนวยการ ประทุมโพธิ์. (2548). การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสถานีวิจัยลพบุรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตเศรษฐศาสตร์ (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สัมภาษณ์

- แก่น สอนจันดา. (20 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. บ้านเลขที่ 64 หมู่ที่ 4 บ้างดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม.
- คมจิตร วรรณนา. (18 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดร้อยเอ็ด.
- จอมศรี สุปัญญาบุตร. (11 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. บ้านเลขที่ 91 หมู่ที่ 3 บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสว่าง จังหวัดกาฬสินธุ์.
- จิรพร สอนมัน. (16 กุมภาพันธ์ 2556). สัมภาษณ์. ผู้จัดการโฮมสเตย์บ้านห้วยหลิม. บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 10 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดร้อยเอ็ด.

- เจ้าอธิการ อำนาจ ปรีปนฺโน. (13 มกราคม 2556). **สัมภาษณ์.** เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีสว่างหนองช้าง บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์.
- เฉลิมศักดิ์ ทองพาส. (18 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอร่องเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- ตา แก้ววิเศษ. (19 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 5 บ้างดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม. นิตย ดาวสาวะ. (16 กุมภาพันธ์ 2556).
- ทองแดง พิศวรค์. (16 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 6 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอสามชัย จังหวัดร้อยเอ็ด.
- นาง ทองธิสาร. (17 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 34 หมู่ที่ 3 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอร่องเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- บุญมี สุวรรณศรี. (17 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 6 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอร่องเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- บุญมี วรรณไทย. (18 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 3 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอร่องเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- บุบผา ศรีภูวงษ์. (19 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 53 หมู่ที่ 4 บ้างดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม.
- ประมวล เจริญสุข (16 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- ผู้ใหญ่บ้าน. **สัมภาษณ์.** หมู่ที่ 21. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 21 บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- พระครูบุญชยากร. (9 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** เจ้าอาวาสวัดไชยศรี. วัดไชยศรี หมู่ที่ 8 ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- แพง ปัญจิตร. (13 มกราคม 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 152 หมู่ที่ 3 บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์.
- ไพฑูรย์ คำโมง. (16 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 และกำนันตำบลสาวะถี. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- เกา ตั้งขารี. (19 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ปราชญ์พื้นบ้าน. บ้านเลขที่ 75 หมู่ที่ 4 บ้างดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม.
- รอด บุญลาศรี. (11 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 27 หมู่ที่ 3 บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์.
- ลวง ฤกษ์ใหญ่. (16 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ปราชญ์พื้นบ้าน. บ้านเลขที่ 144 หมู่ที่ 9 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอร่องเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- ลำดวน หอมทรัพย์. (16 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- วิชัย เฟิงจันดา. (20 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุ. บ้านเลขที่ 42 หมู่ที่ 4 บ้างดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม.
- วิเชียร วิกล. (13 มกราคม 2556). **สัมภาษณ์.** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3. บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์.

- วิภาวรรณ สุ่มมาตย์. (18 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอฟุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- สม บุคสีทะราช. (19 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 26 หมู่ที่ 4 บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม.
- สุ่ม สุวรรณวงศ์. (9 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ปราชญ์พื้นบ้าน. บ้านเลขที่ 109 หมู่ 8 บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- สุรพงษ์ เฝิงจันดา. (20 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** กำนันตำบลพระธาตุ. บ้านเลขที่ 77 หมู่ที่ 4 บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม.
- สุนย์ สารกรณ์. (11 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 142 หมู่ที่ 3 บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์.
- สำเนา ทองธิสาร. (18 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอฟุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- สำรวย ณรงค์ชัย. (17 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 141 หมู่ที่ 9 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอฟุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- อ่อน โทสีท้าว. (19 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 14 หมู่ที่ 4 บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม.
- อยู่ กสนรส. (18 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 3 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอฟุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.
- อัมพร ทองธิสาร. (16 กุมภาพันธ์ 2556). **สัมภาษณ์.** ปราชญ์พื้นบ้าน. บ้านเลขที่ 84 หมู่ที่ 3 บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอฟุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด.

ภาคผนวก 1

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม
เชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม
ในชุมชน

ภาคผนวก 2

ภาพการดำเนินงานในพื้นที่

ภาคผนวก 3

ภาพกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมชุมชน
กับการท่องเที่ยว

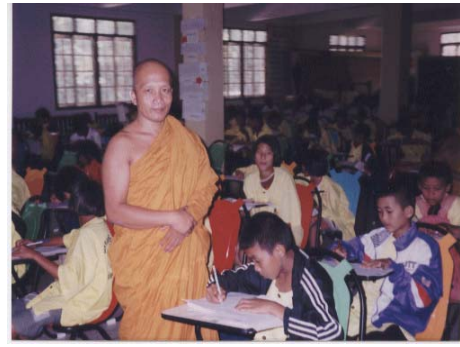
ภาคผนวกที่ 2

การดำเนินงานในพื้นที่

ชุมชนบ้านหนองซ่าง ตำบลหนองซ่าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

การดำเนินงานในพื้นที่ ชุมชนบ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

การดำเนินงานในพื้นที่
ชุมชนบ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

การดำเนินงานในพื้นที่
ชุมชนบ้านห้วยหลิม ตำบลมะบัว อำเภอกู่ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาคผนวกที่ 3

กิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน

ชุมชนบ้านหนองซ่าง ตำบลหนองซ่าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

กิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน ชุมชนบ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

กิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน
ชุมชนบ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

กิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน
ชุมชนบ้านหวายหลิม ตำบลมะบ้ำ อำเภอกงหรา จังหวัดร้อยเอ็ด

โครงการศึกษาภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมและผลที่ได้รับตลอดโครงการ

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	กิจกรรมดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
ขอคำแนะนำสำหรับหมู่บ้านเป้าหมาย	ประชุมผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัด ขอนแก่น ภาพสินธุ์ มหาสารคาม และร้อยเอ็ด	ประชุมผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดทั้ง ยุทธศาสตร์จังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด พัฒนาชุมชน นักวิชาการ หอการค้าผู้ประกอบการ ท่องเที่ยว และ ททท. ฯลฯ ณ ห้องประชุมสำนักงานจังหวัด	แนะนำโครงการและขอรับคำแนะนำในการเลือกหมู่บ้านเป้าหมายเพื่อการศึกษาในแต่ละจังหวัด ได้ผลดังนี้ ขอนแก่น : บ้านสาวะถี ภาพสินธุ์ : บ้านโพน มหาสารคาม : บ้านแพง ร้อยเอ็ด : บ้านห้วยหลิม
สำรวจศักยภาพความพร้อมเบื้องต้นเพื่อการคัดเลือกหมู่บ้านเป้าหมาย	สำรวจศักยภาพความพร้อมในหมู่บ้านเป้าหมายตามคำแนะนำจากที่ประชุม และสอบถามความต้องการของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว	สำรวจศักยภาพความพร้อมของหมู่บ้านเป้าหมายในสภาพจริง โดยความร่วมมือจากท่องเที่ยวจังหวัด และสำรวจหมู่บ้านเป้าหมายอื่นๆ เพิ่มเติมในด้าน - ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีแรงดึงดูดและมีความโดดเด่น - ทิศนะความคิดเห็นของบุคลากรในชุมชนเกี่ยวกับความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวโดยการเลือกสัมภาษณ์แบบเจาะจงกับผู้นำ และเลือกสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับคนในชุมชนที่พบโดยบังเอิญ	ผลการสำรวจได้หมู่บ้านเป้าหมายจังหวัดละ 1 แห่ง ดังนี้ - จังหวัดขอนแก่น : บ้านสาวะถี เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่มีความเจริญและมีการดำเนินชีวิตแบบสังคมเมือง แต่ยังคงรักษาวินัยวัฒนธรรมแบบท้องถิ่นอยู่ใกล้ตัวเมือง เดินทางสะดวก มีงานศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่น หน่วยงานภาครัฐร่วมสนับสนุนการจัดกิจกรรมประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว ชุมชนไม่เห็นความจำเป็นในการจัดการท่องเที่ยวแต่พร้อมให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวตามเทศกาล - จังหวัดมหาสารคาม บ้านแพง มีผลิตภัณฑ์เสื้ออก มีชื่อเสียงและทำรายได้ให้ชุมชนมาก อยู่ติดถนนสายหลัก เคยมีการจัดการท่องเที่ยวชุมชน แต่ส่วนมากสนใจการผลิตและจำหน่ายเสื้ออกมากกว่า การจัดการท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคามได้แนะนำบ้านอื่นๆ อีก 2 แห่ง แต่การเข้าถึงทำได้ยากลำบาก และ บ้านหนองเขื่อนช้าง ซึ่งมีชื่อเสียงในการจำหน่ายผ้ามัดหมี่ในแหล่งต่างๆ จึงไม่มีความสนใจในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ส่วน บ้านดงน้อย เป็นบ้านที่มีความเข้มแข็ง อยู่ใกล้พระธาตุนาดูน และกุสันทรรัตน์ การเข้าถึงมีความสะดวก

โครงการศึกษภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมและผลที่ได้รับตลอดโครงการ (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	กิจกรรมดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
			<p>เป็นหมู่บ้านต้นแบบการพัฒนาของจังหวัด และชุมชนสนใจต้องการทดลองทำการท่องเที่ยวชุมชน</p> <p>- จังหวัดกาฬสินธุ์ : บ้านโพน เป็นหมู่บ้านแพรวาที่มีชื่อเสียงโด่งดังปัจจุบันจึงเป็นแหล่งจำหน่ายและมีความเจริญมากขึ้น การทอผ้าแพรวาลดน้อยลง วิถีผู้ไทเปลี่ยนแปลงไป นักวิชาการในพื้นที่แนะนำ บ้านหนองช้าง ซึ่งเป็นชุมชนผู้ไทที่ยังคงดำเนินวิถีวัฒนธรรมแบบเดิมมีการทอผ้าไหมแพรวาครบทุกขั้นตอน อยู่ใกล้บ้านโพน และชุมชนมีความต้องการจัดการท่องเที่ยว</p> <p>- จังหวัดร้อยเอ็ด : บ้านห้วยหลิม เป็นหมู่บ้าน OTOP ผ้าไหมสาเกตของจังหวัด เคยมีการจัดการท่องเที่ยว แต่ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยว ชุมชนมีความสนใจพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชน</p>
ศึกษา สภาวการณ์ การท่องเที่ยว ชุมชนในกลุ่ม จังหวัดภาค ตะวันออกเฉียง เหนือตอนกลาง	การค้นคว้าเอกสาร ข้อมูลทุติยภูมิที่ เกี่ยวข้องและ สัมภาษณ์บุคลากร ทางการท่องเที่ยว	สืบหา ค้นคว้าข้อมูล สารสนเทศที่เกี่ยวข้องทั้ง เอกสารรายงานการ ประชุมสัมมนา นโยบาย แผนงานการจัดการตลาด ท่องเที่ยวชุมชน website และการสัมภาษณ์บุคลากร ทางการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ททท. เพื่อทราบแนว ทางการดำเนินงานตาม สภาวการณ์การท่องเที่ยวใน พื้นที่และแนวโน้มอันใกล้ แล้วรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ สภาวการณ์การท่องเที่ยว ชุมชนในพื้นที่ในปัจจุบัน	<p>สภาวการณ์การท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ปัจจุบัน มีโอกาสในการขยายตัว เนื่องจากการสนับสนุนการนำเสนอความเป็นไทย (Thainess) ให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว เพราะความมีเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน การท่องเที่ยวชุมชนจึงเป็นตัวเลือกที่น่าสนใจให้มีการพัฒนาอย่างมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมุ่งสู่ความเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ</p> <p>ปัจจุบันในพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ อยู่ในการดูแลของสำนักงานท่องเที่ยวฯ รวม 14 แห่ง 190 หลังคาเรือน รับนักท่องเที่ยวได้ 1,050 คน กระจายอยู่ในจังหวัดขอนแก่น 4 แห่ง มหาสารคาม 6 แห่ง กาฬสินธุ์ 2 แห่ง และร้อยเอ็ด 2 แห่ง</p>

โครงการศักยภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมและผลที่ได้รับตลอดโครงการ (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	กิจกรรมดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
			ททท. ขอนแก่นกำหนดทิศทางส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมในพื้นที่ให้เหมาะกับนักท่องเที่ยวกระแสหลัก และพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงทั้ง 4 จังหวัดไว้ 3 เส้นทาง คือ เส้นทางไดโนเสาร์สะออน, ไหว้พระธาตุ 4 เมือง รุ่งเรืองตลอดชีวิต, และเยือนสิมขิมศิลป์ ณ ใจกลางอีสาน เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม ภูมิปัญญาในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนต่าง ๆ
สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนและโอกาสในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียว เมื่อเปิดประชาคมอาเซียน	ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับบุคลากรในชุมชน โดยใช้พื้นที่ในชุมชน	ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับบุคลากรที่เป็นผู้นำศาสนา ผู้บริหาร กลุ่มอาชีพ ผู้นำกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่จัดตั้งในชุมชน นักปราชญ์ ครูภูมิปัญญา ตลอดจนบุคลากรในชุมชนที่สนใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในประเด็น - ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน หลักการ, ผลกระทบ, ปัญหา อุปสรรค และโอกาส - การเปิดประชาคมอาเซียน โอกาสในการที่ชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์และการตั้งอยู่ในกลุ่มจังหวัดอีสานกลาง จัดการประชุมในหมู่บ้านเป้าหมาย 3 แห่ง ยกเว้นบ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่นที่ผู้นำศาสนาไม่ได้	ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และโอกาสในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดอีสานตอนกลาง ซึ่งมีขอนแก่นเป็นศูนย์กลางการคมนาคมเชื่อมโยงอาเซียนและนักท่องเที่ยวให้ความสนใจในการท่องเที่ยววัฒนธรรมเพิ่มขึ้น บ้านหนองช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เป็นสตรี กลุ่มผู้นำ เข้าร่วมประชุมบางส่วนแต่ไม่ได้ให้ความสนใจมากเท่าที่ควร บ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น ได้สนทนากับเจ้าอาวาสวัดไชยศรีผู้นำการพัฒนาวัฒนธรรมที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ท่านให้ความเห็นว่า อาจเป็นเรื่องที่ชุมชนซึ่งส่วนมากมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบสังคมเมืองและใน โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ จึงไม่เหมาะสมสำหรับการรวมกลุ่มเพื่อจัดการท่องเที่ยวชุมชน แต่หากมีการประสานงานการท่องเที่ยวในโอกาสการจัดงานประเพณีของชุมชน ชาวบ้านสามารถเข้าร่วมต้อนรับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านได้โดยสะดวกอยู่แล้ว

โครงการศึกษาภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมและผลที่ได้รับตลอดโครงการ (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	กิจกรรมดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
		ให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เนื่องจากชุมชนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาร่วมงานประเพณีในพื้นที่ได้อยู่แล้ว และชุมชนส่วนมากทำงานในชุมชนเมืองมากกว่าอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของบุคลากรในชุมชน	บ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม จัดการประชุมที่ศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ซึ่งเป็นศูนย์รวมกลุ่มทอผ้าสไบ ที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นสตรีที่มีอายุ ผู้ร่วมประชุมส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มผู้นำซึ่งให้ความสนใจในการจัดการท่องเที่ยวแต่ยังไม่มีความมั่นใจในความน่าสนใจของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ บ้านห้วยหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด จัดการประชุมที่ศาลาวัดเป็นโรงหอประชุมใหญ่ที่มีความพร้อม ชาวบ้านให้ความสนใจเข้าร่วมจำนวนมาก มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหลากหลาย เคยมีการจัดการท่องเที่ยวแล้ว แต่มีปัญหาการสนับสนุนในพื้นที่ และต้องการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มเติม
ศึกษาข้อมูลและสำรวจพื้นที่ภาคสนาม รวบรวมบริบทชุมชน	รวบรวมบริบทชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมาย ทั้ง 4 แห่ง	ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเข้าปฏิบัติงานภาคสนามในหมู่บ้านทั้ง 4 แห่ง บ้างหนองซ่าง 4 วัน บ้านสวาระถิ 2 วัน บ้านดงน้อย 3 วัน บ้านห้วยหลิม 3 วัน ด้วยการ สํารวจ สังเกต และสัมภาษณ์ชาวบ้าน ประกอบการศึกษาเอกสารที่มีการบันทึกไว้ในแต่ละหมู่บ้าน	ได้ข้อมูล เรื่องราวและภาพถ่าย เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล ภูมิปัญญา อาหาร การแต่งกาย รูปแบบที่อยู่อาศัย ศิลปหัตถกรรม ความเชื่อ พิธีกรรม อาชีพ และผลผลิตของชุมชน สภาพแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐานชุมชน สถาบันต่างๆ ภายในชุมชน เครือข่ายความสัมพันธ์ของชุมชน และแผนผังหมู่บ้าน ชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ศึกษาภาพความพร้อมชุมชนในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ดังนี้
ศึกษาศักยภาพความพร้อมชุมชนร่วมกับชุมชนในพื้นที่และวิเคราะห์ศักยภาพความพร้อมร่วมกัน	- ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน - นำเสนอตัวอย่างการจัดการท่องเที่ยวชุมชนต่างๆ ด้วยวิธีทัศน์	- ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในชุมชนโดยผู้วิจัยจัดกระบวนการประชุมให้ชาวบ้านร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ด้วย	บ้านหนองซ่าง เป็นชุมชนผู้ไท มีการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทอผ้าแพรวา งานจักสาน อาหารพื้นบ้าน มีความสามัคคี มีวัดเป็นศูนย์กลาง ร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่มีถนนผ่านหมู่บ้านทำให้มีเสียงดังรบกวน มีปัญหาวัยรุ่นผู้ชายบ้างแต่ไม่มาก มีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

โครงการศึกษภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมและผลที่ได้รับตลอดโครงการ (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	กิจกรรมดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
		<p>การวิเคราะห์ จุดดี จุดด้อย อุปสรรค และโอกาสของชุมชน</p> <p>- นำเสนอวีดิทัศน์การจัดการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ที่มีลักษณะทรัพยากรท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ และในพื้นที่แตกต่างกัน</p>	<p>บ้านดงน้อย มีความเรียบง่าย อาหารพื้นบ้านอร่อย มีกลุ่มเห็ด เลี้ยงกบ กลุ่มสไปซิด มีความพอเพียง สามัคคี ผู้นำดีเด่น อยู่ใกล้พระธาตุนาดูน แต่ค่อนข้างแห้งแล้ง ชาวบ้านไม่กล้าสนทนากับคนต่างถิ่น</p> <p>บ้านห้วยหลิม หมู่บ้าน OTOP ผ้าลายสาเกต มีการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนใหญ่มีวัดเป็นศูนย์กลาง ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่คนทอผ้าออกไปขายผ้า การเปลี่ยนแปลงผู้นำท้องถิ่นทำให้การสนับสนุนกิจกรรมท่องเที่ยวลดลง นักท่องเที่ยวไม่มาก มีการแบ่งกลุ่มอาชีพ ออกเป็นหลายกลุ่ม อย่างไรก็ตามภาครัฐยังคงให้การสนับสนุน และชุมชนยังสนใจการจัดการท่องเที่ยวชุมชน</p>
พัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชนรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน	ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน	การประชุมคัดเลือกตัวแทนชุมชน เข้าร่วมดำเนินงานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนและกำหนดบทบาทหน้าที่ภาระรับผิดชอบของกรรมการท่องเที่ยวชุมชนฝ่ายต่าง ๆ	<p>ชุมชนต่างๆ มีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างมั่นใจมากขึ้น มีความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวและร่วมตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน โดยร่วมกันเสนอชื่อตัวแทนชุมชนเป็นคณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชน กำหนดบทบาทหน้าที่และภาระรับผิดชอบ ของกรรมการและแบ่งฝ่ายต่างๆ ได้ดังนี้</p> <p>บ้านหนองซ่าง แบ่งเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารการเงินและความปลอดภัย ฝ่ายต้อนรับและการแสดง ฝ่ายอาหารและที่พัก และฝ่ายนำเที่ยวและประชาสัมพันธ์</p> <p>บ้านดงน้อย แบ่งเป็น 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายอาหารและที่พัก ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ฝ่ายประชาสัมพันธ์และข้อมูล และฝ่ายสาธารณสุข</p> <p>บ้านห้วยหลิม แบ่งเป็น 8 ฝ่าย คือ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายรักษาความ</p>

โครงการศึกษาภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมและผลที่ได้รับตลอดโครงการ (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	กิจกรรมดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
			ปลอดภัยและจรรยา ฝ้ายพิธีกรรม ฝ้ายการ แสดง และฝ้ายที่ปักโฮมสเตย์ -ทุกชุมชนกำหนดรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยว รองรับการท่องเที่ยวในชุมชน
	การศึกษาดูงานแหล่ง ท่องเที่ยวชุมชน	การศึกษาดูงานแหล่ง ท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนที่ มีการจัดการท่องเที่ยว เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เป็นที่ ยอมรับของนักท่องเที่ยว และได้รับการรับรอง จากกรมการท่องเที่ยว	นำชุมชนจากหมู่บ้านเดินทางไปที่คนศึกษา เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง ชาวบ้านทั้งสองชุมชน เกี่ยวกับการจัดการ ท่องเที่ยวด้วยตนเอง ซึ่งในการดำเนินขั้นตอนนี้ มีเพียงชุมชนเดียวที่ได้เดินทางไปศึกษาดูงาน คือ บ้านดงน้อย ส่วนบ้านอื่นไม่มีความสะดวก และไม่มีความประสงค์ในการศึกษาดูงาน บ้านหนองช้าง ส่วนมากผู้นำฝ่ายบริหาร ชุมชนได้มีโอกาสศึกษาดูงานด้านการพัฒนาใน ชุมชนท่องเที่ยวอื่นมาก่อนแล้ว และเป็น ช่วงเวลาที่มีการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมในชุมชน อย่างต่อเนื่องหลายงาน (งานบุญ งานศพ งาน แต่ง) จึงไม่ได้ศึกษาดูงาน บ้านดงน้อย ได้เดินทางไปศึกษาดูงานที่ บ้านปราสาท อำเภอธวัชบุรี จังหวัด นครราชสีมา ซึ่งมีการดำเนินงานท่องเที่ยว ชุมชนมานาน ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ ชาวบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ทำให้ มีความมั่นใจมากขึ้น และเห็นว่าบ้านดงน้อย เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กที่น่าจะมีการตัวกันได้ เข้มแข็ง บ้านห้วยหลิม กลุ่มผู้นำการท่องเที่ยว ชุมชนส่วนมากไม่ได้อยู่ประจำในหมู่บ้านเพราะ มีธุรกิจต่างๆ ทั้งการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าสาเก ตนอกชุมชนบ่อยครั้ง และเห็นว่า ประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวอยู่แล้ว เพียงแต่ต้องการหากิจกรรมท่องเที่ยวเพิ่มเติม ซึ่งไม่ได้มีการเดินทางศึกษาดูงาน

โครงการศึกษาภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมและผลที่ได้รับตลอดโครงการ (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	กิจกรรมดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
	การรองรับนักท่องเที่ยว	การจัดกลุ่มนักท่องเที่ยวนำร่องเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวชุมชน	<p>ไม่ได้มีการจัดกิจกรรมนักท่องเที่ยวนำร่องเข้าสู่พื้นที่ครบทุกแหล่งด้วยข้อจำกัดเรื่องงบประมาณและช่วงเวลาดำเนินงาน แต่ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้มีโอกาสรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าสู่ชุมชนในช่วงเวลาของการดำเนินโครงการ ดังนี้</p> <p>บ้านหนองซ่าง นักศึกษาวิชาวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 25 คน เดินทางเข้าพักในหมู่บ้าน 1 คืน ทำให้ชุมชนได้จัดการต้อนรับนักท่องเที่ยวและได้มีการร่วมกันประเมินผลการจัดการ จึงได้มีการกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว และการดูแลความสะอาด ความเรียบร้อยในชุมชนเพิ่มขึ้น</p> <p>หลังจากนั้นได้ต้อนรับนักศึกษาชาวญี่ปุ่นที่เดินทางเข้ามาเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทย จำนวน 40 คน ซึ่งได้รับคำชื่นชมมาก</p> <p>- ท่องเที่ยวจังหวัด จัดอบรม Homestay ต่อเนื่องจากการดำเนินงานของโครงการ</p> <p>บ้านดงน้อย ได้ต้อนรับนักท่องเที่ยวในโครงการผู้ว่าพาเที่ยว ของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งส่วนมากเป็นหัวหน้าส่วนราชการ และผู้ประกอบการทำให้ได้เส้นทางท่องเที่ยวชัดเจนขึ้น อาหารและผลผลิตในชุมชนได้รับความชื่นชมมาก</p> <p>บ้านหวายหลิม ได้ต้อนรับนักท่องเที่ยวซึ่ง ททท. จัดและนำเข้าเยี่ยมชม เลือกซื้อผ้าสาเกตในชุมชน</p>
สรุปและรายงานผลศึกษา	วิเคราะห์ผลการศึกษา	เขียนรายงานผลการศึกษา	สรุปผลการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะในการดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้มีศักยภาพความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยควรมีหน่วยงานที่

โครงการศึกษภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมและผลที่ได้รับตลอดโครงการ (ต่อ)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	กิจกรรมดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
			เกี่ยวข้องให้การพัฒนาศักยภาพบุคลากรในด้านการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี การนำเที่ยว โดยเฉพาะการอบรมในด้านภาษาต่างประเทศเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 แห่ง ให้รับรู้อย่างกว้างขวางต่อไป (ร่าง) รายงานผลการศึกษาดำเนินการ

ศักยภาพและความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการเจริญเติบโตมาโดยตลอด ทำให้ทุกประเทศพยายามพัฒนาบริการทางการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐานและพัฒนาความเชื่อมโยงของโครงข่ายคมนาคมอย่างครอบคลุม ส่งผลให้มีการเดินทางท่องเที่ยวได้สะดวกยิ่งขึ้น มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ดังนั้น เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งเชื่อมโยงกันด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกันจะยิ่งเพิ่มแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น สถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าสู่ประเทศในกลุ่มอาเซียนในปี พ.ศ.2554 มีความเติบโตสูงถึง 9.5 % และส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกันเองสูงถึง 75 % (ฐานเศรษฐกิจ, 2555) สำหรับประเทศไทย สถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในปี พ.ศ. 2555 มีถึง 22.3 ล้านคน (กรมการท่องเที่ยว, 2556) ส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งมีแนวโน้มการเดินทางสูงขึ้น เพราะการยอมรับในมาตรฐานคุณภาพการจัดการด้านการท่องเที่ยวของไทย และความมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวิถีวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ประเทศไทยมีโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง หรือกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ซึ่งมีวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่หลากหลาย มีขอนแก่นเป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและการคมนาคมเชื่อมโยงระยองเศรษฐกิจอาเซียนและกลุ่มจังหวัด รวมทั้งการได้รับการยอมรับเป็น MICE CITY และ ICT CITY ขอนแก่น จึงสามารถดึงดูดการเดินทางเข้าสู่จังหวัดและกระจายไปยังกลุ่มจังหวัดได้อย่างสะดวก ซึ่งหากได้มีการพัฒนาศักยภาพความพร้อมของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวที่มีเอกลักษณ์วิถีวัฒนธรรมอันโดดเด่นในอาเซียนจะเป็นทางเลือกของนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนเป็นการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวชุมชน ศักยภาพความพร้อมและพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน ด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในชุมชน 4 แห่ง เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพประกอบการศึกษาข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง

วิธีการดำเนินงาน

การดำเนินงานวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยกระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม ดำเนินการศึกษาดังนี้

- การรวบรวมข้อมูลศึกษาข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง และเอกสารในพื้นที่เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบการศึกษาสำรวจข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาบริบทชุมชน และศักยภาพความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR)

- การเลือกพื้นที่เป้าหมายในการศึกษา การขอรับคำแนะนำจากหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องด้วยการประชุมร่วมกัน และศึกษาสำรวจศักยภาพความพร้อมเบื้องต้นในชุมชน ได้พื้นที่เป้าหมาย 4 แห่ง คือ บ้านหนองช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์ บ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น บ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม และบ้านห้วยหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด

- การพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชน ดำเนินการพัฒนาตามขั้นตอนจากการดำเนินงานในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ผ่านมา และการทบทวนเอกสารการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง คือการสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน การศึกษาบริบทชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน การพัฒนาศักยภาพความพร้อม การศึกษาดูงาน การกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวนำร่อง และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะ (ในแต่ละชุมชนอาจมีขั้นตอนการพัฒนาแตกต่างกันตามสถานที่ที่เหมาะสม)

- การวิเคราะห์และรายงานผลการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยกระบวนการพัฒนาสังคม วิเคราะห์ศึกษาด้วย SWOT ANALYSIS และรายงานผลด้วยการพรรณนา

การกำหนดพื้นที่ศึกษา

การศึกษาศึกษาภาพและความพร้อมชุมชน เริ่มจากการขอรับคำแนะนำจากหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 4 จังหวัด เพื่อเป็นแนวทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นว่ามีความสำคัญสำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ควรได้รับการพัฒนา เมื่อได้ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนต่าง ๆ ทั้งจากเอกสารและการสำรวจศักยภาพความพร้อมเบื้องต้นในพื้นที่แล้ว พบว่า บางชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นชุมชนดั้งเดิมเป็นสังคมเมืองมากขึ้น บางชุมชนมีโอกาทางธุรกิจซึ่งให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้มั่นคงมากกว่า การจัดการท่องเที่ยว บางแห่งชุมชนไม่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบแพคเกจ เป็นต้น ผลการศึกษาเบื้องต้นทำให้ได้พื้นที่เป้าหมาย 4 ชุมชน คือ บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม และบ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษา

ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (อีสานกลาง) หรือ กลุ่มจังหวัด ร้อยแก่นสารสินธุ์ ประกอบด้วย จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด มีพื้นที่รวมกันประมาณ 31,422 ตารางกิโลเมตร (ประมาณ 19.6 ล้านไร่) เป็นพื้นที่ถือครองทำการเกษตรและที่อยู่อาศัย 12.7 ล้านไร่ พื้นที่ป่าไม้ 1.8 ล้านไร่และพื้นที่สาธารณะประโยชน์และอื่น ๆ ประมาณ 5.2 ล้านไร่ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำชี ร้อยละ 80 ของพื้นที่ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 200 เมตร เทลาดจากตะวันตกไปตะวันออก มีพื้นที่ภูเขาสำคัญ ได้แก่ เทือกเขาภูพาน ภูเก้า ภูพานคำ ภูเวียง และภูผาม่าน สภาพดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายและมีสภาพเป็นดินเค็มมีแร่ธาตุที่สำคัญ ได้แก่ โปแตสเซียม เกลือหิน และปิโตรเลียม มีแหล่งน้ำผิวดินจากเขื่อนอุบลรัตน์ เขื่อนลำปาว แม่น้ำชี มูล น้ำยัง น้ำพอง และน้ำเงิน มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	จังหวัดสกลนคร อุตรธานี หนองบัวลำภู และเลย
ทิศใต้	ติดต่อ	จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ และสุรินทร์
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	จังหวัดยโสธร และมุกดาหาร
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	จังหวัดชัยภูมิ และเพชรบูรณ์

จากการสำรวจสำมะโนประชากรในปี พ.ศ. 2551 มีประชากรรวม 4,978,917 คน ในเขตการปกครองท้องที่ 77 อำเภอ 662 ตำบล 8,303 หมู่บ้าน (สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ปี 2552)

โครงสร้างพื้นฐานของกลุ่มจังหวัด

การคมนาคม

กลุ่มจังหวัดอีสานกลาง มีจังหวัดขอนแก่น เป็นศูนย์กลางการคมนาคมของภาค สามารถเดินทางเชื่อมต่อได้สะดวกทั้งทางถนน ทางรถไฟ และทางอากาศ เส้นทางคมนาคมหลัก คือ ถนนมิตรภาพ จากกรุงเทพฯ ถึงหนองคายตัดกับเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจอาเซียนที่จังหวัดขอนแก่นผ่านกาฬสินธุ์ และมีโครงข่ายถนนเชื่อมโยงทั่วถึงทุกจังหวัดในกลุ่ม

เส้นทางรถไฟ จากกรุงเทพฯ ถึงหนองคายผ่านจังหวัดขอนแก่น ซึ่งสามารถต่อทางถนนได้อย่างสะดวก ทางอากาศ มีท่าอากาศยาน 2 แห่งที่จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดร้อยเอ็ด

การพลังงาน

กลุ่มจังหวัดอีสานกลางเป็นแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าหลักของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีโรงงาน 2 แห่ง คือ โรงงานผลิตไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ และโรงงานผลิตไฟฟ้าพลังงานความร้อนน้ำพอง

หน่วยงาน องค์กร สำคัญ

กลุ่มจังหวัดอีสานกลางเป็นที่ตั้งสถานที่ราชการ สำนักงานและหน่วยงานสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์อีสาน (E-saan Software Park), สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือ SIPA, สำนักงานส่งเสริมการลงทุน (BOI), สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 5, ธนาคารแห่งประเทศไทย, สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงาน และสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นที่ตั้งสถานกงสุลของประเทศอาเซียน ทั้งจีน ลาว และเวียดนาม มีโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่ง และเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าของภูมิภาค

แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของกลุ่มจังหวัด

กลุ่มจังหวัดอีสานกลาง มีทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์โบราณคดี และวิถีวัฒนธรรมเทศกาลงานประเพณี ซึ่งมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวหลักของแต่ละจังหวัด ดังนี้

จังหวัดกาฬสินธุ์ : พุทธสถานภูพาน เขื่อนลำปาว เมืองฟ้าแดดสงยาง พระธาตุนาคู พิพิธภัณฑสถานสิรินธร วัฒนนิมิต (ภูค่าว) พุทธสถานภูสิงห์ บ้านโพนแพรวา บ้านโคกโก่ง

จังหวัดขอนแก่น : พระธาตุขามแก่น เขื่อนอุบลรัตน์ อุทยานแห่งชาติภูเก้า-ภูพานคำ อุทยานแห่งชาติภูเวียง อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน พระสาทเป็ยน้อย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น พิพิธภัณฑสถานไดโนเสาร์ภูเวียง เมืองโบราณโนนเมือง พระมหาธาตุแก่นนคร สวนสัตว์เขาสวนกวาง ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดไชยศรี วัดสระบัวแก้ว วัดสวนวารวิ

จังหวัดมหาสารคาม : พระธาตุนาดูน กู่สันตวิรัตน์ สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช พระพุทธรูปยืนมงคลและพระพุทธรูปเมือง บ้านท่าขอนยาง บ้านหนองเขื่อนช้าง วนอุทยานโกสัมพี เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดงลำพัน เลือกกบ้านแพง

จังหวัดร้อยเอ็ด : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด วัดบูรพาภิราม กู่กาสิงห์ ปรางค์กู กลุ่มทอผ้า บ้านหวายหลิม กู่พระโกนา พระมหาเจดีย์ชัยมงคล วัดประชาคมวนาราม (วัดป่ากุง) ผาหมอกมิวาย เจดีย์มงามคลบัว

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด

กลุ่มจังหวัดอีสานกลาง กำหนดแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งมีเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงกลุ่มจังหวัดและอาเซียนได้อย่างสะดวก

จังหวัดกาฬสินธุ์ กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดตามประเด็นการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวทั้ง 12 เดือน เพื่อเสริมสร้างรายได้มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการค่าบริการการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและรายได้ที่เพิ่มขึ้น

จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากจุดเด่นในด้านคมนาคมเป็นที่ตั้งของส่วนราชการทั้งสถาบันการศึกษา สถาบันการเงิน สถาบันส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งผลิตพลังงานที่สำคัญ มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญหลายแห่งและมีบริการทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ จึงเน้นการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยมีสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นหน่วยงานสนับสนุนหลักที่กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวในการดึงดูดการเดินทางท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จังหวัดมหาสารคาม แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดกำหนดให้มีการนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์โบราณคดี เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของภูมิภาค มีโครงการพัฒนาภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานโยธาธิการ และผังเมืองจังหวัด

จังหวัดร้อยเอ็ด วิสัยทัศน์หลัก คือ การเป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายข้าวหอมมะลิชั้นดีสู่ตลาดโลกควบคู่กับการส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงมีการส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิต การท่องเที่ยวและการบริการ โดยการยกระดับผลิตภัณฑ์และการบริการให้ได้มาตรฐาน ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว จัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ

สถานการณ์การท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มจังหวัด

ในปีพ.ศ. 2555 มีนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศอาเซียนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยสูงเป็นอันดับหนึ่งเป็นจำนวน 6,281,153 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2556) นักท่องเที่ยวเหล่านี้ให้ความสนใจในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก จึงเป็นโอกาสสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีวิถีวัฒนธรรมใกล้เคียงกันกับประเทศต่าง ๆ ในประชาคมอาเซียน ประกอบกับการจัดการการท่องเที่ยวของไทยมีคุณภาพมาตรฐานสากลเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวมากกว่าประเทศอื่นในอาเซียน

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มี 14 กลุ่ม กระจายกันอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ คือ *กาฬสินธุ์* ที่บ้านโพน อ.คำม่วง และบ้านโคกโก่ง อ.กุฉินารายณ์ *ขอนแก่น* ที่หนองกงเขิน (พญา 2) อ.ภูเวียง *มหาสารคาม* ที่บ้านดงใหญ่ อ.วาปีปทุม บ้านท่าขอนยาง อ.กันทรวิชัย บ้านหนองฮี อ.พยัคฆภูมิพิสัย บ้านหนองตาไก้ อ.วาปีปทุม บ้านสระบัว อ.นาาดูน บ้านแพง อ.โกสุมพิสัย และ *ร้อยเอ็ด* ที่บ้านห้วยหลิม อ.ทุ่งเขาหลวง และบ้านกู่กาสิงห์ อ.เกษตรวิสัย ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาในการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน และวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นจริง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย ปี 2556 ที่เน้นความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งจะเปิดเสรีทางการค้าเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี พ.ศ. 2558 จึงควรต้องเปลี่ยนคู่แข่งให้เป็นคู่แข่งเพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาด ซึ่งจะเน้นในเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความหลากหลายทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิต และแหล่งอารยธรรมโบราณคดีที่โดดเด่น จึงเป็นการท่องเที่ยวที่จะให้คุณค่าในการเรียนรู้และเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก แนวคิดทางด้านการตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงมุ่งนำเสนอความเป็นไทย (Thainess) ให้เป็นจุดขายสำคัญซึ่งเป็นโอกาสอันดีสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังคงดำรงเอกลักษณ์วิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ในสังคมปัจจุบัน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่นได้นำเสนอภาพรวมธุรกิจการท่องเที่ยวของกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ตลอดปี พ.ศ. 2555 พบว่า สร้างรายได้รวมถึง 7,794 ล้านบาท แผนการตลาดในปี 2556 จึงเร่งส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศให้มากขึ้น มีการจัดเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวชมธรรมชาติและ วัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ของชุมชนในท้องถิ่น รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงศาสนา โบราณคดี เชื่อมโยงกลุ่มจังหวัดอีสานตอนกลาง ทั้งจังหวัด กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคามและร้อยเอ็ดไว้ 3 เส้นทาง คือ ไหว้พระธาตุ 4 เมืองรุ่งเรืองตลอดชีวิต เยือนลิมขมศิลป์ ณ ใจกลางอีสาน และเส้นทางไดโนเสาร์สะออน ประกอบกับการเตรียมความพร้อมและการร่วมกันในการจัดการให้เป็น เมืองแห่งเทศกาล เมืองแห่งกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งปี เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเสริมสร้างรายได้ และสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานสู่ความเป็นสากล

ศักยภาพของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

กระทรวงมหาดไทยวิเคราะห์ศักยภาพที่สำคัญของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (เอกสารการประชุมร่วมระหว่างเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคอาเซียนกับผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อเตรียมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ระหว่าง 16-17 กรกฎาคม 2556 ณ โรงแรมรามารการ์เด็น กรุงเทพฯ) ด้านต่าง ๆ สรุปได้ ดังนี้

ด้านภูมิศาสตร์

จุดแข็ง : ตั้งอยู่กึ่งกลางของภูมิภาค เป็นศูนย์กลางการรวมกลุ่มเศรษฐกิจ

โอกาส : อยู่บนเส้นทาง EWEC มีสถานกงสุลใหญ่ของจีน เวียดนาม ลาวและเปรู

ด้านเศรษฐกิจ (การค้า/การลงทุน)

จุดแข็ง : ศูนย์กลางการค้า การลงทุน การบริการ และการประชุมสัมมนา รายได้จากพืชเศรษฐกิจ

ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และยางพารา

โอกาส : การพัฒนาเครือข่ายการคมนาคมขนส่ง เชื่อมโยงการค้าระหว่าง จีน และ ลาว ขอนแก่นเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้า

ด้านสังคม/ วัฒนธรรม

จุดแข็ง : เป็นศูนย์กลางการแพทย์ สาธารณสุข การศึกษา มีกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ ศาสนาที่มีศักยภาพ เครือข่ายปราชญ์ชุมชนเข้มแข็ง

โอกาส : โรงพยาบาลขนาดใหญ่มีคุณภาพ มีความพร้อมด้านบุคลากรทางการศึกษา

ด้านสินค้าและบริการ

จุดแข็ง : ผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจสำคัญ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา มีอุตสาหกรรมแปรรูป มีสถานที่ประชุมสัมมนา ที่พักที่ทันสมัยได้มาตรฐาน ผ้าทอมีคุณภาพ

โอกาส : ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมสีเขียว รัฐส่งเสริมสินค้าทางการเกษตรให้ยกระดับเป็นสินค้า premium

กลุ่มจังหวัดมีโครงการและกิจกรรมเพิ่มศักยภาพอย่างเป็นรูปธรรม เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และ Logistics ความร่วมมือด้านการจัดการน้ำในอาเซียน แลกเปลี่ยนความรู้ด้านการเกษตร การลดขั้นตอนการผ่านแดนระหว่างประเทศ ทำข้อตกลงด้านการค้าการลงทุนระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียน และการทำข้อตกลงเป็นเมืองพี่เมืองน้องระหว่างกันหลายเมือง การเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาหลายแห่ง และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ทำให้มีศักยภาพในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความเป็นศูนย์กลางของหน่วยงานราชการ ความเจริญด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และความพร้อมในด้านการบริการ ทำให้ขอนแก่นได้รับการยอมรับให้เป็น ICT CITY และ MICE CITY การมีโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่ง และความเป็นศูนย์กลางกระจายสินค้าประกอบกับการจัดกิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องตลอดปี ทำให้มีการเดินทางเข้าสู่กลุ่มจังหวัดมากขึ้น เกิดความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วิถีวัฒนธรรม และกิจกรรมเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ทำให้มีโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถสะท้อนการส่งเสริมเสาหลักที่ 3 ประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ให้มีความเข้มแข็งเป็นหนึ่งเดียว

การศึกษาศักยภาพและความพร้อมชุมชน

ชุมชนที่ดำเนินการศึกษาทั้ง 4 แห่งมีศักยภาพความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนแตกต่างกัน ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองซ่าง จังหวัดกาฬสินธุ์ ชุมชนบ้านหนองซ่างเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่ยังคงดำเนินชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมทั้งที่อยู่อาศัย อาหาร และอาชีพ โดยเฉพาะการทอผ้าไหมแพรวาที่ประณีตงดงาม และการจักสาน

มีการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิต มีการทำนาเพื่อการบริโภคในครัวเรือนแต่พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ใช้ในการทำไร่อ้อย ซึ่งทำรายได้สูง ทำให้มีเศรษฐกิจที่มั่นคง มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง โดยมีวัดหนองช้างเป็นศูนย์รวม ประเพณีที่ชุมชนให้ความสำคัญและมีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่รวมกันทั้งตำบล เช่น งานบุญผะเหวด งานบุญบั้งไฟ และงานบุญข้าวสาก การแสดง เช่น ฟ้อนผู้ไท ฟ้อนละคร และฟ้อนกลองตุ้ม

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น บ้านสาวะถีเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ค่อนข้างมีความเจริญ ดำเนินชีวิตแบบสังคมเมือง อยู่ใกล้กับเมือง มีการศึกษา และชุมชนเข้าทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งเข้าทำงานในโรงงาน แต่ชุมชนบ้านสาวะถีเป็นชุมชนที่มีความร่วมมือกันในการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชุมชนไว้อย่างเข้มแข็ง โดยมีพระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรีเป็นศูนย์รวมความศรัทธาและการพัฒนาชุมชน ร่วมกับนักปราชญ์และผู้นำชุมชน บริเวณรอบชุมชนสาวะถีมีร่องรอยการอยู่อาศัยของชุมชนโบราณ ซึ่งยังรอการศึกษาอยู่ ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่โบสถ์วัดไชยศรี ซึ่งเป็นฝีมือช่างพื้นบ้านที่มีลักษณะรูปแบบและการใช้สีที่เป็นเอกลักษณ์ จนกลายเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของเมืองขอนแก่น ทำให้มีการสนับสนุนให้จัดกิจกรรมประเพณีที่วัดไชยศรี จนเป็นงานประเพณีประจำปีที่ตั้งจุดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปร่วมงานมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะงานบุญข้าวจี และในปี 2556 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่นได้ผนวกงานบุญสงกรานต์ (บุญสงกรานต์) ไว้ร่วมกับงานเสียงแคนดอกคูนและถนนข้าวเหนียวเป็นที่รวมของหมอลำที่มีชื่อเสียงรุ่นเก่าหลายคน เมื่อมีการจัดกิจกรรมจึงมีการรวมตัวกันเป็นวงคณะหมอลำพันปี อย่างไรก็ตามชุมชนสาวะถีโดยการนำของพระครูบุญชยากรได้กำหนดทิศทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนไว้อย่างชัดเจน ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวกระแสหลักผู้สนใจเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวทั่วไปสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเรียนรู้ได้ตลอดเวลาจึงไม่มีการตั้งกรรมการท่องเที่ยวชุมชน เพราะชุมชนส่วนใหญ่มีภาระกิจในชีวิตประจำวันนอกชุมชน แต่ในช่วงที่มีการจัดงานประเพณีที่มีการร่วมงานในเวลากลางคืนสามารถพักแรมในบริเวณวัด ซึ่งจะจัดที่พักไว้เฉพาะในช่วงงานเทศกาลประเพณีบ้านสาวะถี

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม บ้านดงน้อยเป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีวิถีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง มีกองทุนแม่ของแผ่นดิน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันเป็นอย่างดีจนได้รับการยกย่องเป็นชุมชนต้นแบบของจังหวัดจึงเป็นแหล่งศึกษาดูงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานพัฒนาหลายแห่ง มีการรวมกลุ่มผ้าทอสีไบชิต กลุ่มเพาะเห็ดนางฟ้า ซึ่งได้ผลผลิตออกจำหน่ายทุกวันและมีการแปรรูปเป็นแหนมเห็ด ข้าวเกรียบเห็ด และน้ำพริกเห็ด (แจ่วเห็ด) การรวมกลุ่มน้ำหมักมูลสุกร และกลุ่มเยาวชน ซึ่งมีผลงานในการตั้งวงดนตรี และวงโปงลางออกรับงานได้ทั่วไป ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนทำให้พื้นที่และเส้นทางผ่านป่าชุมชนมีความร่มรื่นได้รับการเรียกว่า “ถนนติดแอร์” เป็นพื้นที่ร่มเย็นตลอดปี และยังมีต้นไม้ใหญ่ ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ต้นยางนา บ้านดงน้อย ตั้งอยู่คนละฟากถนนกับกุสันทรรัตน์ ห่างจากพระธาตุนาดูนประมาณ 2 กิโลเมตร

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านหวายหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด บ้านหวายหลิมเป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนแบบโฮมสเตย์มาแล้ว มีการรวมกลุ่มทอผ้าไหมลายสาเกตที่ประณีตงดงาม เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ รวมกัน 4 หมู่บ้าน ชาวบ้านมีการรวมตัวกันเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มออมทรัพย์ มีความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีวัดโสภณวิหารเป็นศูนย์รวม ชุมชนมีความคุ้นเคยกับชาวต่างชาติที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนส่วนมากจะเป็นคณะศึกษาดูงานมากกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในชุมชน ทำให้กลุ่มท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนลดลงและกรรมการกลุ่มท่องเที่ยวมีธุรกิจส่วนตัว เช่น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอนอกพื้นที่

การพัฒนาศักยภาพและความพร้อมชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองช้าง จังหวัดกาฬสินธุ์

การพัฒนาศักยภาพความพร้อมของชุมชนบ้านหนองช้าง ทำให้ชาวบ้านได้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และโอกาสในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนที่ยังคงรักษาวิถีวัฒนธรรมผู้ไทและการทอ

ผ้าไหมแพรวาที่โดดเด่น ได้ร่วมกันตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยกำหนดบทบาทหน้าที่และแบ่งการทำงานเป็น 4 ฝ่ายคือ ฝ่ายบริหาร การเงิน และความปลอดภัย ฝ่ายต้อนรับและการแสดง ฝ่ายอาหารและที่พัก และฝ่ายนำเที่ยวและประชาสัมพันธ์ บ้านหนองช้างได้มีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรม 2 กลุ่มคือ นักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่เข้ามาพักแรม 1 คืน ซึ่งได้มีการประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน และนักศึกษาชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาเรียนรู้และรับประทานอาหารกลางวันแบบพื้นบ้าน ทำให้ชุมชนมีความมั่นใจในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร่วมกับศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในการพัฒนาบ้านพักโฮมสเตย์ เพื่อให้ได้คุณภาพมาตรฐานต่อไป ทำให้ชุมชนให้ความสำคัญในการจัดการท่องเที่ยว เริ่มจากการพัฒนาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในชุมชน และบ้านเรือน บ้านหนองช้างจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีศักยภาพความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อย จังหวัดมหาสารคาม

การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อยได้รับความสนใจจากชุมชน โดยร่วมกันเรียนรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน วิเคราะห์ศักยภาพความพร้อมของชุมชนและตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยว ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่และแบ่งฝ่ายต่าง ๆ เป็น 6 ฝ่าย คือ ฝ่ายอาหารและที่พัก ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ฝ่ายประชาสัมพันธ์และข้อมูล และฝ่ายสาธารณสุข คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้เดินทางไปศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวที่บ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นแหล่งจุดค้นทางโบราณคดี โดยให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนได้ด้วยตนเอง ทำให้ชาวบ้านดงน้อยเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น และได้ร่วมกันทบทวนศักยภาพชุมชน พบว่าชาวบ้านดงน้อย ส่วนมากมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับพระกรุณาคุณ จึงมีแนวคิดในการจัดทำ โครงการศูนย์เรียนรู้พระกรุณาคุณ ขึ้นภายในชุมชน เพื่อเพิ่มจุดท่องเที่ยวภายในชุมชน หลังจากนั้นบ้านดงน้อย ได้มีโอกาสรับนักท่องเที่ยวในโครงการ “ผู้ว่าพาเที่ยว” ซึ่งใช้เส้นทาง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุนลำพัน พระธาตุนาดูน รับประทานอาหารกลางวันบ้านดงน้อย กุสสันตรัตน์ ภาพจิตรกรรมวัดป่าเลไลยก์ และวัดโพธาราม อำเภอนาดูน อาหารและผลิตภัณฑ์แปรรูปบ้านดงน้อยได้รับความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวทำให้ชาวบ้านดงน้อยมีความมั่นใจมากขึ้น แต่ชาวบ้านส่วนมากยังคงไม่มีความมั่นใจในการร่วมสนทนากับนักท่องเที่ยวหรือคนต่างถิ่นจึงควรให้การพัฒนาบุคลากรในเรื่องการเป็นเจ้าของบ้านและการเป็นมัคคุเทศก์ ในการนำเที่ยว เพื่อให้มีทักษะการต้อนรับนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาต่อไป อย่างไรก็ตามชุมชนบ้านดงน้อย ซึ่งมีวิถีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ แต่ยังคงต้องให้การพัฒนาความพร้อมของบุคลากรในชุมชนเพิ่มขึ้น

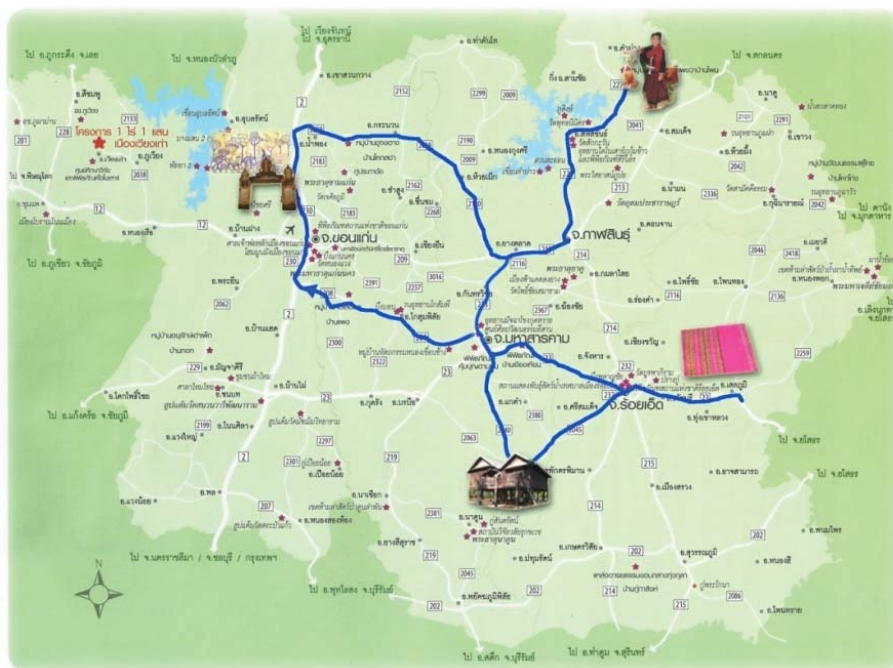
แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านหวายหลิม จังหวัดร้อยเอ็ด

การดำเนินงานพัฒนาศักยภาพความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน บ้านหวายหลิมเริ่มจากการสร้างและทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน โอกาสการท่องเที่ยวชุมชนในประชาคมอาเซียน และได้ร่วมกันตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งส่วนมากได้จากกรรมการชุดเดิม ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่ ได้ 8 ฝ่าย คือฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายความปลอดภัยและจราจร ฝ่ายพิธีกรรม ฝ่ายการแสดง และฝ่ายที่พักโฮมสเตย์ อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวบ้านหวายหลิมยังคงยึดติดกับผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น จึงส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวลดความสำคัญลงและขาดความต่อเนื่อง แต่บ้านหวายหลิม ยังคงเป็นชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดและหน่วยงานภาครัฐ ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนวิถีวัฒนธรรมการท่องเที่ยวของจังหวัด ซึ่งได้มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง บ้านหวายหลิมจึงเป็นชุมชนที่มีโอกาสในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ในโอกาสต่อไป

เส้นทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

จากการศึกษาศักยภาพและพัฒนาความพร้อมชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนทำให้สามารถกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 4 ชุมชนกับแหล่งท่องเที่ยวหลักในแต่ละจังหวัด และเชื่อมโยงกับจังหวัดในกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ได้หลายเส้นทาง ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมให้เส้นทางท่องเที่ยวมีศักยภาพในการดึงดูดมากขึ้นเพราะมีความหลากหลายของจุดท่องเที่ยว ทั้งในด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนาและวิถีวัฒนธรรมประเพณี เทศกาล ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่นได้จัดเส้นทางหลักไว้ในแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด 3 เส้นทาง คือ เส้นทางไดโนเสาร์สะออน เส้นทางเขื่อนสิม ชมศิลป์ ณ ใจกลางอีสาน และเส้นทางไหว้พระธาตุอีสาน 4 เมืองรุ่งเรืองตลอดชีวิต ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 แห่ง อาจเสริมไว้ในเส้นทางการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวกระแสหลัก โดยเริ่มต้นจากจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศ และในกลุ่มประเทศอาเซียน ดังนี้ นมัสการพระธาตุแก่นนคร วัดหนองแวง ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดไชยศรี บ้านสาวะถี อาหารกลางวันในเมืองขอนแก่น ไปจังหวัดกาฬสินธุ์ ชมเขื่อนลำปาว วัดภูค่าว พิพิธภัณฑ์สิรินธร วัดสักกะวัน ชมผ้าไหมแพรวา บ้านหนองซ้าง (พักค้างแรม) เข้าทำบุญใส่บาตร รับประทานอาหารเช้า เดินทางต่อไปจังหวัดมหาสารคาม ชมปูทูลกระหม่อมที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน พระธาตุนาดูน สวนวลัยรุกขเวช อาหารกลางวันบ้านดงน้อย กู่สันตรัตน์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าเลไลยก์และวัดโพธาราม อำเภอนาดูน หมู่บ้านกลองยาว อำเภอบ้านดงต่อไปจังหวัดร้อยเอ็ดชมบึงพลาญชัย ชมผ้าทอลายสาเกต บ้านทวยหลิ้ม ก่อนเดินทางกลับขอนแก่น

แหล่งท่องเที่ยวชุมชน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมร่วมกันทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งหากนักท่องเที่ยวเป็นผู้ที่มีวิถีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกับชุมชนจะเสริมสร้างความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งขึ้น เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมอาเซียน ซึ่งมีวิถีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ดั้งเดิมที่ใกล้เคียงกันทั้งภูมิภาค แต่พัฒนาการทางสังคมทำให้หลายชุมชนเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในสังคมเมืองใหม่ที่มีฐานเศรษฐกิจที่ดีจึงเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพื่อย้อนรำลึกถึงอดีตที่เรียบง่าย งดงาม สร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีการจัดการที่ดี จึงจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ด้วยมิตรไมตรีอันดีงาม โดยเฉพาะในกลุ่มประชาคมอาเซียนด้วยกัน

สรุปและอภิปรายผล

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 แห่ง มีศักยภาพและความพร้อมที่แตกต่างกันโดยสรุป ดังนี้

บ้านหนองช้าง เป็นชุมชนผู้ไทที่ยังคงรักษาวิถีวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมมีการทอผ้าแพรวา การจักสานไว้ให้และจำหน่าย มีเศรษฐกิจค่อนข้างมั่นคงจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และผลผลิตอ้อย มีความเข้มแข็งสนใจการจัดการท่องเที่ยว และมีการสนับสนุนจากภาครัฐ จึงมีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ ความเป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทจึงมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม แม้จะมีการพัฒนาและมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น แต่ชุมชนผู้ไทจะยังคงยึดถือและปฏิบัติตามวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ในเรื่องของการทอผ้า จักสาน เพื่อผลิตเครื่องใช้สอยกันในครอบครัว การเคารพในผู้อาวุโสการจัดกิจกรรมประเพณีที่แสดงถึงความเคารพในบรรพบุรุษที่ล่วงลับ การแต่งกาย การแสดง และอาหาร ที่ยังนิยมตามแบบเดิมเมื่ออยู่ในชุมชน โดยเฉพาะภาษาพูดและคำเรียกชื่อ ที่ยังคงเรียกชื่อผู้เป็นแม่ด้วยชื่อของของลูกคนโตในครอบครัว และการยึดวัฒนธรรมพ่อล่อม แม่ล่อม ในการครองคู่ ซึ่งเป็นอุปนิสัยในการป้องกันปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวได้อย่างดี เช่นเดียวกับที่พบในหมู่บ้านโคกโก่ง (สุนีย์, 2544) และบ้านหนองห้าง (สุนีย์, 2552) ยังคงมีการใช้พื้นที่ในบ้านเรือนตามแบบเดิม (นพดล, 2547) แต่อาจมีการต่อเติมด้วยวัสดุสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับการใช้งานในสังคมปัจจุบัน **บ้านสาวะถี** เป็นชุมชนที่หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอยู่เสมอ เพราะอยู่ใกล้ตัวเมือง มีความเข้มแข็ง มีงานศิลปกรรมที่โดดเด่น มีคณะหมอลำพื้นปักษ์ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรม นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าถึงได้สะดวก แม้ชุมชนไม่ได้มีการร่วมกลุ่มจัดการท่องเที่ยวชุมชน แต่บ้านสาวะถีเป็นหมู่บ้านที่มีความพร้อมในการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ ชุมชนสาวะถี มีความสัมพันธ์กับสังคมเมืองเป็นอย่างมาก คนในชุมชนส่วนมากเข้าทำงานในหน่วยงาน และโรงงานหลายแห่ง วิธีการเกษตรแบบเดิมจึงเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือน แต่รายได้ส่วนใหญ่ได้จากเงินเดือนและผลผลิตจากการรับจ้าง เช่น การถักแหวน ตามปกติจะมีผู้สูงอายุอยู่ดูแลบ้านเรือน คนวัยแรงงานออกไปทำงานนอกบ้าน ส่วนเด็ก ๆ เข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียน จึงไม่สะดวกในการจัดการท่องเที่ยว แต่ชุมชนจะมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง เมื่อมีการจัดงานเทศกาลประเพณีในชุมชน ซึ่งช่วยสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้ยั่งยืน คุณค่าผลงานศิลปกรรมในชุมชน (ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง, 2549) กับการสนับสนุนของหน่วยงานภายในจังหวัด ทั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และเทศบาลนครขอนแก่น ทำให้ชุมชนสาวะถีเป็นหมู่บ้านที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาสู่จังหวัดขอนแก่นอย่างกว้างขวาง **บ้านดงน้อย** เป็นชุมชนเล็ก ๆ ความเป็นอยู่เรียบง่ายอย่างพอเพียง มีความสามัคคีเข้มแข็ง ผู้นำดีเด่นเป็นชุมชนต้นแบบการพัฒนาของจังหวัด มีการรวมกลุ่มสไบชิต กิจกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดินกลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มอาชีพอื่น ๆ อยู่ใกล้พระธาตุนาดูน และภูสันตรัตน์ มีความพยายามในการรวมกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน แต่ไม่ค่อยมีความมั่นใจในการรองรับนักท่องเที่ยว จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมให้มีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ชุมชนบ้านดงน้อยเป็นชุมชนที่คำนึงถึงความพอเพียงและความเรียบง่ายในการดำเนินชีวิต (กรวรรณ, 2552) แต่การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และความปรารถนาดีต่อชุมชนอย่างแท้จริงจึงเป็นศูนย์รวมที่พึ่งของคนในชุมชนทำให้เป็นชุมชนที่มีความสงบสุข แต่ในการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมส่งผลให้ชุมชนไม่ค่อยกล้าที่จะแสดงออกทั้งในด้านของความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนา ทำให้ต้องใช้ความพยายามในการสร้างความคุ้นเคยกับชุมชนและให้โอกาสแก่ทุก ๆ คนในวงประชุมได้พูดนำเสนอความคิดของตนทำให้บรรยากาศสนุกสนาน และชุมชนมีความมั่นใจขึ้นในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามเมื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวซึ่งไม่คุ้นเคย ชุมชนส่วนใหญ่ก็ยังคงแยกกลุ่มออกจากวงสนทนา ปล่อยให้เป็นที่ของผู้นำ ซึ่งต้องมีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในชุมชนให้มากขึ้น ส่วน**บ้านห้วยหลิม** เป็นหมู่บ้าน OTOP ผ้าไหมสาเกต ที่มีการจัดการท่องเที่ยวชุมชน แต่ขาดความต่อเนื่อง เพราะการเปลี่ยนแปลงผู้นำชุมชน เป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีการรวมตัวกันในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยมีวัดเป็นศูนย์รวม มีการรวมกลุ่มทอผ้า ซึ่งต่อมามีงานจำหน่ายผลิตภัณฑ์มากขึ้น การทอผ้าลดลง จึงต้องมีการทบทวนการจัดการท่องเที่ยวชุมชนและการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวภายในชุมชนเพิ่มขึ้นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามบ้านห้วยหลิมเป็นหมู่บ้านก็ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจึงจะทำให้มีโอกาสในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้ต่อไป ชุมชนบ้านห้วยหลิมเป็นหมู่บ้านใหญ่

เศรษฐกิจค่อนข้างดี การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเป็นนโยบายที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การปกครองท้องถิ่นในชุมชนและภาครัฐในจังหวัด ประกอบกับศักยภาพในการทำงานท่องเที่ยวของผู้นำทำให้การท่องเที่ยวชุมชนบ้านห้วยหลิมเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางรวดเร็ว แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองท้องถิ่นการสนับสนุนลดลง การท่องเที่ยวชุมชนจึงขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องประกอบกับความเจริญในชุมชนที่มีการทอดทิ้ง ผู้ผลิตปรับบทบาทเป็นผู้จำหน่ายการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจึงจำเป็นต้องได้มีการพัฒนาให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นทางเลือกหนึ่งของการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดให้มีคุณภาพมาตรฐานในการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ดังนี้

1. ให้มีการศึกษาสำรวจเอกลักษณ์วิถีวัฒนธรรมชุมชน เพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพิ่มขึ้น
2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีอยู่ให้มีมาตรฐานคุณภาพที่เป็นสากลเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวอาเซียน และชาวต่างชาติทั่วโลก โดย
 - 2.1 ศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการนำเสนอเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจของชุมชน โดยคงคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และคุณค่าในการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว
 - 2.2 สร้างความตระหนักในคุณค่าวิถีวัฒนธรรมชุมชน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ และถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ของชุมชน ที่สามารถสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง
 - 2.3 ให้การเรียนรู้ และสร้างทักษะความสามารถในการเป็นนักสื่อความหมายและการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี เพื่อให้มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวชุมชน
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และให้ความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และสื่อสารให้ข้อมูลความรู้ที่ทันสมัยแก่ชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชนให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรณีการ์ สองเมือง. (2553). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลภูเก้าสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- กรวรรณ สังขกร. (2552). การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน. เชียงใหม่ : ลืออินดีไซน์ เวิร์ค.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559. ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก http://www.tica.or.th/images/plan_tourism2555-2559/2555-2559.
- กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค - ลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก (East-West Economic Corridor – EWEC) เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน วันศุกร์ที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2556 ณ โรงแรมเซ็นทาราแอนด์คอนเวนชันเซ็นเตอร์ จังหวัดขอนแก่น.
- นพดล ตั้งสกุล และวิจิต คลังบุญครอง. (2547). คติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกสร้างเรือนพื้นบ้านและชุมชนผู้ไท. รายงานฉบับสมบูรณ์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง. (2549). การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และคณะ (2544). การพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. ทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และบงกช เจนชัยภูมิ. (2552). การศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท บ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. รายงานการวิจัย. ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์. (2553). คู่มือยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์. ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://www.kalasin.go.th/th/index.pho?option=content&task=view&id=418&Itemid=33>
- สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. (2556). แผนพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม ปี 2557 – 2560 (ฉบับทบทวนใหม่). ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://www.mahasarakham.go.th/mkweb/index.php/ ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด/>.
- สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด. (ม.ป.พ.). แผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ดปี 2557 – 2560 . ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก http://www.roiet.go.th/101/index.php?option=com_content&view=article&id=368&Itemid=323
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” (ม.ป.พ.). แผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พ.ศ. 2553 – 2556. ค้นข้อมูล วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://www.khonkaenpoc/khonkaen6/main.php?cont=vision>.